

P O L I T E C H N I K A Ś L ą S K A
W Y D Z I A ł A R C H I T E K T U R Y

K A T E D R A H I S T O R I I I T E O R I I
A R C H I T E K T U R Y

REWALORYZACJA ZESPOŁU ZAMKOWEGO W UJEŹDZIE ŚLĄSKIM
Adaptacja na Centrum Kulturalno - Dydaktyczne

PRACA DYPLOMOWA MAGISTERSKA

Autor : Dawid Magiera

Promotor : dr inż. arch. Elżbieta Szponar - Regulska

Gliwice, grudzień 2011
Politechnika Śląska w Gliwicach

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. WPROWADZENIE	3
1.1. Przedmiot i zakres opracowania	3
1.2. Uzasadnienie podjęcia tematu	4
II. ANALIZA UWARUNKOWAŃ PRZESTRZENNYCH MIASTA UJAZD ŚLĄSKI	6
2.1. Lokalizacja i rys historyczny Ujazdu	6
2.2. Analiza współczesnych uwarunkowań miasta	21
2.3. Kierunek rozwoju miasta i gminy Ujazd	24
2.4. Analiza terenu założenia zamkowego w Ujeździe oraz bezpośredniego sąsiedztwa pod kątem wytycznych miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	25
2.5. Przykłady inicjatyw dla rewaloryzacji zabytków	28
III. ANALIZA HISTORYCZNA ZAŁOŻENIA ZAMKOWEGO w UJEŹDZIE	30
3.1. Historia założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim	30
3.2. Kalendarium	31
3.3. Stan badań	32
3.4. Fazy rozbudowy założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim	33
3.5. Opis stanu istniejącego	45
3.6. Wnioski i wytyczne	66
IV. OPIS KONCEPCJI PROJEKTOWEJ ZESPOŁU ZAMKOWEGO	74
4.1. Materiały wyjściowe do koncepcji	74
4.2. Opis koncepcji projektowej	75
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	83
SPIS ILUSTRACJI	85
ZAŁĄCZNIKI	86

WSTĘP

I. WPROWADZENIE

1.1. Przedmiot i zakres opracowania

Przedmiotem opracowania jest rewaloryzacja założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim. Relikty tego założenia to przykład wielkiej i burzliwej historii zamkniętej w kamieniu i cegle. Badania konserwatorskie (archeologiczno – architektoniczne) wykazały, że zamek ten posiada wysoką wartość zabytkową jako jeden z najwcześniejszych, murowanych – obronnych obiektów na Śląsku.¹ To założenie zamkowe jest również czynnikiem miastotwórczym dla miasta Ujazdu. Znajduje się w najbardziej wyeksponowanym miejscu struktury urbanistycznej Ujazdu Śląskiego, otoczone jest w znacznej części założeniem parkowym, ale również posiada dogodne usytuowanie komunikacyjne zarówno w zakresie ruchu pieszego jak i kołowego.

Te zalety czynią założenie zamkowe bardzo atrakcyjnym, które należałoby wykorzystać, przeprowadzając rewaloryzację zespołu – przystosowując go do nowych, społecznie użytecznych funkcji.

Ten kierunek działań, pokrywa się również z założeniami władz miasta, które planują dla Ujazdu stworzenie nowoczesnego centrum kulturalno – edukacyjnego. Miałoby ono pełnić rolę ośrodka integracji społecznej jak i zaplecza dla nowych inicjatyw², a odnowione założenie zamkowe przewiduje się jako najlepiej pasujące do tego celu miejsce.

¹ Badania Archeologiczno – Architektoniczna, PKZ Wrocław 1978;(nr.192) str.51 [poz.05]

² Strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd, Ujazd 2000-2010;str.19 [poz.13]

1.2.Uzasadnienie podjęcia tematu

Temat zniszczonych i niszczących zespołów zamkowych oraz innych zabytków architektonicznych naszego regionu jest mi bliski od lat. Działania wojenne, nieprzychylna polityka władz powojennych, a także marginalizowanie problemu postępującej destrukcji spowodowały, że większa część tych zespołów, które istniały jeszcze w 1945 roku obecnie jest ruiną albo istnieje jedynie na fotografiach archiwalnych. Kierując się zasadą „jeżeli chcesz wymagać coś od kogoś, zacznij najpierw od siebie” postanowiłem zdokumentować, przeanalizować i zaproponować koncepcję projektową rewaloryzacji reliktyw założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim. Znam je od lat, lecz niestety jedynie jako ruiny w postępującym procesie degradacji.

Badanie dokumentów archiwalnych oraz analiza dotychczasowych badań i opracowań konserwatorskich uświadomiły mi, że relikty te to wyjątkowa perła, którą chciałbym przywrócić do życia by mogła być podziwiana przez następne pokolenia.

Obecnie, w dobie wsparcia europejskiego na rzecz inicjatyw lokalnych oraz dodatkowych programów pomocowych dla obiektów kultury, chciałbym uczynić pierwszy krok, rozpoczynając łańcuch pozytywnych działań w kierunku ratowania tego, co jeszcze zostało zachowane z architektonicznego dziedzictwa tej ziemi.

Łącząc historię zawartą w tych reliktyw z wysmakowaną nowoczesnością oraz nowoczesnym programem funkcjonalnym, chciałbym ponownie wprowadzić do tego miejsca życie i potrzebę użytkowania, tak niezbędną dla zachowania kulturowego dziedzictwa.

Największym wrogiem tego zespołu, tak jak każdego niezabezpieczonego zabytku jest czas. Ujmuje on mu nieubłagane uroku i znaczenia, co mogłem zaobserwować porównując archiwalne fotografie ze stanem istniejącym. Podobno „zło zwycięża gdy dobrzy ludzie nic nie robią” – chciałbym by moja praca magisterska była pierwszym krokiem do zmiany tego stanu rzeczy.

POJĘCIA

REWALORYZACJA to działania konserwatorskie i adaptacyjne, dążące do przywrócenia wartości użytkowych zabytków architektonicznych lub zespołów urbanistycznych z możliwie maksymalnym zachowaniem ich walorów historycznych i estetycznych oraz dostosowanie ich do obecnych wymogów pod względem funkcji i integracji z kontekstem urbanistycznym.

Dla osiągnięcia tego celu konieczne jest dokładne poznanie i udokumentowanie rozwoju zespołu oraz jego aktualny stan, przyjęcie sposobu prac oraz kierunku i zakresu jego ochrony, a także wykonanie projektów realizacyjnych uwzględniających uzgodnienia z odpowiednimi służbami³

ZAMEK to samodzielne dzieło obronne o zwartej zabudowie, w ramach którego wchodziły również drugorzędne funkcje mieszkalna i gospodarcza. Zamek przystosowany był do obrony zamkniętym obwodem obronnym⁴, początkowo w postaci wałów lub konstrukcji drewniano-ziemnej, później murowanej. W ustroju feudalnym pełnił on rolę ośrodka i siedziby władz lub był placówką militarną.⁵

REZYDENCJA to reprezentacyjna siedziba wykorzystywana sezonowo lub całorocznie. Jest to najczęściej pojedynczy budynek np. zamek czy pałac lub zespół budynków w połączeniu z zabudowaniami gospodarczymi lub założeniem parkowym wraz z pawilonami.

FIDEIKOMIS inaczej powiernictwo rodowe. Był to majątek ziemski, posiadający własny statut oraz zarządcę (najczęściej najstarszy syn). Pozostałe rodzeństwo nie posiadało majątku ziemskiego, lecz otrzymywało posag (w przypadku córek) lub możliwość uzyskania dobrego wykształcenia (w przypadku synów). Starość, rodzeństwo mogło spędzić w posiadłości fideikomisu. W Prusach Wschodnich był to częsty sposób na nie rozdrabniania majątków ziemskich.

³ „Ochrona środowiska kulturowego.” Warszawa: PWN, 1988. Edmund Małachowicz ISBN 83-01-06148-0 [poz.18]

⁴ „Polski słownik biograficzny konserwatorów zabytków.” Wyd. Poznańskie 2006, Janusz Bogdanowski, Zbigniew Beiersdorf, ISBN 83-7177-416-8 [poz.20]

⁵ „Zamki w Polsce.” Wyd. Arkady, Warszawa 1974 i 1984 Bohdan Guerquin [poz.19]

II. ANALIZA UWARUNKOWAŃ PRZESTRZENNYCH MIASTA UJAZD ŚLĄSKI

2.1.Lokalizacja i rys historyczny Ujazdu⁶

Topografia miasta

Ujazd Śląski to małe miasteczko na granicy województw opolskiego i śląskiego. Część miasta gdzie znajduje się zamek, położona jest „na prawym brzegu Kłodnicy, na południowych zboczach Masywu Chełmu – zachodniego krańca Wyżyny Śląskiej, którego wapienny grzbiet pocięty jest szerokimi dolinami na zespół osobnych wzniesień o wysokości do 230 m n.p.m. W płaskiej miejscami podmokłej dolinie, po przeciwnej stronie kanału Gliwickiego, znajduje się południowa część miasta - Piaski.

Nazwa „Ujazd” pochodzi od formy wytyczania granicy przez władcę, który chcąc obdarować kogoś ziemią, objeżdżał ją konno wzdłuż jej granicy wytyczając ją przez naciosy na drzewach lub umieszczając kamienie graniczne.⁷

Ujazd był jedną z najstarszych posiadłości biskupów wrocławskich, która znajdowała się na terenie księstwa opolskiego, a składała się z kompleksu dóbr.

il.1 Ujazd na tle mapy Polski oraz województwa opolskiego. [poz.23]

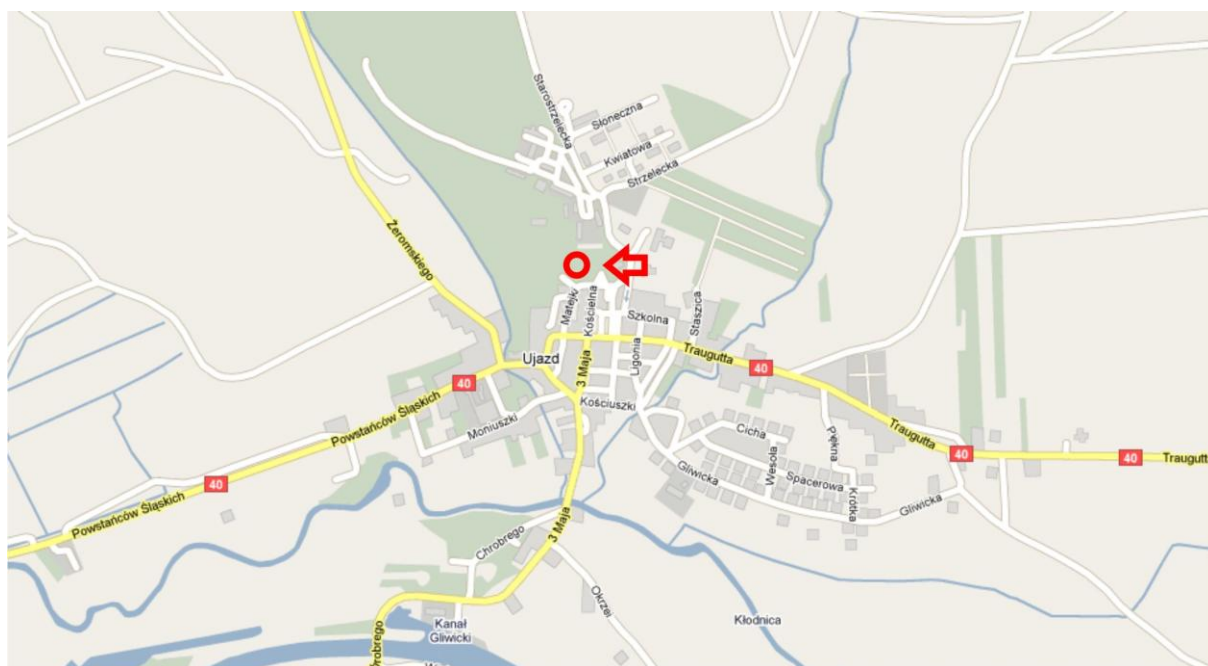
⁶ Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975;nr.1612;

Zarys historii miasta Ujazd str.10-15 [poz.02]

⁷ „Informator Monograficzny – Ujazd Śląski 1223-1973” . Ujazd 1973; Z.Szulc, W.Dziewulski str.5 [poz.16]

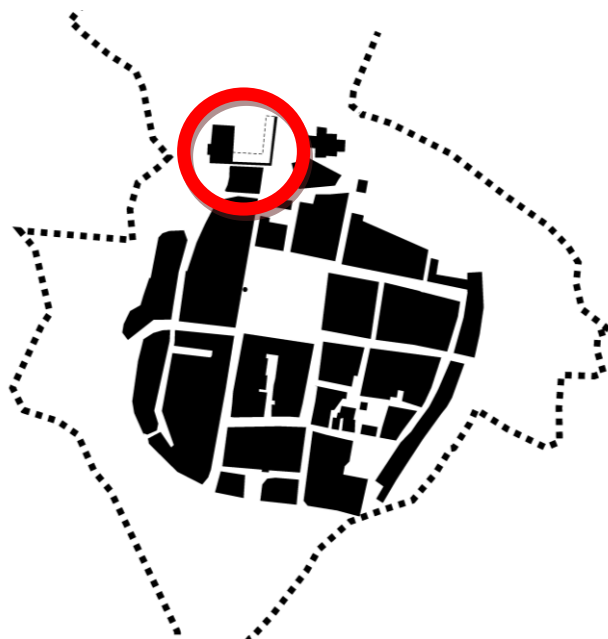

il. 2 Ujazd Śl. na tle mapy województwa opolskiego i śląskiego z zaznaczonym promieniem zasięgu innych miast.

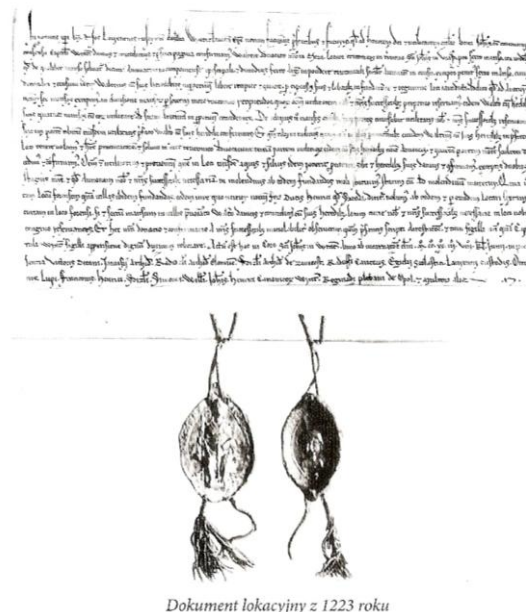

il. 3 Ujazdu Śląski – mapa miasta z zaznaczonym założeniem zamkowym. [poz.31]

Pierwsze wzmianki o osadzie datują się na 1155 rok i zawarte są w bulli papieskiej Hadriana IV, natomiast prawa miejskie Ujazd otrzymał 25 maja 1223. Ujazd określono jako „locus forensis”, a więc targ o założeniu miejskim, prawnie zrównanym z okolicznymi wsiami, co było charakterystyczne dla prawa flamandzkiego (obowiązującego w Środzie Śląskiej)⁸ Znaczący wpływ na wzmożoną politykę osadnictwa na tym terenie miał ówczesny biskup wrocławski Wawrzyniec.

il. 4 Średniowieczny układ przestrzenny miasta [poz.05]

il. 5 Dokument lokacyjny z 1223 roku. [poz.08]

Władze w mieście sprawował dziedziczny wójt Walter, reprezentujący właścicieli, a więc biskupstwo wrocławskie. W dokumencie zostało zastrzeżone „locum curie”, które zapewniało właścicielowi miejsce dla wybudowania dworu, do czego wkrótce potem przystąpiono.

Początkowo była to kamienna wieża lecz szybko dobudowano mury obronne, gdyż cały wiek XIII bowiem to walka biskupów wrocławskich o niezależnienie się od książąt wrocławskich (tzw. inwestytura).

Niezależność biskupów umożliwiała nieograniczoną kontrolą własnych dóbr, co ostatecznie potwierdzono w 1250 roku. Do roku 1260 Ujazd awansował do rangi miasta posiadającego samorząd, a cofnięcie praw miejskich pobliskim Sławięcicom oraz przebieg przez miasto ważnej drogi handlowej, wpłynęło stymulująco na jego rozwój.

Średniowieczny Ujazd zamieszkiwali przede wszystkim Niemcy i Polacy ale również Czesi, Żydzi i ludność pochodzenia romańskiego jak Walonowie, a liczbę mieszkańców w XIII

⁸ „Ujazd Historia i Współczesność „ Instytut Śląski w Opolu 1992; Krystian Heffner; str.20-21 [poz.10]

wieku szacuje się na ok. 1000 z tendencją wzrostową.⁹ Poza tym od samego początku był to bardzo ważny punkt administracji kościelnej w biskupstwie wrocławskim. Ciągłe jednak dążenie biskupów do powiększania swojej władzy na tym terenie, doprowadzało do częstych zatargów z władzą świecką, a nawet do otwartych konfliktów zbrojnych. Jednym z nich była wojna biskupa Przecława z Bolkiem III opolskim, przerwana w 1370 roku przez króla Czech Karola IV, który w ramach ugody zmusił do wyburzenia umocnień zamku zbudowanych w czasie wojny. Odbudowane wkrótce i unowocześnione, po kolejnym konflikcie pomiędzy biskupem Waclawem i księciem Bernardem z Niemodlina, w myśl ugody z 1414 roku pozostawiono, lecz bez możliwości dalszego ich ulepszania. Zamek obronny otaczały bowiem mury z blankami a także wały ziemne i fosy.

W XV wieku zauważa się rozluźnienie stosunków między Ujazdem i biskupstwem wrocławskim, a miasto wraz z zamkiem w 1443 roku zostały sprzedane przez biskupa Konrada księciu Bolkowi V za 5 tysięcy guldenów. Od tego momentu dobra Ujazdu były formą licznych przetargów i zmian właścicieli, lecz biskupi wrocławscy, aż do 1524 roku traktowali Ujazd jako swoją własność.

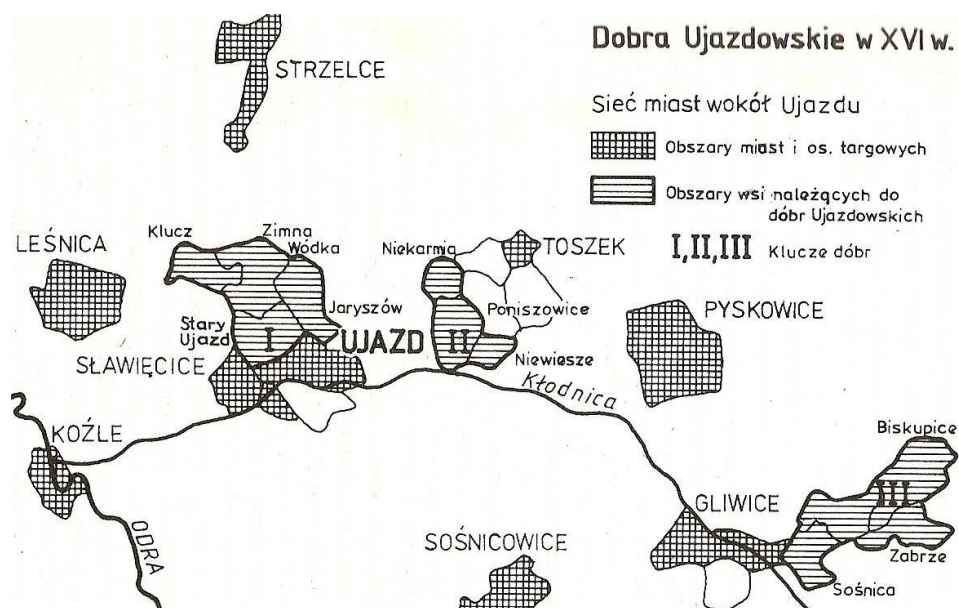
W tym to roku Mikołaj Dluhomil nabył je od biskupa Jakuba von Salza na warunkach, które miasto wraz z otaczającą go ziemią, zmieniły w posiadłość świecką. W tym czasie zamek zmienił swoją formę na renesansową rezydencję o charakterze obronnym. Te działania wymagały znacznych nakładów finansowych i prac, egzekwowanych często przez właścicieli od poddanych, co spotkało się z kolei z ostrym sprzeciwem mieszczan. Dobra Ujazdu, pozostawały jednak aż do roku 1589 własnością tej czeskiej rodziny.¹⁰

il. 6 Widok Ujazdu z roku 1535, namalowany w trakcie podróży księcia Ottenkirch po Śląsku. [poz.08]

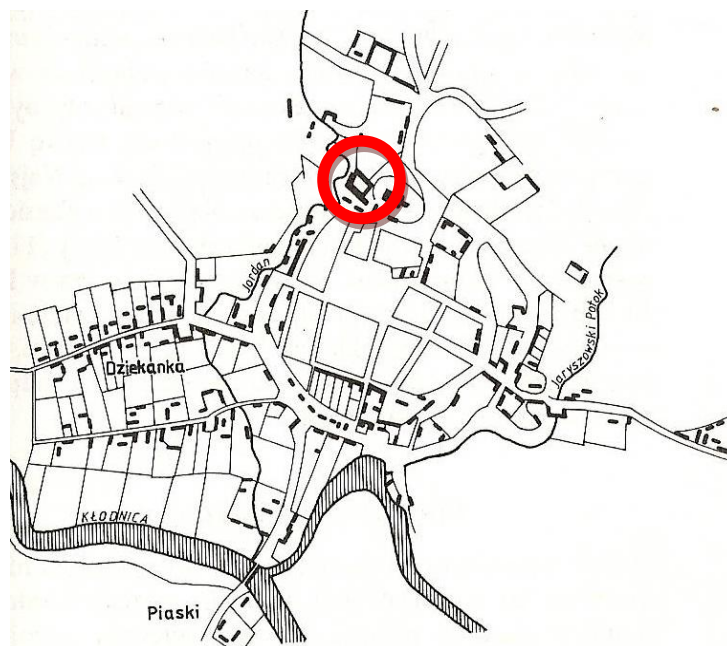
⁹ „Ujazd Historia i Współczesność „ Instytut Śląski w Opolu 1992; Krystian Heffner; str.17 [poz.10]

¹⁰ „ Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.21 [poz.08]

il. 7 Dobra Ujazdowskie w XVI wieku. [poz.10]

W 1609 roku posiadłość kupuje Mikołaj Kochtitzki, która w wyniku toczącej się w latach 1618 – 1648 wojny trzydziestoletniej przetaczającej się przez Śląsk, zostaje poważnie zniszczona. W 1634 roku klucz ujazdowski przejmuje córka Mikołaja, Anna Julianna Kochtitzki, która wprowadzając radykalne zmiany doprowadziła do otwartego konfliktu z mieszczanami. Takie konflikty nie były rzadkim zjawiskiem na terenie prywatnych miast górnośląskich, które jednak często doprowadzały do ich głębokiego kryzysu. W sytuacji Ujazdu, dodatkowym czynnikiem destrukcyjnym były dwa pożary w 1666 i 1676, które doszczętnie zniszczyły drewnianą zabudowę miasta.

il. 8 Plan Ujazdu z połowy XVII wieku. [poz.10]

Straty były na tyle poważne, że zebrana w 1700 roku komisja stwierdziła, że w całej diecezji nie ma równie pogrążonego w nędzy miasta. Na ten stan wpłynęła zła gospodarka, częste zmiany burmistrzów, a także zanik handlu i rzemiosła w wyniku zmiany trasy głównego szlaku handlowego, omijającego Ujazd.

Rok drugiego pożaru to również rok przejęcia dóbr ujazdowskich przez nowych właścicieli, hrabiowską rodzinę von Praschma, które pozostały w ich rękach do 1729 roku, gdy to zostały odkupione za 60 tys. guldenów przez barona Karola Henryka von Sobek. Początek XVIII wieku dla Ujazdu był równie trudnym okresem jak lata poprzednie, gdyż zróżnicowane rzemiosło i handel, raczej o lokalnym zasięgu nie pozwalały miastu zaistnieć w dobie gospodarki kapitalistycznej.

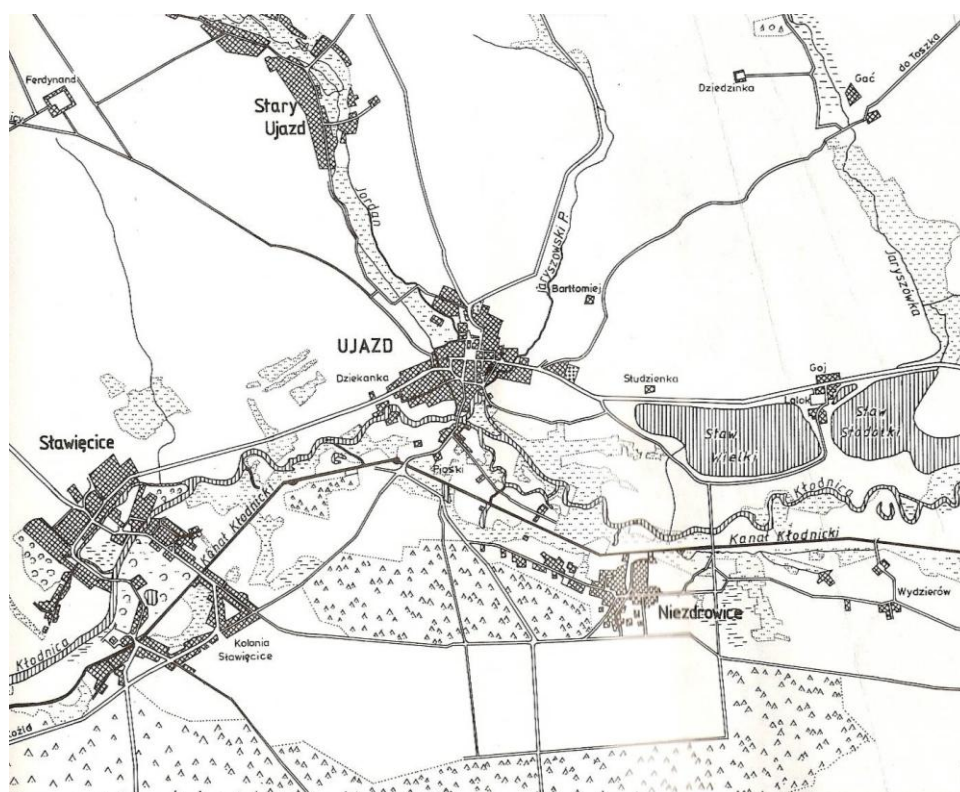
Sąsiednie miejscowości znacznie lepiej odnajdywały się w nowej rzeczywistości jako ośrodki przemysłowe, co stało się poważnym zagrożeniem dla utrzymania dotychczasowej hierarchii administracyjnej Ujazdu jako miasta.

Na tle złej sytuacji miasta, dla zamku początek XVIII wieku to okres rozwoju, który przyniósł jego przebudowę w stylu barokowym i dobudowanie dwóch skrzydeł w kształcie litery L, zamykających nowo utworzony wewnętrzny dziedziniec. Po wojnie austriacko – pruskiej w 1740 roku, położony w centrum Górnego Śląska Ujazd, znalazł się w granicach państwa pruskiego. Nie wpłynęło to specjalnie na stan prawny miasta, gdyż pozostało ono nadal w prywatnych rękach, natomiast administracyjnie Ujazd znalazł się, nie jak dotychczas, w powiecie toszeckim ale w granicach powiatu strzeleckiego. Miasto stało się dodatkowo miejscem zakwaterowania garnizonu wojskowego, a żołnierzy szwadronu huzarów rozlokowano w prywatnych kwaterach.

W roku 1770 miasto strawił kolejny pożar, który był poważnym ciosem dla już i tak ubogiego miasta. Tak znacznie wpłynął on na kondycję miasta, że pruski statystyk F. A. Zimmermann przeprowadzając opis Śląska, nazywa Ujazd „jednym z najnędzniejszych miast Górnego Śląska”¹¹, na co wskazują również jego badania statystyczne z 1787 roku. Ujazd w tym czasie liczył 960 mieszkańców, w tym tylko 100 mieszczan. Ponadto w granicach miasta było ok.170 domostw, z czego tylko 11 obiektów przekrytych było dachówką. Mury miejskie i bramy wjazdowe zostały zniszczone. Okoliczne wsie były niewielkie i słabo zagospodarowane. Kolejnym trudnym okresem dla Ujazdu był czas wojen napoleońskich, gdy w trakcie oblężenia pobliskiej twierdzy kozielskiej w latach 1806-1807, w mieście przeprowadzono wiele rekwizycji. Po tej wojnie, Prusy chcąc stać się krajem

¹¹ „Ujazd Historia i Współczesność „ Instytut Śląski w Opolu 1992; Krystian Heffner; str.32 [poz.10]

zmodernizowanym, wprowadziły znaczne zmiany ustrojowe, obejmujące również swoim działaniem miasto Ujazd. Lekarstwem na, nie funkcjonujący już właściwie w tym czasie ustrój feudalny, miały stać się reformy Steina i Haiderberga. Zgodnie z nimi wprowadzono wybieralny samorząd, ujednolicono prawa całego miasta a także ogłoszono wolność handlu i rzemiosła. W roku 1843 dobra ujazdowskie zostały nabyte za sumę 150tyś. talarów przez bardzo zamożną, książęcą rodzinę von Hohenlohe-Öhringen i zamienione na fideikomis czyli powiernictwo rodowe.¹² Wpływowy właściciel, pomimo, że w pierwszej połowie XIX wieku w Ujeździe nie powstał żaden większy zakład przemysłowy, zapewniał szybki rozwój miasta, a uzyskanie przez Hugo von Hohenlohe-Öhringen w 1861 roku od króla Prus Wilhelma I dziedzicznego tytułu księcia Ujazdu, jeszcze bardziej zacieśniło związki tej rodziny z miastem. Do pomyślnego rozwoju miasta, przyczyniło się również otwarcie w bezpośrednim sąsiedztwie Ujazdu Kanału Kłodnickiego, co wiązało się ze wzrostem liczby jego mieszkańców (w 1871 roku – 2524 osób). W tym czasie wybudowano lub odremontowano w mieście wiele obiektów (w tym administracyjnych), wybrukowano ulice. Do połowy XIX wieku powstało kilka przedsiębiorstw, a miasto znalazło drogę samofinansowania poprzez organizowanie jarmarków i targów. To przyciągnęło do miasta kolejnych rzemieślników, którzy oferowali swoje wyroby również w sąsiednich miastach targowych.

il. 9 Okolice Ujazdu pod koniec XIXw. [poz.10]

¹² „Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.30-32 [poz.08]

Te pozytywne akcenty, nie mogły jednak zapewnić rozwoju miasta na poziomie miast uprzemysłowionej części Górnego Śląska. Brak sąsiedztwa kolei i stymulacji wzrostowej rodzimej przedsiębiorczości, pozostawiło Ujazd w tyle za konkurencją.

Miasto przekształciło się stopniowo w tym czasie w niewielki ośrodek rolniczo – rzemieślniczy z załączkiem funkcji centralnych jako obsługą lokalnego zaplecza rolnego.

Po I wojnie światowej, plebiscycie, trzech powstaniach śląskich oraz przesunięciu granic w 1921 roku, Ujazd pozostaje nadal po stronie niemieckiej. Po tym burzliwym okresie rozpoczęto w mieście kolejne inwestycje, takie jak budowa wodociągu miejskiego w 1933 roku czy niewielkiego portu oraz stoczni rzecznej w 1935 – 1937. Nie były to jednak inwestycje przyspieszające w istotny sposób rozwój miasta. W okresie hitlerowskich rządów poza inwestycjami publicznymi, nasiliła się indoktrynacja narodowo – socjalistyczna. W tym czasie pierwotna nazwa „Ujest” została zamieniona na „Bischofstal”, nawiązując w ten sposób do historii biskupich powiązań, a także zamazując zbyt słowiańsko brzmiącą dotychczasową nazwę. Miasto pełniło w tym czasie funkcję ośrodka obsługi okolicznych wsi.¹³

il. 10 Ujazd z lotu ptaka 1936r. [poz.08]

¹³ „Ujazd Historia i Współczesność „ Instytut Śląski w Opolu 1992; Krystian Heffner; str.40 [poz.10]

W styczniu 1945 roku w skutek działań wojennych 70% miasta wraz z zamkiem została zniszczona, a ludność w większości uciekła przed zbliżającym się frontem, na zachód. W mieście pozostało jedynie ok.400 osób co zmieniło się nieznacznie w maju po przyjeździe do miasta 35 przesiedlonych repatrianckich rodzin.

il. 11 Północna pierzeja rynku sprzed 1945r. [poz.03]

il. 12 Północna pierzeja rynku w 1957r. [poz.03]

il. 13 Pd-zach. narożnik rynku sprzed 1945r. [poz.03]

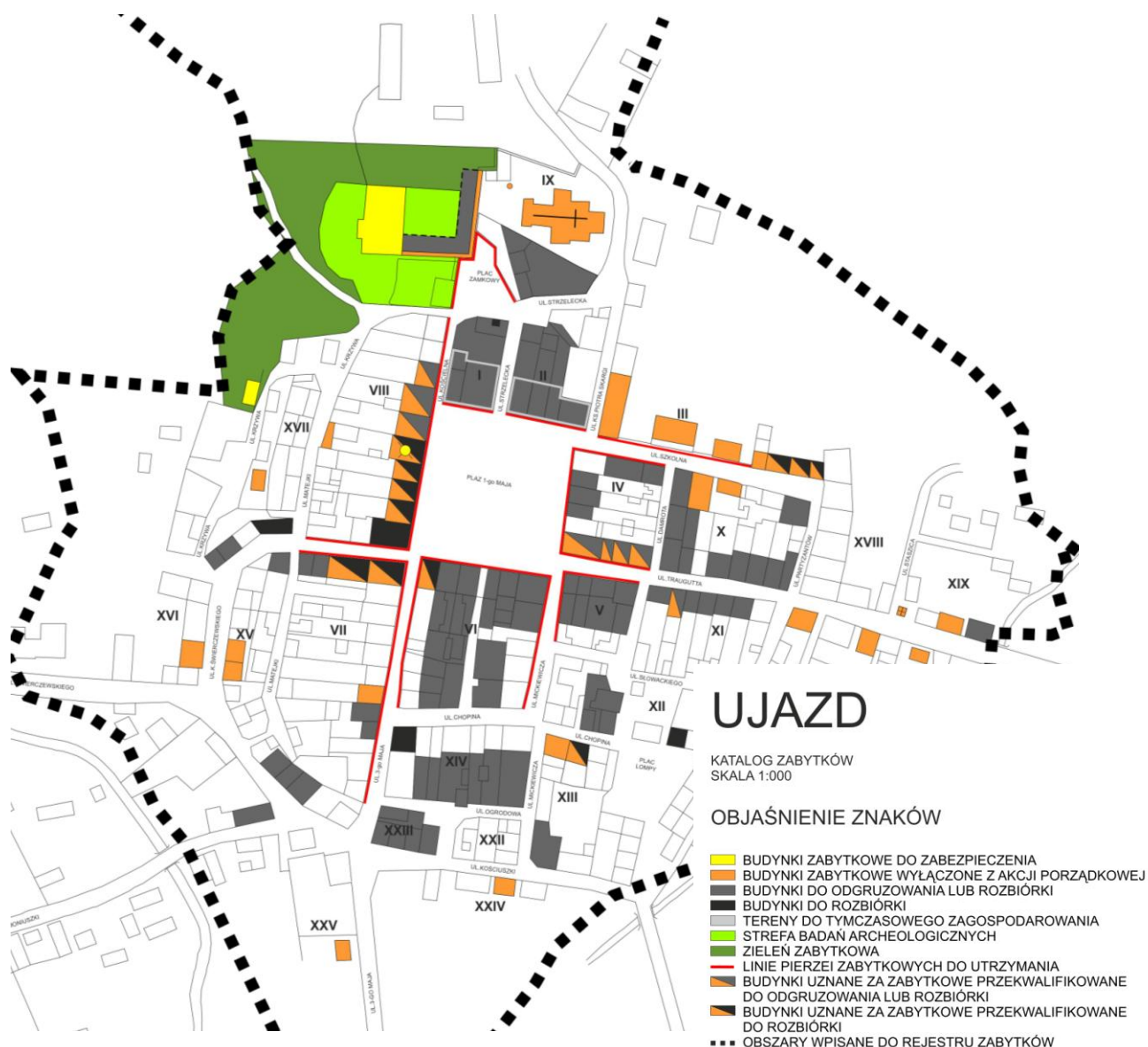

il. 14 Pd-zach. narożnik rynku w 1957r. [poz.03]

Po wojnie, nastąpiła reorganizacja administracyjna na przyłączonych do Polski ziemiach dla ujednolicenia administracyjno – prawnego całego kraju. Ujazd zachował swoje prawa miejskie oraz rzemieślniczo – rolny charakter. Komunistyczne władze przystąpiły jednocześnie do parcelacji książęcego majątku, który rozdzielono między repatriantów, a z jego części południowej utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne.

Główną podstawą gospodarki Ujazdu pozostała więc uprawa warzyw i hodowla bydła, natomiast w kwestii przemysłu, dominowały prywatne warsztaty rzemieślnicze i niewielkie zakłady produkcyjne jak: fabryka szczotek, mebli czy okuć budowlanych.

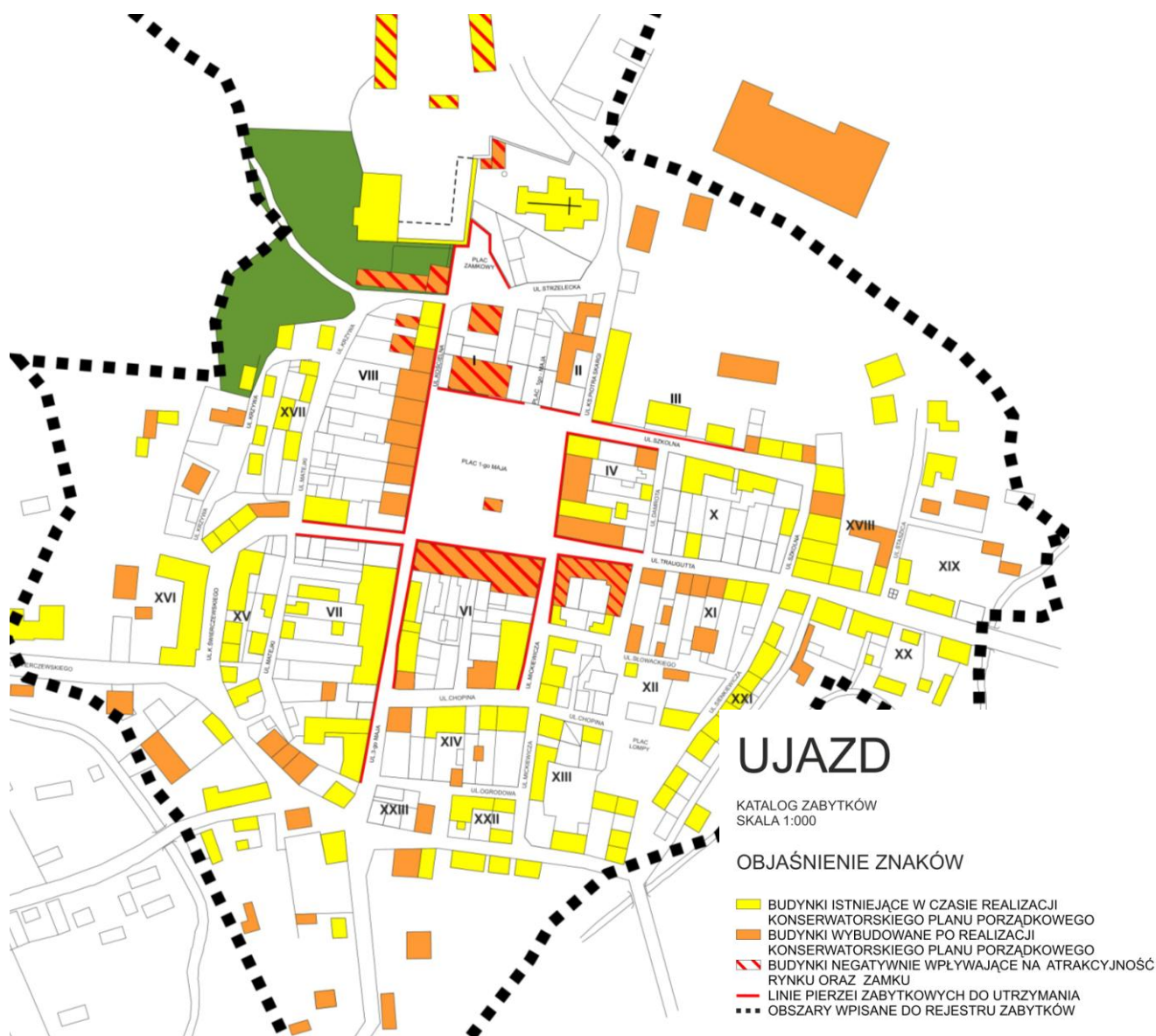
Przez dłuższy czas w mieście, nie podejmowano większych inwestycji budowlanych. Dopiero na początku lat 60tych zaczęto stopniowo odbudowywać poszczególne obiekty.

il. 15 Skatalogowana zabudowa miejska w akcjach porządkowych Ujazdu Śl. z 50-tych i 70-tych lat XX w.
[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.03]

Okres od 1960 – 1983 roku zaowocował kilkoma inwestycjami o charakterze mieszkaniowym i usługowym. W trakcie ich realizacji wprowadzono zadbanie o zachowanie linii zabudowy pierzei pierwotnego rynku, kilka z nich jednak, niestety w bezpośrednim sąsiedztwie rynku, ze względu na swoją przytłaczającą formę oraz słaby poziom architektury, zdegradowało harmonię struktury miasta, widoczną w przestrzeni rynkowej do chwili obecnej. Poza tymi inwestycjami w Ujeździe zauważalny jest ciągły rozwój budownictwa indywidualnego, głównie w południowej i zachodniej części obrzeży miasta.¹⁴

¹⁴ Strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd 2000-2010 [poz.13]

il. 16 Ujazd Śl. – zabudowa zrealizowana przed i po wykonaniu konserwatorskiego planu porządkowego.
[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.03]

Pod względem instytucjonalno – administracyjnym Ujazd skierowany był ku głównemu miastu powiatu – Strzelcom Opolskim, natomiast gospodarczym mocno związał się z sąsiednimi miastami – Kędzierzynem – Koźlem i Gliwicami, gdzie mieszkańcy Ujazdu również mogli znaleźć pracę lub mieć łatwiejszy dostęp do niektórych usług.

Przemiany ustrojowe w Polsce w 1989 roku, z wyjątkiem kwestii polityczno – prawnych, nie wiele zmieniły w sytuacji samego miasta. Ruiny zamku wraz z przyległym terenem zostały przekazane na rzecz utworzonej w 1991 roku Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Miejscowość utrzymała miejsko – wiejski charakter (z przewagą rolnictwa) wraz z zachowaną małą i średnią przedsiębiorczością.

Okres agresywnego kapitalizmu lat 90-tych miał się okazać gorzką lekcją dla struktury gospodarczej miasta. Obecnie Ujazd to niewielkie miasto liczące 1638 mieszkańców.¹⁵ Początek XXI wieku był dla miasta i gminy okresem szybkiego rozwoju inwestycyjnego mogącego w przyszłości owocować wzrostem atrakcyjności tego obszaru. Budowa w pobliżu miasta autostrady A4 oraz utworzenie w gminie stref aktywności gospodarczej to strategiczne pod względem ekonomicznym kroki. W jakim stopniu wpłynie to pozytywnie na stan ujazdowskich zabytków, trudno przewidzieć. Temat rewaloryzacji zabytków miasta jest problemem drugorzędnym, a postępująca degradacja zabytkowych struktur miejskich (w szczególności w obrębie rynku) wynikająca z kolejnych realizacji dysharmonizujących inwestycji budowlanych nie napawa optymizmem.

il. 17 Zdjęcie satelitarne Ujazdu 2010r. [poz.31]

il. 18 Ujazdu – zdjęcie lotnicze z 2006 roku. [poz.23]

¹⁵ Lucyna Nowak, Joanna Stańczyk, Agnieszka Znajewska: Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym (Stan w dniu 30 VI 2008 r.). Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2008. ISSN 1734-6118. [poz.17]

Założenie zamkowe

Założenie zamkowe to najstarszy obiekt w Ujeździe. Po przeprowadzonych w latach 70-tych XX w. badaniach konserwatorsko – archeologicznych pozostawiono je bez opieki, co znacznie pogłębiło jego procesy dewastacji i degradacji. Obecnie z całego założenia pozostały jedynie relikt skrzydła zachodniego oraz obwodowe ściany pozostałych skrzydeł południowego i wschodniego. Obiekt nie pełni w mieście żadnej istotnej funkcji, a przysłaniające go od strony rynku przeskalowane obiekty centrum handlowego i straży pożarnej, skutecznie maskują jego obecność. Usytuowanie założenia w miejscu ekspozycyjnym (na wzgórzu w pn-zach. części miasta) pozwala jednak przypuszczać, że nie ma dla niego realnego zagrożenia ze strony postępującej w kierunku południowym i wschodnim rozbudowy miasta.

il. 19 Ujazd Śl.– z lewej strony widok założenia zamkowego, z prawej kościół p.w. św. Andrzeja. [poz.23]

Inne zabytki¹⁶

Miasto Ujazd nie posiada zbyt wielu obiektów zabytkowych. Do najważniejszych, poza zespołem zamkowym zaliczyć można sąsiadujący bezpośrednio ze wschodnią jego częścią kościół parafialny p.w.św. Andrzeja pochodzący z 1613 roku oraz figurę św. Józefa, znajdującą się na placu kościelnym i datowaną na 1741 rok. W zachodniej pierzei rynku znajduje się również interesujący spichlerz z końca XVIII wieku. Na obszarze Starego Miasta można znaleźć również kilka obiektów z końca XVIII i XIX wieku o funkcjach mieszkalnych ale również sakralnych (kapliczki). W wyniku działań wojennych 70% miasta uległo zniszczeniu¹⁷, Ujazd jednak zachował cechy miasta średniowiecznego o zwartym układzie przestrzennym, z rynkiem na planie prostokąta w centralnej jego części.

¹⁶ Studium historyczno – urbanistyczne do planu przestrzennego miasta Ujazd Śląski - Wrocław 1957;(nr.162) Charakterystyka zabudowy miast a str.2-7 [poz.03]

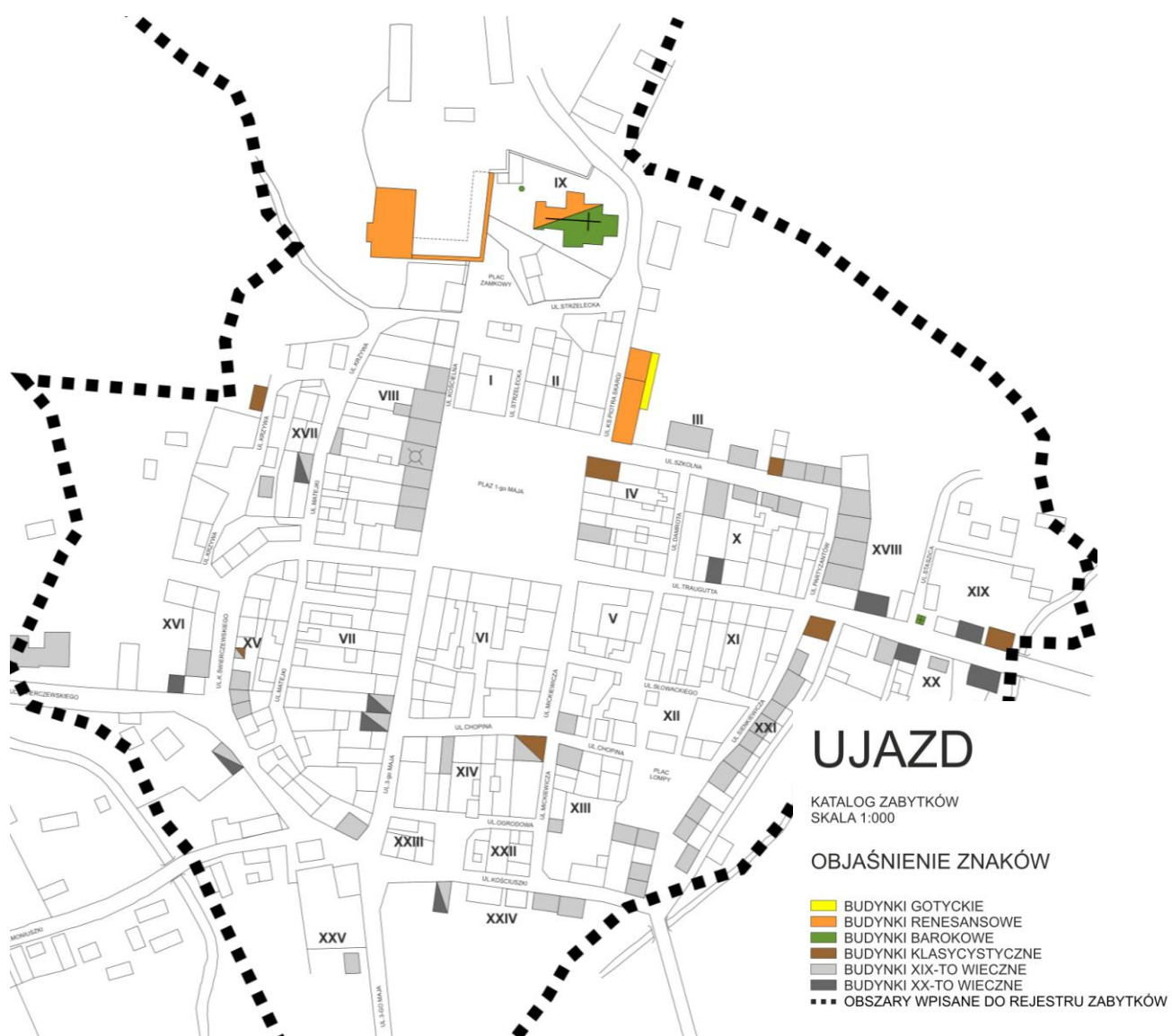
¹⁷ „Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.41 [poz.08]

il. 20 Ujazd Śl. – spichlerz przy ul. Szkolnej [poz.03]

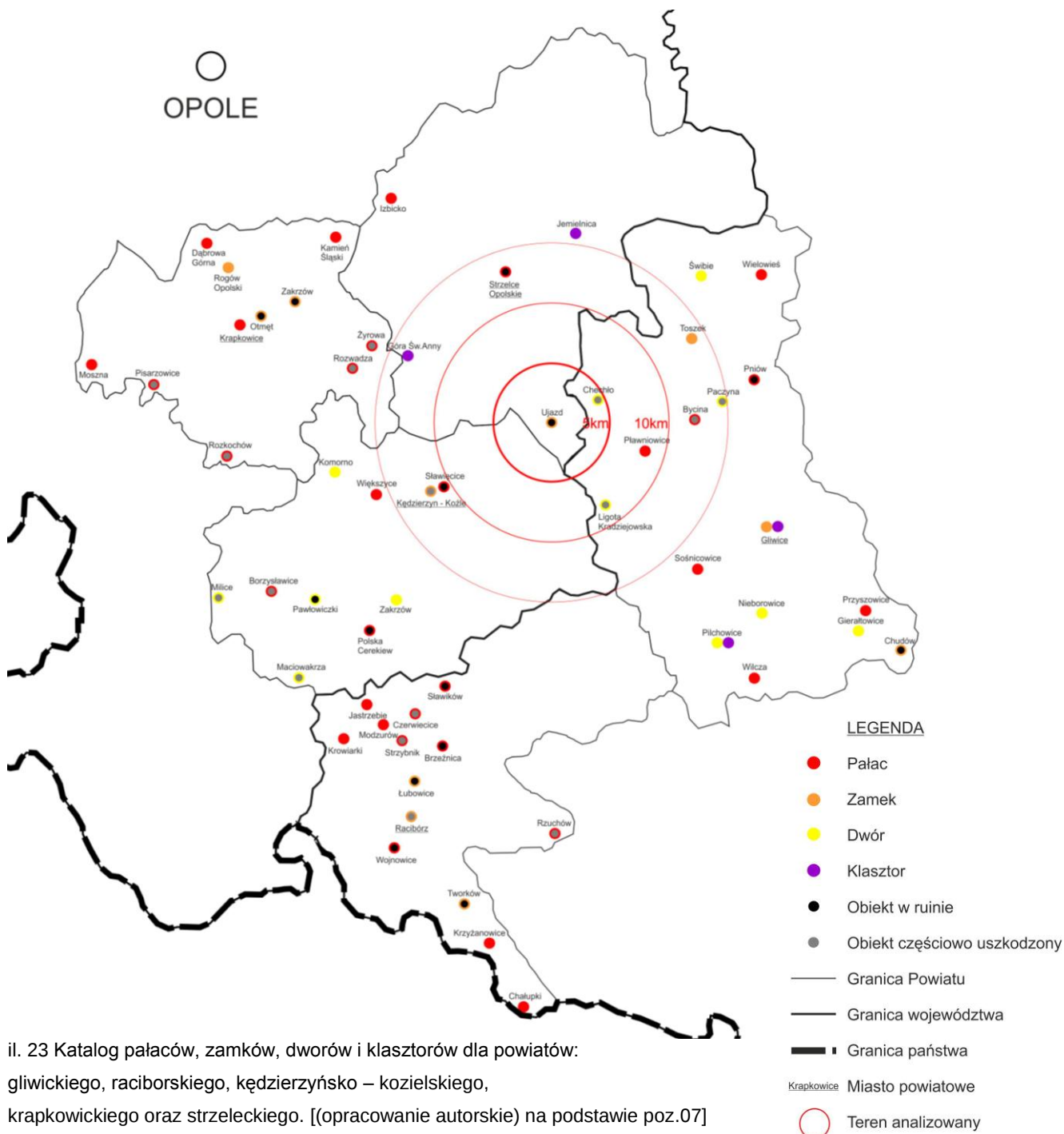
il. 21 Ujazd Śl. - kapliczka przy ul. Traugutta [poz.03]

il. 22 Katalog zabytków miasta Ujazd Śl. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.03]

Sytuacja zabytków na tle ościennych powiatów

Aktualny stan zachowania założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim nie jest wyjątkiem w najbliższym sąsiedztwie miasta. Zniszczenia (najczęściej powojenne) i brak w przeszłości wystarczającego wsparcia władz dla idei ratowania zabytków – naszego dziedzictwa kulturowego, owocuje dziś sytuacją, że w niektórych powiatach ponad 60% obiektów jest w stanie znacznego lub całkowitego zniszczenia, co ukazuje /il. 23/.

il. 23 Katalog pałaców, zamków, dworów i klasztorów dla powiatów: gliwickiego, raciborskiego, kędzierzyńsko – kozielskiego, krapkowickiego oraz strzeleckiego. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.07]

2.2. Analiza współczesnych uwarunkowań miasta¹⁸

1. Położenie

Ujazd jest położony w południowo-wschodniej części województwa opolskiego i tworzy jedną z gmin powiatu Strzeleckiego, o charakterze miejsko-wiejskim, w której oprócz miasta znajduje się 9 sołectw. W roku 2008 miasto liczyło 1638 mieszkańców, natomiast gmina 6337. Powierzchnia miasta to 14,69 km², natomiast gminy 84 km².¹⁹

2. Struktura gospodarcza

W gminie funkcjonuje układ rolno – przemysłowy, jednak z przewagą rolnictwa, które ze względu na dobre warunki przyrodniczo-glebowe notuje nawet nadprodukcję rolną, lecz niestety, z niewystarczająco rozwijającym się przetwórstwem rolno-spożywczym. Pomimo dobrych gruntów, tradycyjne często małe gospodarstwa nie są w stanie utrzymać się na poziomie opłacalności. Rola Ujazdu jako ośrodka usługowego, ogranicza się jedynie do drobnego przemysłu jak: meblarski, okuć budowlanych czy produkcji pasz oraz nieźle funkcjonującego handlu i wytwórczości, choć w niedostatecznym stopniu. Dla poprawy sytuacji gospodarczej gminy wydzielono przy autostradzie A4, na obszarze ok. 325 ha nieużytków, strefy koncentracji inwestycji. Dobrze przygotowany teren nie jest jednak wystarczającym elementem dla osiągnięcia sukcesu, gdyż ościenne gminny jako bardziej zurbanizowane są zbyt konkurencyjne dla Ujazdu.

3. Układ komunikacyjny

Przez miasto przebiega droga krajowa nr 40 Głucholazy – Pyskowice, natomiast gminę przecinają jeszcze drogi krajowe Nr 88 relacji Opole – Gliwice, droga wojewódzka Nr 426 relacji Zawadzkie – Strzelce Op. – Kędzierzyn-Koźle, a także od północy autostrada A4 z dwoma węzłami wjazdowymi „Olszowa” i „Nogowczyce”. To sprawia, że najbardziej popularną formą komunikacji jest transport prywatny. Miasto posiada również połączenia autobusowe PKS.

4. Infrastruktura techniczna

Gmina Ujazd posiada na terenie miasta wystarczające zabezpieczenie w główne media, jedynie niepełne skanalizowanie wsi oraz konieczność zwiększenia wydajności oczyszczania ścieków i gromadzenia odpadów stałych na wysypiskach śmieci, wymaga podjęcia odpowiednich decyzji w przyszłości. Na terenie gminy nie ma większego problemu z lokalami mieszkalnymi lecz budownictwo komunalne na wynajem praktycznie nie istnieje.

¹⁸ Strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd 2000-2010 [poz.13]

¹⁹ www.ujazd.pl [poz.23]

Miasto posiada rozwiązania komunikacyjne pozwalające na bezpośrednie połączenie z autostradą A4, lecz konsekwencją braku obwodnicy jest ruch ciężkiego transportu w centrum. Przez gminę przebiegają również linie energetyczne wysokich napięć, a wzdłuż autostrady A4 gazociąg wysokoprężny gazu ziemnego.

5. Rynek pracy

Brak ofert na rynku pracy oraz słaba aktywność biznesowa bądź ukierunkowana na podwyższanie swoich kwalifikacji, zmusza mieszkańców Ujazdu do zatrudniania się w gminach ościennych lub podejmowania pracy za granicą.

6. Infrastruktura społeczna

Gmina posiada równomiernie rozmieszczone szkolnictwo podstawowe i bardzo słabą infrastrukturą sportową. Natomiast brak jest infrastruktury społecznej między innymi: bazy turystycznej i rekreacyjnej, hotelowej i gastronomicznej, miejsc spotkań młodzieży, a także obiektów kulturalnych.

7. Zasoby Kulturowe

Pod względem historycznym i konserwatorskim najważniejszy w Ujeździe jest średniowieczny układ urbanistyczny najstarszej części miasta. Obszar ten objęty jest strefą ochrony konserwatorskiej „A” (numer rejestru zabytków 154/57) i oznaczony na /il.24/ przerywaną, żółtą linią.

Na tym terenie można wyróżnić dwie grupy obiektów objętych ochroną.

Pierwsza z nich to obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz objęte prawną ochroną konserwatorską. Należą do niej między innymi:

- zespół zamkowy (numer rejestru zabytków 884/64)
- kościół par. pw. św. Andrzeja Apostoła z 1613 roku, (numer rejestru zabytków 1140/66)
- dom, ul. Powstańców Śląskich 2, z 1 poł. XIX wieku, (numer rejestru zabytków 1907/67)
- dom, ul. Sienkiewicza 3, z 1 poł. XIX wieku, (numer rejestru zabytków 1908/67)
- dom, ul. Traugutta 31, z 1 poł. XIX wieku, (numer rejestru zabytków 1909/67).²⁰

Druga grupa to obiekty o charakterze zabytkowym, lecz zewidencjonowane jedynie przez gminną administrację i objęte wyłącznie ochroną przepisów prawa miejscowego. Przykładem tego typu obiektów jest np. brama zamkowa²¹ /il.59/.

²⁰ Urząd Miasta w Ujeździe Śląskim (Załącznik do Uchwały Rady Miejskiej w Ujeździe Nr X/46/2011 z dnia 31 sierpnia 2011 r.) *PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY UJAZD NA LATA 2011-2014*. www.bip.biuletyn.info.pl [poz.24]

²¹ Urząd Miasta w Ujeździe Śląskim (Uchwała Rady miasta w Ujeździe z dnia 28 września 2004 roku w sprawie uchwalenia Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w gminie Ujazd) www.bip.biuletyn.info.pl [poz.24]

8. Środowisko i zasoby naturalne

Gmina uboga jest wprawdzie w zasoby naturalne – przeważają piasek i glina, posiada natomiast dobre warunki klimatyczne i podziemne zbiorniki czystej wody. Działania w kierunku stworzenia z gminy zaplecza rekreacyjnego dla województwa śląskiego czy bazy turystyczno – sanatoryjnej, mogą być jednak zakłócone przez zanieczyszczenia związane z przemysłem zlokalizowanym w sąsiednich gminach oraz zanieczyszczenie cieków wodnych przez ścieki komunalne.

9. Turystyka

Gmina ma potencjał dla rozwijania na swoim terenie turystyki. Czyste środowisko oraz warunki topograficzne (pagórkowaty teren) z przecinającymi się na zmianę obszarami rolnymi i leśnymi, w sąsiedztwie których znaleźć można zbiorniki wodne czy rzeczki. Teren ten jest bardzo malowniczy z wyjątkowo magnetycznym krajobrazem i klimatem. Dodatkowym atutem może tu być bezpośrednia bliskość Parku Krajobrazowego „Góra Św. Anny” z występującą tam różnorodnością fauny i flory oraz wyjątkowo ciekawymi wąwozami, parowami i wydzmami. Poza przyrodą gmina posiada bogatą ofertę kulturalną z licznymi zabytkami jak np. drewniane kościołki z XVII wieku. Całość można zwiedzać pieszo lub rowerem wyznaczonymi trasami turystycznymi.

10. Ludność i osadnictwo

Układ osadniczy gminy jest równomierny, choć na niskim poziomie intensywności i z tendencją ku spadkowi. Głównym czynnikiem na to wpływającym jest migracja zarobkowa oraz mały przyrost naturalny. Gmina odnotowuje niski poziom wykształcenia oraz aktywności społecznej mieszkańców oraz brak chęci do zmiany tego stanu rzeczy wśród młodego pokolenia.

11. Powiązania

Ujazd jak każda miejscowość posiada wielorakie formy powiązań. Pod względem administracyjnym najściślejsze powiązania występują z miastem powiatowym Strzelce Opolskie oraz miastem wojewódzkim Opolem. Pod względem rynku pracy, handlu czy usług z Kędzierzynem-Koźlem i Strzelcami Opolskimi. Pod względem oświaty główny kierunek powiązań to Strzelce Opolskie i Kędzierzyn-Koźle, a w przypadku edukacji wyższego stopnia powiązania te należy poszerzyć o Opole, Gliwice i Wrocław.

2.3.Kierunek rozwoju miasta i gminy Ujazd²²

Głównym celem polityki każdej gminy jest wysoki poziom życia mieszkańców i tak jest również w przypadku Ujazdu. Różnice występują jedynie w sposobie osiągnięcia tego celu do czego dochodzimy po zapoznaniu się z możliwościami gminy i oczekiwaniami jakie przed nią stawiamy. Bywa, że cele się ze sobą zazębiają. Na podstawie, wynikających z analizy strategii rozwoju gminy i miasta Ujazd Śląski wniosków, można przewidywać, że by osiągnąć cel nadrzędny jakim jest rozwój miasta i wysoki poziom życia jego mieszkańców, należy działać dwutorowo. Po pierwsze trzeba doprowadzić do wzrostu atrakcyjności gminy, a także do rozbudzenia lokalnej przedsiębiorczości z zachowaniem zaangażowania społecznego i proekologicznego.

Pierwsze zadanie można zrealizować przez ściągnięcie inwestorów dla strefy ekonomicznej wyznaczonej przy autostradzie A4. Gmina wiąże duże nadzieje z tym terenem, przewidując dla niego różne możliwości rozwoju form przedsiębiorczości jak: przemysłową, usługowo - produkcyjną, magazynowo - składową, obsługi komunikacji samochodowej, usługową, handlową, gastronomiczną lub inne. Inwestycje dla gminy to nieoceniony czynnik stymulujący jej rozwój oraz dający bogactwo i minimalizujący bezrobocie. Mając zamożną gminę, osiągnięcie perfekcyjnej infrastruktury technicznej oraz społecznej, to kwestia czasu. Mając natomiast dobre uwarunkowania, kolejno stymulujemy tworzenie miejsc pracy i wzrost atrakcyjności gminy, a w szczególności miasta, wzrost ilości mieszkańców, a przy zabezpieczeniu bazy hotelowo - gastronomicznej dobrej komunikacji oraz bazy sportowej i kulturalno - oświatowej, wzrośnie ilość gości odwiedzających miasto. Dbając o infrastrukturę techniczną jak np. oczyszczalnia ścieków, budowę bazy turystycznej i rekreacyjnej oraz wykorzystanie walorów krajobrazowych regionu wraz z jego bogactwem kulturowym – można liczyć również na wzrost np. turystyki. Tu można już mówić o drugim zadaniu dotyczącym motywacji mieszkańców do rozwoju przedsiębiorczości oraz ich aktywizacji. W dogodnych warunkach, które stworzą wzrost atrakcyjności gminy pod względem gospodarczym, rynku pracy i turystycznym oraz wzrostu ilości mieszkańców, jest szansa, że chętniej zakładane będą różnego rodzaju przedsiębiorstwa będące niezbędnym ogniwem rozwojowym i kolejnym sposobem do stymulacji rynku pracy, rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości oraz polityki proekologicznej. Możliwość realnego zatrudnienia mogłaby być mobilizująca do zminimalizowania emigracji zarobkowej oraz dążenia mieszkańców do

²² Strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd 2000-2010 [poz.13]

zwiększania swoich kwalifikacji. Działania proekologiczne natomiast są o tyle ważne, że mogłaby być z kolei pomysłem na zmodernizowanie lokalnego rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego (zdrową, ekologiczną żywność). W strategii podkreśla się również chęć stałej współpracy z ościennymi aglomeracjami miejskimi oraz aktywizowanie czynnych wcześniej, a nie wykorzystywanych obecnie obszarów co można potraktować jako szansę dla rewitalizacji założenia zamkowego Ujazd Śląski.

2.4. Analiza terenu założenia zamkowego w Ujeździe oraz bezpośredniego sąsiedztwa pod kątem wytycznych miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.²³

Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy Ujazd z dnia 28 września 2004 roku teren na którym znajdują się ruiny zamku wraz z centralną częścią miasta to obszar wpisany do rejestru zabytków. Układ urbanistyczny Starego Miasta jest zewidencjonowany pod nr. 154/57 i objęty strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”. W strefie tej obowiązuje nakaz uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszystkich działań inwestycyjnych, zagospodarowania terenu, kolorystyki obiektów czy podziału nieruchomości.

Nakazuje się utrzymanie historycznej parcelacji terenu i linii zabudowy, z możliwością odstępstw jedynie, gdy te nie wpływają na zmianę charakteru zabudowy i zewnętrznego historycznego podziału architektonicznego.²⁴ Tak więc przy spełnieniu wymagań ochrony konserwatorskiej, możliwe jest cofnięcie bądź wyjście elementami bryły budynku usytuowanymi powyżej parteru poza linię zabudowy, a nawet łączenie powierzchni użytkowych kilku sąsiadujących ze sobą budynków. Wysokość nowych czy przebudowywanych obiektów powinna odpowiadać wysokości sąsiedniej zabudowy z tolerancją do 20%. Obiekty zewidencjonowane w rejestrze zabytków należy szczególnie wyodrębnić z otoczenia, natomiast place odpowiednio zagospodarować z zachowaniem dostępności, szczególnie dla osób niepełnosprawnych. Dopuszcza się też tymczasowe zagospodarowanie terenów publicznych na potrzeby uroczystości sakralnych lub kulturalnych oraz prowadzenia czasowej działalności handlowej czy gastronomicznej.²⁵

²³ Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Gminie Ujazd, Opole 2003; [poz.14]

²⁴ Ustawa o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz.1568) z późn. zm.

²⁵ Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 80, poz. 717) z późn. zm.

Zespół zamkowy jest objęty ochroną konserwatorską oraz zewidencjonowany w rejestrze zabytków pod nr 884/64 i zgodnie z Ustawą o Ochronie Zabytków oraz Ustawą o Planowaniu Przestrzennym zaliczany jest do obiektów, gdzie prowadzenie wszelkich prac inwestycyjnych w obrębie obiektu lub jego otoczeniu, uwarunkowane jest uzyskaniem zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obiekt bramy zamkowej, uznany jest natomiast jako obiekt o charakterze zabytkowym, objęty ewidencją gminną i podlegający ochronie wynikającej jedynie z przepisów prawa miejscowego.²⁶

W planie miejscowym, bezpośredni teren ruin zamku oznaczony jest jako teren przeznaczony pod usługę komercyjną UC, usługę publiczną UP oraz teren parków leśnych ZLp.

Konieczne jest w ramach założenia usługowego zorganizowanie na tym terenie zaplecza parkingowego. Maksymalna wysokość nowej zabudowy nie może przekraczać 15m licząc od poziomu terenu do kalenicy oraz 5 kondygnacji nadziemnych, włącznie z poddaszem użytkowym, nie wolno również realizować obiektów ani prowadzić działalności w znaczący sposób oddziałujących negatywnie na stan środowiska, wpływać na nie łamiąc standardy, kryteria klasyfikacji jego stanu oraz wykroczać poza granice terenu do którego prowadzący działalność posiada tytuł prawny. Teren dopuszcza się do tymczasowego zagospodarowania na cele organizacji uroczystości sakralnych lub kulturalnych z częściowym przeznaczeniem dla funkcji mieszkaniowych oraz lokalizacji innych obiektów z zachowaniem wymaganych standardów środowiskowych. Nakazuje się również zachowanie dostępności terenu (w tym dróg) dla osób niepełnosprawnych.

Na terenie znajdującego się w zachodniej części terenu parku-leśnego zgodnie z § 11 Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dopuszcza się wprowadzanie elementów małej architektury, rzeźb, urządzeń rekreacyjno – sportowych, a także toalet publicznych. Dopuszcza się również organizację ścieżek spacerowych i rowerowych oraz miejsc parkingowych, z wymogiem, że ich ilość nie może przekroczyć 20% powierzchni jednostki terenowej.

Z południowej strony terenu parku - leśnego ZLp, znajduje się zieleń izolacyjna ZI w obrębie której, możliwe jest wprowadzanie urządzeń rekreacyjno – sportowych i ścieżek, ale również

²⁶ Urząd Miasta w Ujeździe Śląskim (Uchwała Rady miasta w Ujeździe z dnia 28 września 2004 roku w sprawie uchwalenia Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w gminie Ujazd.) www.bip.biuletyn.info.pl [poz.24]

małych parkingów (do 10 miejsc postojowych) od północy natomiast, terenem rolny bez prawa rozbudowy. Cały ten obszar znajduje się na obszarze o dużym nachyleniu ok. 16%, tworzącym jednocześnie u podnóża wzgórza zbiornik małej retencji.

Na północ od ruin zamku znajduje się teren przeznaczony pod usługi UP, UC lecz częściowo już zagospodarowany obiektami rolnymi (oddalonymi od samego zamku o ok.50 m). Na wschód od tego obszaru znajduje się droga gminna, będąca jednocześnie granicą terenu usług publicznych UP, ze szczególnym przeznaczeniem dla oświaty UPo i sportu UPs. Droga ta kierując się na południe prowadzi do centrum miasta mijając po prawej stronie zabytkowy kościół p.w. św. Andrzeja. Plac kościelny graniczy od zachodu z terenem zamku, stykając się bezpośrednio z murami obiektu bramnego.

Na południe od zamku znajduje się pas niezagospodarowanego terenu o szerokości 14 - 17m, zamknięty murkiem oporowym (ok.2m wysokości), będącym jednocześnie granicą między gospodarstwem rolnym i jego zabudowaniami gospodarczymi. Równolegle do murku biegnie wąska droga dojazdowa.

il. 24 Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ujazd, Opole 2003r. [poz.14]

2.5. Przykłady inicjatyw dla rewaloryzacji zabytków.

Obserwując coraz częstsze przykłady rewaloryzacji obiektów i zespołów zabytkowych w Polsce, można mieć wrażenie, że następuje kolejny etap inwestycyjny w tej dziedzinie. Wcześniej w tej skali, można było to zaobserwować w okresie po II Wojnie Światowej. Obecnie „dzięki finansowemu wsparciu Unii Europejskiej odbudowany został zamek w Giżycku i przedzamcze w Lidzbarku. Trwają przymiarki projektowe do zagospodarowania bezpiecznego przez wiele lat zamku na przesmyku w Ełku, wcześniej zrewaloryzowana została warownia w Rynie.”²⁷

Dofinansowanie z Unii Europejskiej wymaga jednak wkładu własnego inwestora, co czasem stanowi barierę nie do pokonania. W przypadku zamku w Polskiej Cerekwi przy całkowitym koszcie remontu wynoszącym 7 milionów złotych, 2 miliony to udział własny gminy.²⁸ Naturalnie przy tego typu inwestycjach jest wiele punktów spornych, gdyż mają one narzucone ograniczenia finansowe i czas realizacji. Poza tym planowanie dla tych obiektów zabytkowych niektórych funkcji jak np. hotelowa, jest przez niektórych traktowane jako sprzeczne z ich strukturą. Tu jednak należy zastanowić się, czy nie jest lepiej by obiekt został wyremontowany pod nadzorem konserwatora i był użytkowany – czy może raczej go nie użytkować i pozostawić na działanie postępującej destrukcji.

il. 25 Odrostaurowane przedzamcze w Lidzbarku Warmińskim rok 2011 [poz.29]

²⁷ www.wyborcza.biz; Artykuł Gazety Wyborczej_Olsztyn, z dnia:24.06.20011 „Wielka odbudowa zamków za kasę z Unii Europejskiej” Tomasz Kurs [poz.27]

²⁸ www.radio.opole.pl; Audycja Radio Opole, z dnia:16.02.2011 „Zamek w Polskiej Cerekwi będzie remontowany” Michał Kuś [poz.28]

il. 26 Ruiny zamku w Polskiej Cerekwi i planowany jego wygląd po remoncie. [poz.30]

il. 27 Zamek Bobolice podczas rekonstrukcji w kwietniu 2011 roku. [poz.26]

il. 28 Rozbudowa Muzeum Moritzburg, Fuensanta Nieto i Enrique Sobejano. www.stiftung-moritzburg.de [poz.25]

III. ANALIZA HISTORYCZNA ZAŁOŻENIA ZAMKOWEGO w UJEŹDZIE

3.1. Historia założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim²⁹

Historia założenia zamkowego sięga początków XXIII w. Początkowo była to wieża obronna z kamienia, usytuowana na dziewiczym terenie. Z biegiem czasu dobudowywano do niej gruby mur z wjazdem od strony wschodniej oraz obwód fortyfikacji jak fosy i obwałowania. Pod koniec XIV w. ten układ zamkowy został przebudowany. Dobudowane zostało palatium, a w murze obronnym wykuto otwory okienne. Materiałem budulcowym była cegła. Na początku XVI w. zamek przebudowano na renesansową rezydencję o charakterze obronnym. Podwyższono go o nowe piętro, wydzielono komnaty a w czasie późniejszym dobudowano okrągłą wieżę z klatką schodową w północno – zachodnim narożniku. Przebudowa trwała aż do końca XVI w., w czasie której przesklepiono pomieszczenia sklepieniami kolebkowymi oraz wydzielono pomieszczenia w północno – wschodnim narożu. Ze względu na pasmo tragicznych zdarzeń, które nawiedziły Ujazd, kolejna przebudowa nastąpiła dopiero z początkiem XVIII wieku. W jej trakcie, od wschodniej strony zamku, dobudowane zostały dwa skrzydła południowe i wschodnie, tworząc atrakcyjne założenie barokowe z wewnętrznym dziedzińcem i reprezentacyjną bramą wjazdową. W zachodnim skrzydle wybudowano dwubiegową klatkę schodową do której prowadziło z sieni szerokie arkadowe przejście. Dotychczasowa zewnętrzna klatka schodowa w wieży została wyburzona. Ostatnia faza rozbudowy z przełomu XVIII/XIX wieku wiązała się raczej z kosmetycznymi zmianami wnętrza i elewacji, w stylu neobarokowym oraz dobudowaniem lukarn w połaciach dachowych, wejścia na taras zachodni i zawieszeniem nad wejściem kartusza herbowego ostatnich właścicieli.

²⁹ Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.44-50 [poz.05]

3.2. Kalendarium³⁰

- 1155 – pierwsza wzmianka o Ujeździe, zawarta w bulli papieskiej Hadriana IV;
- 1222 – książę opolski Kazimierz zezwala biskupowi wrocławskiemu Wawrzyńcowi na wprowadzenie osadnictwa na prawie niemieckim;
- 1223 – Biskup Wawrzyniec wydaje dokument zezwalający wójtowi biskupiemu w Nysie na sprowadzenie kolonizatorów i lokację osady targowej na prawie średzkim. Biskup zastrzega sobie „locum curie”;
- 1260 – Na prośbę biskupa wrocławskiego Tomasza, książę opolski Władysław cofa Sławięcicom prawa miejskie. Ujazd zostaje włączony w trakt handlowy Kraków – Wrocław;
- 1307 – wójtostwo zostaje w rękach rycerza Wolfa Kecnela;
- XIVw. – w 3ćw. XIV wieku wybucha wojna między biskupem Przecławem a Księciem Bolkiem;
- 1370 – Król czeski Karol IV zmusza do pogodzenia się przeciwników i nakazuje „to co biskup zbudował i umocnił w Ujeździe zostanie zburzone”
- 1414 – zatarg pomiędzy biskupem Wacławem i księciem Bernardem z Niemodlina, w myśl ugody, umocnienia z blankami, bramami i fosami miały w Ujeździe pozostać bez zmian lecz nie mogły być ulepszone;
- 1443 – Biskup Konrad sprzedał za 5 tysięcy guldenów księciu Bolkowi V miasteczko wraz z zamkiem.
- 1465 – Biskup Jodok wykupił ujazd od spadkobiercy Bolka V, Mikołaja opolskiego i sprzedaje księciu Przemkowi z prawem wykupu. Po jego śmierci Ujazd przejmuje jego brat, Jan oświęcimski, po nim jego żona, która następnie oddaje posiadłość w zastaw Mikołajowi z Bielawy.
- 1524 – Mikołaj Dluhomil wykupuje Ujazd od biskupa wrocławskiego Jakuba von Salz,³¹ /biskupi uważają się jednak nadal za właścicieli posiadłości/, w dokumencie jest wzmianka o dużych zniszczeniach i ruinie zamku.
- 1538 – Ujazd należy do czeskiej rodziny Dluhomil.
- 1609 – Właścicielem Ujazdu zostaje Mikołaj Kochtitzki, funduje kościół /1613/.
- 1618 /48 – Ujazd znacznie ucierpiał w trakcie wojny trzydziestoletniej.
- 1634 – Ujazd przechodzi w ręce córki Mikołaja – Anny Julianny Kochtitzki. Za jej panowania dochodzi do konfliktu z przedstawicielami mieszczaństwa. Wydaje ona

³⁰ Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.7-9 [poz.05]

³¹ „Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.21 [poz.08]

- bowiem zezwolenie na osiedlanie się Żydów na terenie jurysdykcji miejskiej.
- 1666 – Umiera Anna Julianna, Ujazdem zarządza jej zięć hrabia K.J. Metlich
 - 1676 – Ujazd jest w posiadaniu hrabiowskiej rodziny Praschmów, padł jednak ofiarą dwóch wielkich pożarów, po których nastąpiło wyludnienie i zadłużenie miasta.
 - 1729 – Ujazd wraz z zamkiem kupuje hrabia Henryk Sobek.
 - 1740 – Właściciel Ujazdu nabywa osadę Dziekanka.
 - 1740 – Ujazd zostaje włączony do państwa pruskiego a na terenie miasta zakwaterowano garnizon.
 - 1770 – Wybuchą pożar niszczący miasto.
 - 1783 – Ujazd zostaje uznany za najędzniejsze miasto na Górnym Śląsku.
 - 1838 – Zamek i majątek Ujazd nabywa August Hohenlohe .
 - 1843 – Majątek zostaje zamieniony w fideikomis.
 - 1861 – Właściciel otrzymuje tytuł książy. Rodzina Hohenlohe jest w posiadaniu założenia zamkowego do 1945 roku.
 - 1945 – Zamek ulega zniszczeniu na skutek działań wojennych.
 - 2011 – Obecnie ruina.

3.3. Stan badań³²

Do czasu opracowania Studium historyczno – urbanistycznego miasta Ujazd w 1957 roku, miasto nie posiadało właściwie żadnej monografii. Jedyną pracą poświęconą miastu była kilkunastonicowa broszura Wiktora Loewego z 1923 roku oraz kilka artykułów w czasopiśmie. Prace J. G. Knie, P. Triest i F. A. Zimmermanna o charakterze historyczno – topograficznym regionu zawierają podstawowe daty z historii miasta. Miasto posiadało wprowadzić swoją kronikę, która zaginęła jednak pod koniec II wojny światowej. W 750 rocznicę założenia miasta został wydany informator monograficzny pt. „Ujazd Śląski 1223 – 1973” autorstwa Z. Szulc i W. Dziewulskiego, ale dopiero szczegółowe badania architektoniczno – konserwatorskie oraz archeologiczne z lat 1975-78 pozwoliły na dokładne poznanie i zdokumentowanie reliktyw założenia zamkowego oraz miasta. Po długiej przerwie, w 1992 roku została wydana przez Instytut Śląski praca pt: „Ujazd Historia i współczesność” natomiast w 2009 roku książka Marka Gaworskiego pt. „Zamek w Ujeździe”.

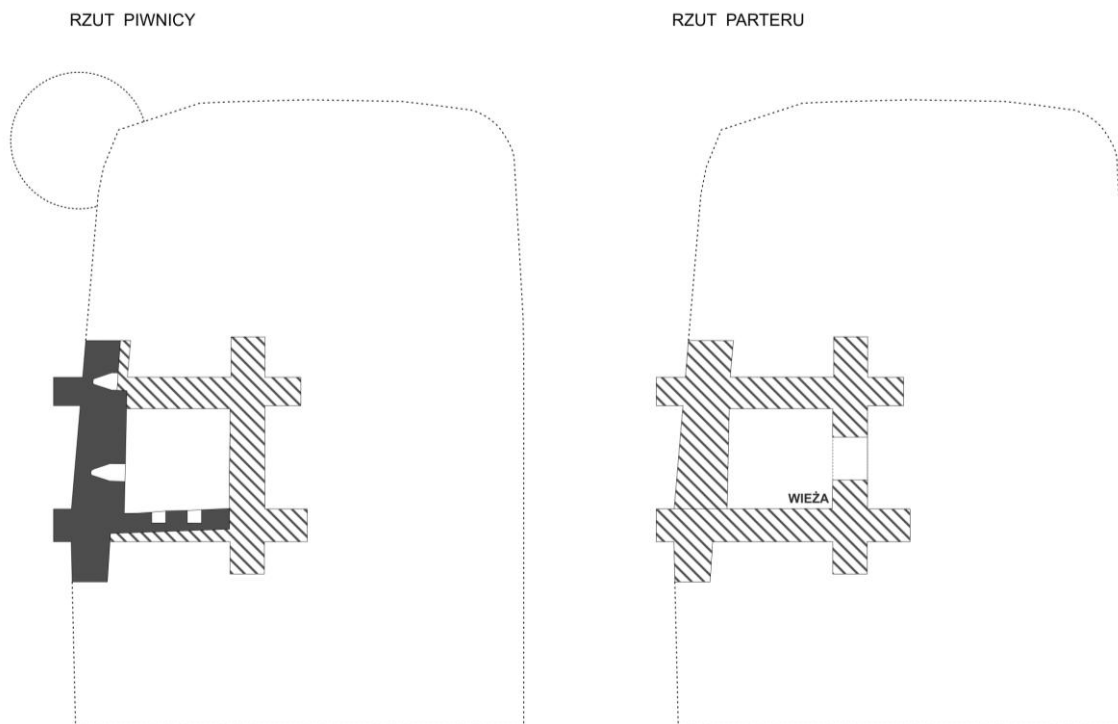
³² Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975; nr. 1612; str. 1-3 [poz. 02]

3.4. Fazy budowy założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim³³

Badania architektoniczno – konserwatorskie jak również archeologiczne prowadzone w latach 1975-78, pozwoliły na ściśle określenie faz budowy zespołu zamkowego w Ujeździe Śląskim, które można określić następująco:

Faza I (Etap I)		-	pierwsza połowa XIII w. – druga połowa XIII w.
(Etap II)		-	druga połowa XIII w. – koniec XIII w.
Faza II		-	początek XIV w. – koniec XV w.
Faza III		-	początek XVI w. – przełom XVI/XVII w.
Faza IV		-	przełom XVI/ XVII w. – koniec XVII w.
Faza V		-	początek XVIII w. – przełom XVIII/XIX w.
Faza VI		-	przełom XVIII/XIX w. – koniec XIX w.
Faza VII		-	początek XX w. – 1945r.
Faza VIII		-	od 1945r. – do 2011r.
		-	ściana istniejąca w danej fazie lecz nie istniejąca obecnie
		-	ściana istniejąca w danej fazie i istniejąca obecnie

Faza I – pierwsza połowa XIII wieku – koniec XIII wieku

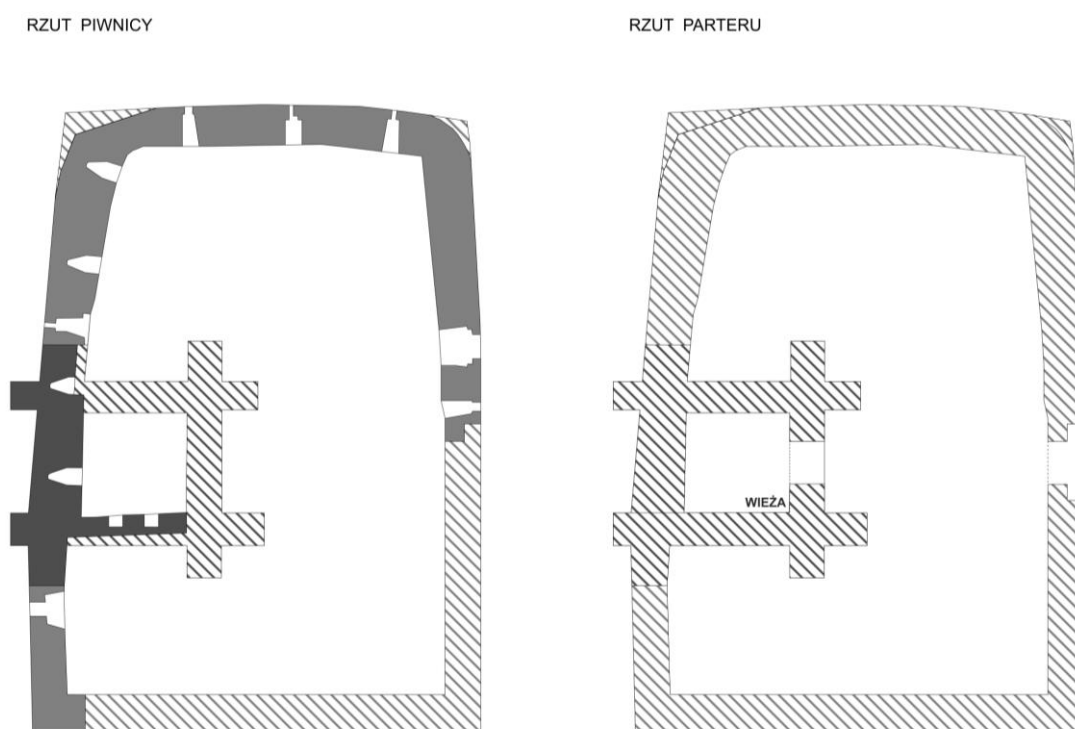

il. 29 Faza I (Etap I) (pierwsza połowa XIII wieku – koniec XIII wieku.

[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

³³ Badania Archeologiczno – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927; str.44-50 [poz.05]

Na podstawie wyników badań archeologicznych z 1978 roku, za relikw pierwszego budowli uznano dolne, kamienne partie zamku, będące fragmentem ściany zachodniej z zachowanymi, pod kątem prostym dobiegającymi do niej, przyporami narożnymi. Budowlę tę, postawiono na najwyższym położonym terenie dziewiczym dla dogodnej obserwacji terenu. Była to przypuszczalnie czworoboczna wieża mieszkalna z przyporami przy przedłużeniu ścian, wybudowana z otoczków, układanych na zaprawie wapiennej, gdzie długość jej zachodniej części wynosiła 8,4 m.

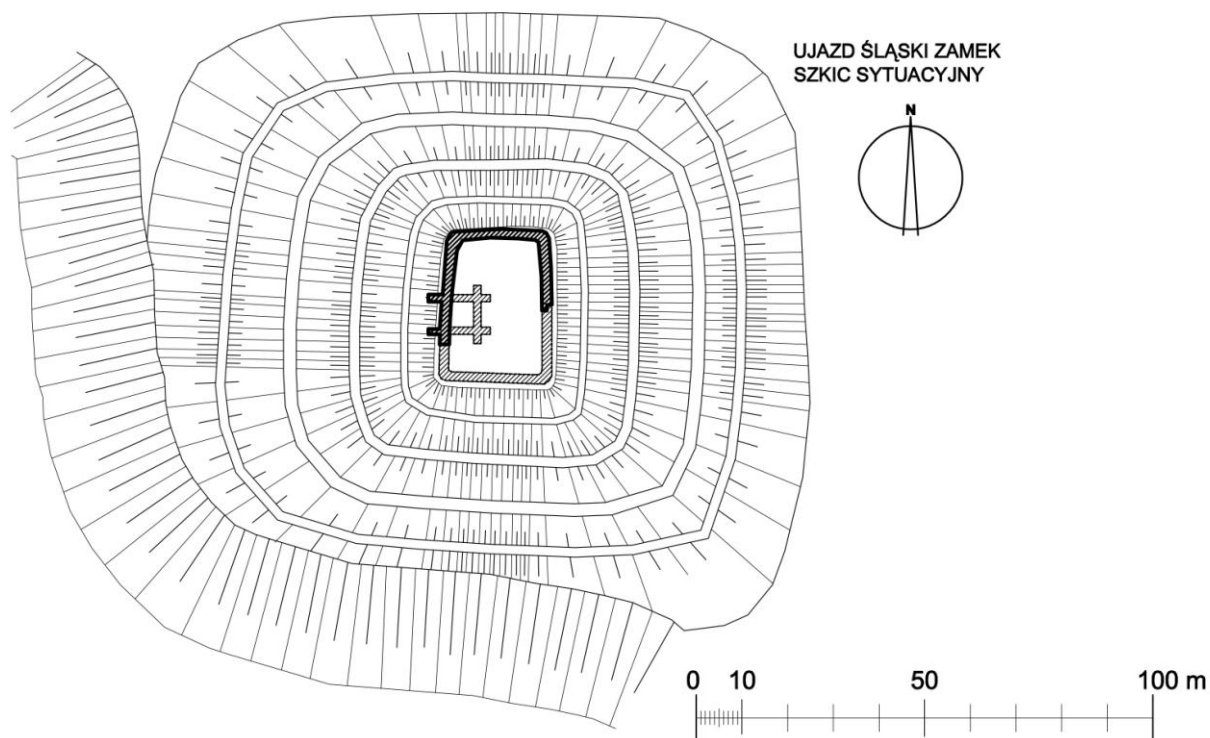
il. 30 Faza I (Etap II) (pierwsza połowa XIII wieku – koniec XIII wieku).

[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Kolejnym, drugim etapem budowlanym tej fazy, było dostawienie do zachodniej ściany czworobocznej wieży, obwodowego muru obronnego zamykającego ją z czterech stron. Zewnętrzne wymiary całego założenia wynosiły 31,5m i 23m o grubości muru od 1,95m do 2,20m – całość natomiast tworzyła zespół z wewnętrznym dziedzińcem zamkowym na planie prostokąta.³⁴

³⁴ „Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.9 [poz.08]

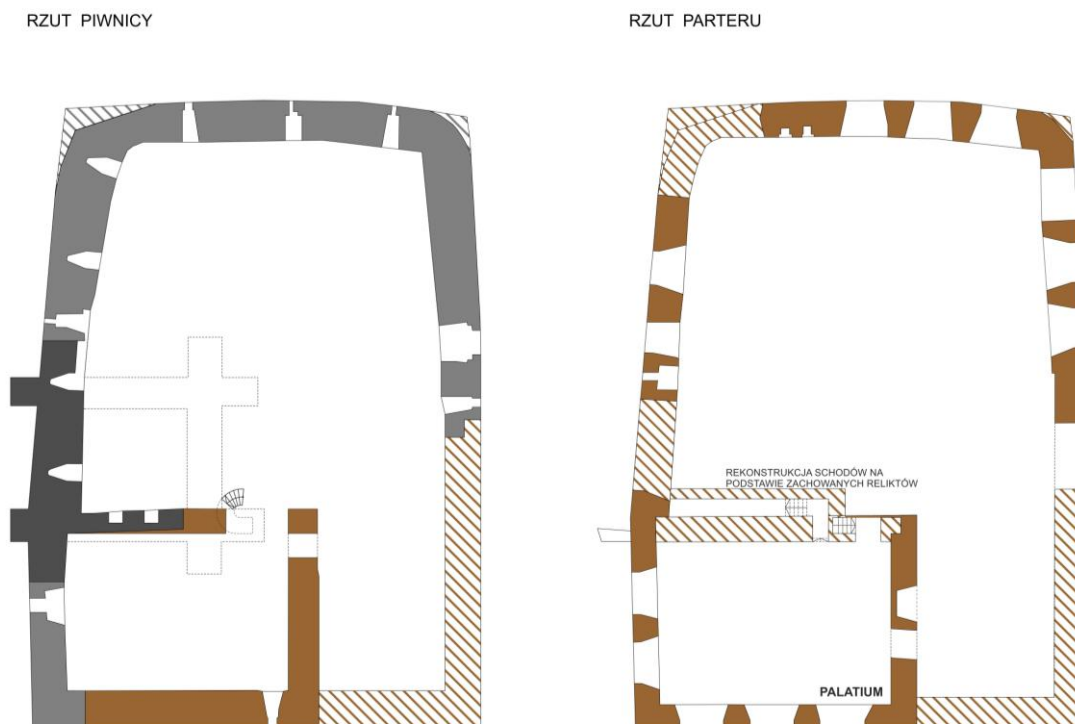
Obecnie zachowane zostały jedynie relikt niepełnego pierścienia tych murów, ale badania archeologiczne wykazały, że z całą pewnością wjazd do zamku oraz na dziedziniec zamkowy znajdował się na osi wieży od wschodniej strony (na co wskazuje odcinek pierwotnego muru obwodowego, który kończy się na wysokości piwnicy, mniej więcej na środku ściany wschodniej elewacji głównego skrzydła założenia zamkowego). Czoło muru zakończone jest regularnie, starannie obudowane na całej wysokości, co pozwala sądzić, że mamy do czynienia z zachowanym północnym ościeżem bramy wjazdowej. Poziom ówczesnego dziedzińca był wyższy niż poziom obecnie zachowanych piwnic.

il. 31 Szkic sytuacyjny zamku i obwałowań - Ujazd (koniec XIII w.) [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Poza murami, od południa i zachodu zamek chroniły umocnienia ziemne, których ślady zachowały się do dziś. Fortyfikacje te tworzyły dwie fosy i dwa wały ziemne. Pierwsza fosa znajdowała się w odległości ok.1-1,5m od zewnętrznego muru obronnego i miała 13-20m szerokości. Za nią znajdował się środkowy wał obronny o wysokości 3,5-7m, sięgający od fosy zewnętrznej do wewnętrznej, którego wysokość oscylowała w granicach 6-7,5m w stosunku do dna fosy zewnętrznej. Kolejno, za wałem wytyczona była zewnętrzna fosa o szerokości całkowitej 12-15m między górnymi jej krawędziami i głęboka na 4-5,5m. Fazę tą datuje się na okres od pierwszej połowy XIII wieku, na co wskazują historyczne dokumenty z 1223 roku wzmiankujące o „locum curie” w Ujeździe, do końca XIII wieku.

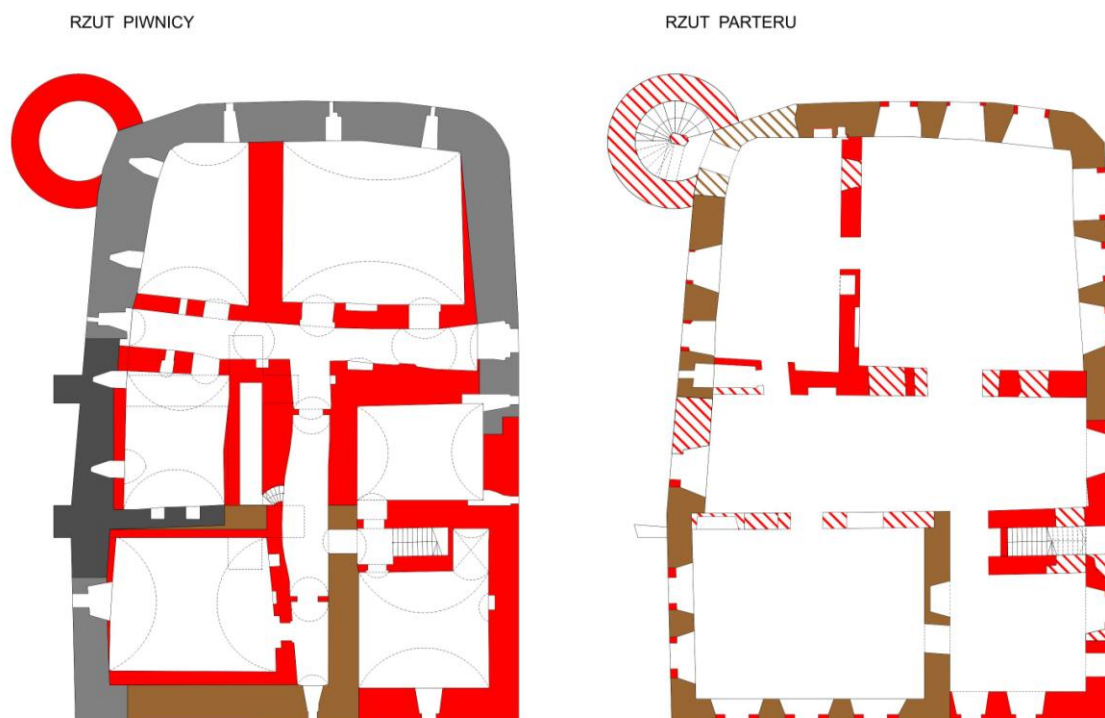
Faza II – początek XIV wieku – koniec XV wieku

il. 32 Faza II (początek XIV wieku – koniec XV wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

W drugiej fazie rozbudowy mamy już do czynienia z zamkiem murowanym z cegły ale posadowionym na zachowanym obwodzie murów kamiennych, pochodzących z pierwszej fazy budowy. Wskazują na to zarówno nie powiązane z zewnętrznymi, ściany wewnętrznego podziału północnej części zamku, jak również ślady późniejszego wykucia otworów okiennych w dolnych partiach ścian kamiennych. Najprawdopodobniej również w tej fazie wykorzystano krąg fortyfikacji ziemnych, ulepszając go jednocześnie. Nie ma jednak pewności co do przebiegu muru w narożniku południowo – wschodnim, ani szerokości bramy wjazdowej do zamku. Wyniki badań archeologicznych, wyraźnie wskazują wydzielenie w poziomie parteru i piwnic narożnego pomieszczenia – palatium. Palatium jako bardzo ważny ośrodek życia zamku, usytuowano w południowo – zachodnim narożu części obecnych ruin. Na podstawie analizy użytego w budowie materiału jak i układu cegieł, określa się go na fazę II, przypadającą na okres pocz. XIV i koniec XV wieku. Tezę ta potwierdza również przekaz historyczny z 1370 roku o przymusie wyburzenia umocnień zamku.

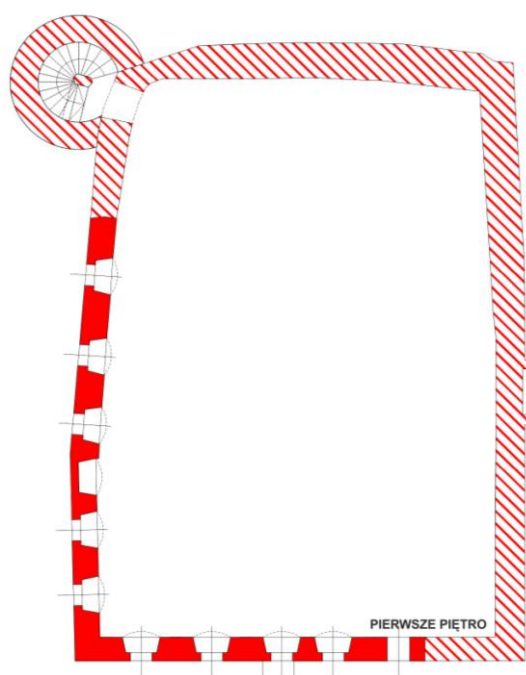
Faza III – początek XVI wieku – przełom XVI/XVII wieku

il. 33 Faza III (początek XVI wieku – przełom XVI/XVII wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Kolejnym etapem, była przebudowa obiektu na renesansową rezydencję o charakterze obronnym przy jednoczesnym zachowaniu części muru obwodowego i palatium z poprzedniej fazy. Rozpoczęcie tej gruntownej przebudowy wraz ze zmianą całego założenia, związane było z ruiną w jaką popadł średniowieczny zamek, (o czym mówią również przekazy z 1524 roku), a także z przejściem go na własność przez rodzinę Dłuhomil. Budynek zachował dotychczasowy plan nieregularnego prostokąta, był jednak z pewnością piętrowy, a jego naroża od stron zachodniej i północnej zostały lekko zaokrąglone. Wejście do zamku od strony wschodniej, prowadziło do centralnej jego części. Tu na osi obiektu, znajdowała się szeroka sień, po której obu stronach usytuowane były przykryte płaskim stropem komnaty. Komunikację pionową w pierwszym etapie pełniły prowadzące z piwnicy na piętro kręte schody powstałe prawdopodobnie w poprzedniej fazie. W parterze biegły one w grubości wewnętrznej ściany (poprzednio północnej ściany palatium) /il.32/, by następnie wzdłuż południowej ściany szerokiej sieni, kierować się na pierwsze piętro. Teza ta została poparta odkryciem w czasie badań archeologicznych w 1978 roku fragmentów krętych schodów w piwnicy i śladu skośnej koleby, znajdującej się na nieistniejącej już wewnętrznej ścianie.

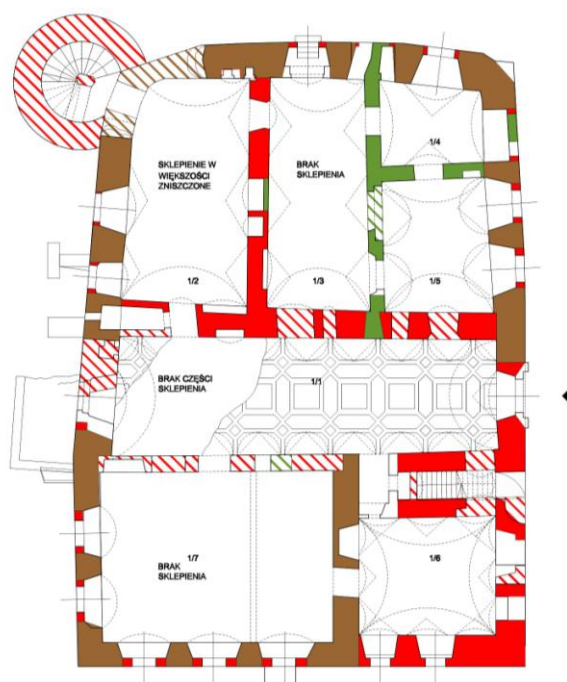
RZUT I PIĘTRA

il. 34 Rzut I piętra (Faza III).

[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

RZUT PARTERU - założenie sklepienia (stan tech. z 1978r.)

il. 35 Założenie sklepienia parteru

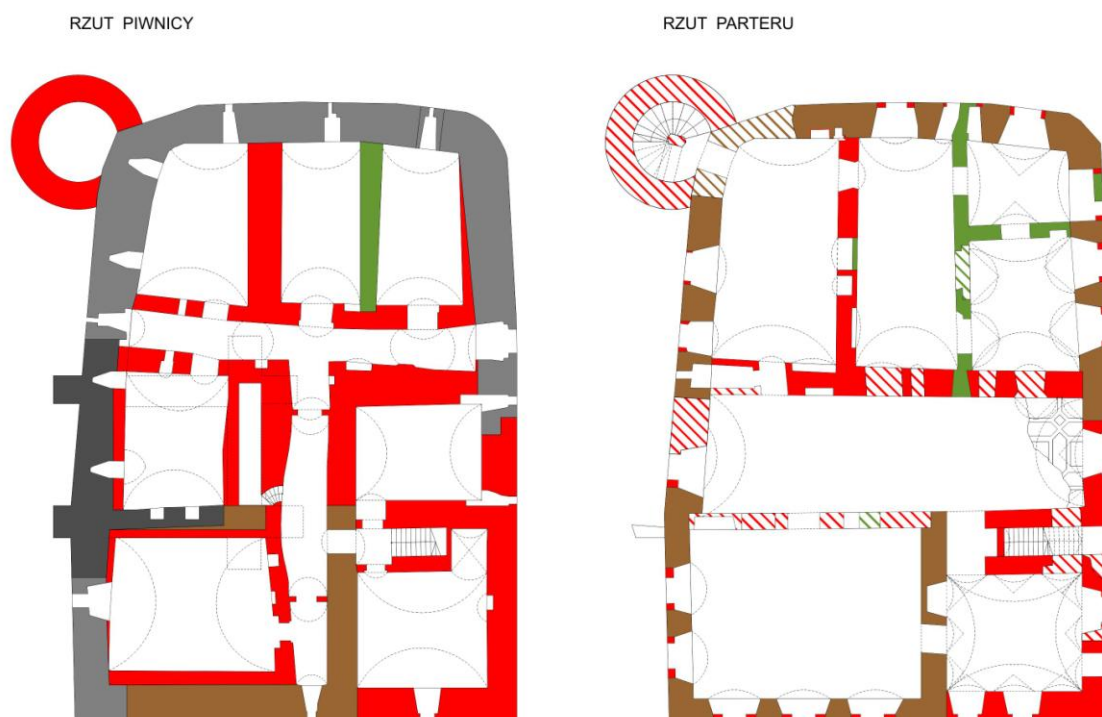
(Faza IV stan techniczny z 1978r.)

[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Dwie piwnice, które znajdowały się w południowo – wschodnim narożu, nie były połączone z resztą pomieszczeń piwnicznych. Miały one również osobny bieg schodów, wychodzący na zewnątrz budynku, co może wskazywać na to, że pełniły one funkcje lochów.

W późniejszym okresie rozbudowy rezydencji, przy północno – zachodnim jej narożniku, dobudowano okrągłą wieżę. Przejęła ona funkcję klatki schodowej, łączącej parter z pierwszym piętrzem, co spowodowało likwidację nie potrzebnych już wcześniejszych schodów w sieni i dzięki temu otrzymano przelotowy jej układ.

Faza IV – przełom XVI/ XVII wieku – koniec XVII wieku

il. 36 Faza IV (przełom XVI/ XVII wieku – koniec XVII wieku Faza V – początek XVIII).

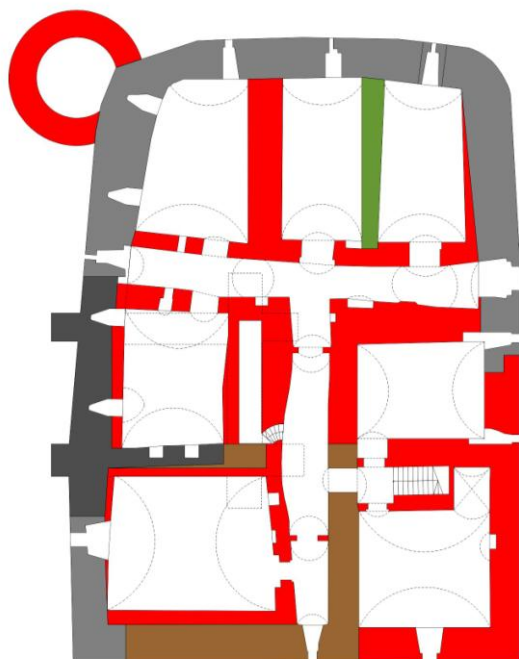
[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Następnym etapem przebudowy renesansowej rezydencji był podział wielkiego kwadratowego pomieszczenia w północno – wschodnim narożu na trzy mniejsze. W tym czasie poza pomieszczeniem, które w średniowieczu pełniło funkcję palatium, cały parter został przesklepiony. W pomieszczeniu znajdującym się w południowo – wschodnim narożniku, wykonano nieckowe sklepienie z lunetami o szwach wydobytych i zdobionych dekoracją tynkową. Pomieszczenia znajdujące się w części północnej, otrzymały zdobione sklepienia kolebkowe z lunetami, choć obecnie nie możliwe jest dokładne określenie ich pierwotnego wyglądu. Najwyraźniej zachowało się zdobienie sieni, gdzie widoczne są ornamentowe motywy okuciowe, których światłocien został dodatkowo pogłębiony przez geometryczne rozwiązanie układu cegieł w sklepieniu (jak gdyby płaskie kasetony). Równie niemożliwe jest określenie wyglądu elewacji czy portalu zamku z tego okresu. Brak zachowanych detali kamiennych z tej fazy budowy może wskazywać, że ornamenty wykonane były w tynku. Fazę tą można datować na okres przełomu XVI i XVII wieku, wiążąc ją z zakończeniem prac remontowych zamku w 1580 roku³⁵ oraz nabyciem posiadłości w Ujeździe wraz z miastem i 12 wsiami przez Mikołaja Kochtitzkiego w 1609r.

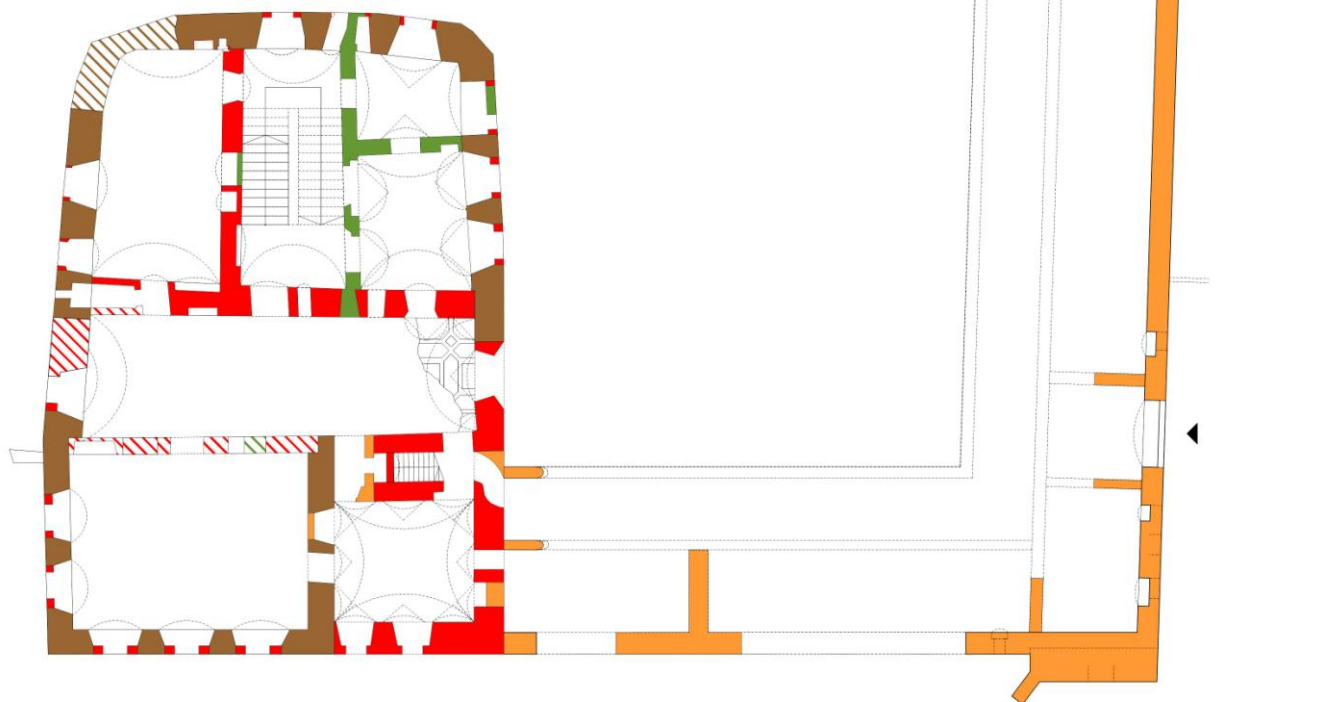
³⁵ „Zamek w Ujeździe” Marek Gaworski, Wydawnictwo Matiang 2009; str.25 [poz.08]

Faza V – początek XVIII wieku – przełom XVIII/XIX wieku

RZUT PIWNICY

RZUT PARTERU

il. 37 Faza V (początek XVIII wieku – przełom XVIII/XIX wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

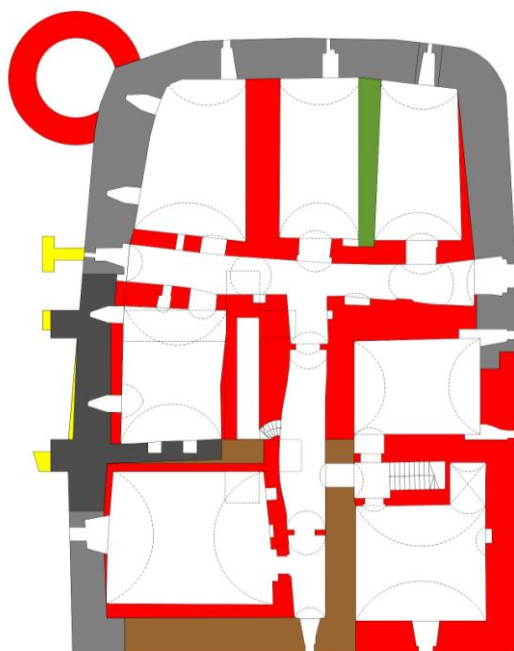
Kolejne lata to pasmo burzliwych i tragicznych zdarzeń. Wojna trzydziestoletnia, pożary w 1666 i 1667 roku oraz częste zmiany właścicieli, którzy skupieni na swoich głównych posiadłościach znajdujących się poza Ujazdem, miały negatywny wpływ na stan miasta i co za tym idzie samego zamku. Następną fazę rozbudowy rezydencji można więc łączyć dopiero z początkiem XVIII wieku oraz właścicielem hrabią Henrykiem von Sobek, który nabywa Ujazd wraz z zamkiem w 1729r.

W tej fazie, do wschodniej elewacji, dobudowane zostają w kształcie litery L skrzydła południowe i wschodnie. Tworzyły one razem trójskrzydłowe założenie zamkowe z wewnętrznym dziedzińcem, na który wjeżdżało się przez znajdującą się we wschodnim skrzydle główną bramę wjazdową. Skrzydło zachodnie w tym układzie, pozostało jednak nadal główną częścią założenia. Poza dobudowaniem skrzydeł do najważniejszych zmian w tym czasie w zamku zaliczyć można wybudowanie nowej dwubiegowej klatki schodowej, która umieszczona została w środku traktu północnego. Prowadziło do niej z sieni szerokie arkadowe przejście, a od wschodu połączona była z sąsiednim pomieszczeniem dwoma przeźroczami. Wybudowanie nowej klatki schodowej było bardzo ważnym elementem podkreślającym reprezentacyjność i rozmach założenia zamkowego, pretendującego do roli nowoczesnej barokowej rezydencji. Przypuszcza się, że ze względu na wybudowanie tych schodów, w tym samym czasie wyburzono niepotrzebną już okrągłą klatkę w wieży, w zachodnio – północnym narożu zamku. Również w komunikacji pionowej pomiędzy parterem i piwnicą nastąpiły zmiany. Pierwotne schody w narożu południowo – wschodnim, zaczynały się bezpośrednio przy wschodniej ścianie, umożliwiając wejście do piwnicy jedynie z zewnątrz.

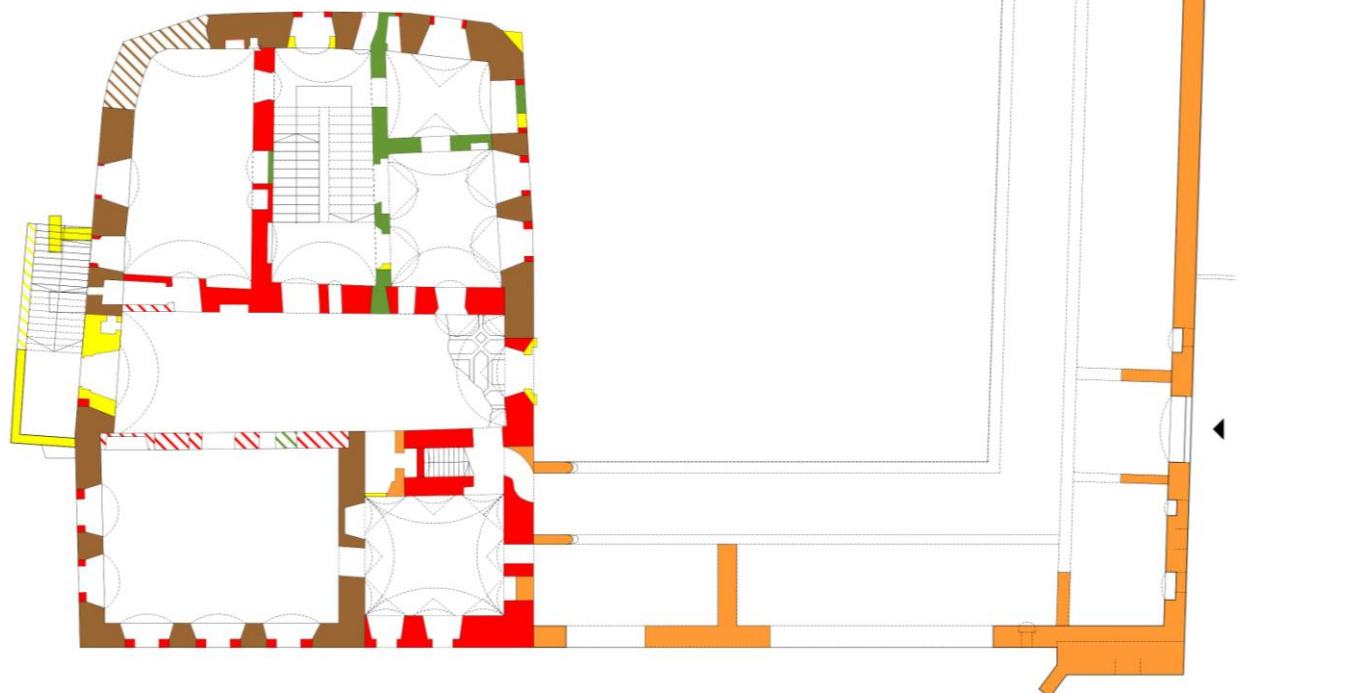
Ze względu na dobudowanie dodatkowych skrzydeł, zmieniono nachylenie biegu, by stworzyć podest umożliwiający swobodną komunikację nie tylko między skrzydłami, ale również między poszczególnymi piętrami. Wskazują na to przebite na szerokość podestu otwory drzwiowe do sieni głównej i pomieszczenia w południowo – wschodnim narożu zamku. Dodatkowo na wprost biegu schodowego przebito otwór drzwiowy, by mieć dostęp do wszystkich piwnicznych pomieszczeń, gdyż poprzednie kręte schody piwniczne, zostały zlikwidowane w czasie generalnego przemurowania dolnych partii północnej ściany pomieszczenia, w południowo – zachodnim narożu głównego obiektu założenia.

Faza VI – przełom XVIII/XIX wieku – koniec XIX wieku

RZUT PIWNICY

RZUT PARTERU

il. 38 Faza VI (przełom XVIII/XIX wieku – koniec XIX wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]

Na rozbudowę zamku w tej fazie, wpływ miała dziewiętnastowieczna przebudowa i restauracja zamku z przewagą architektury neobaroku dokonana przez książęcą rodzinę Hohenlohe - Öhringen oraz ustanowienia w 1843 roku fideikomisu.

Nie były to radykalne zmiany układu, lecz bardziej kosmetyczne poprawki elewacji. W poziomie parteru został przekuty w sieni otwór drzwiowy prowadzący na dobudowany w tym okresie zachodni taras ogrodowy, którego fundamenty oparte zostały na elementach przypór z pierwszej fazy budowy zamku. Kondygnację dachu, uzupełniono o neobarokowe lukarny, a elewacje gruntownie odnowiono i ozdobiono. Zachowany kartusz herbowy nad bramą wjazdową w skrzydle wschodnim, pochodzi z 1861r. gdy aktualny właściciel zamku Hugo Hohenlohe - Öhringen otrzymuje dziedziczny tytuł książęcy.

il. 39 Kartusz herbowy książęcej rodziny Hohenlohe – Öhringen nad bramą wjazdową do zamku. [poz.04]

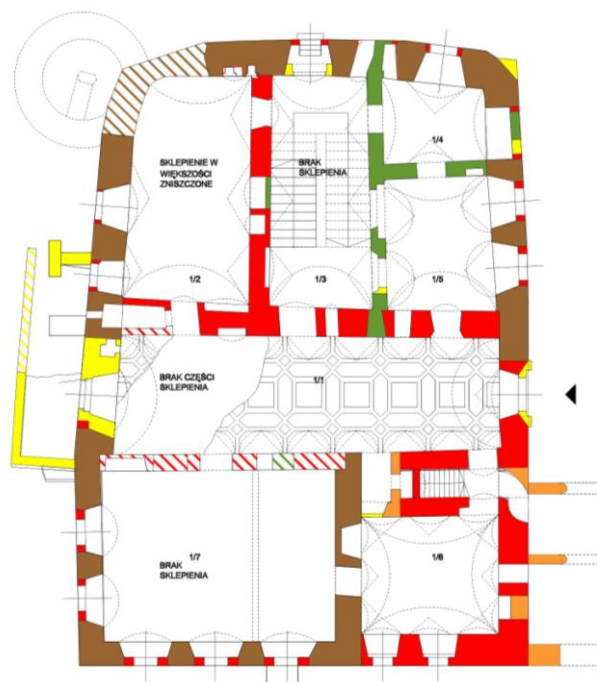
Faza VII – początek XX wieku – do 1945r.

W tym okresie założenie zamkowe pełniło funkcję fideikomisu. W trakcie tej fazy w zespole zamkowym nie zostały przeprowadzone żadne istotne zmiany w zakresie funkcji i formy. Do 1945r. stan założenia pozostał więc bez zmian. W styczniu 1945 roku w czasie działań wojennych zostało zniszczone 70% miasta wraz z zamkiem, który jak wynika z przekazu mieszkańców został zdewastowany i podpalony przez żołnierzy radzieckich.

Faza VIII – od 1945r. – do 2011r.

Po wojnie, relikty założenia zamkowego wraz z częścią książęcego terenu zostały przyłączone do utworzonego Państwowego Gospodarstwa Rolnego, a w latach 90 przekazano je z kolei Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Założenie zamkowe pozostaje w stanie ruiny do chwili obecnej.

RZUT PARTERU

RZUT PARTERU

il. 40 Faza VIII (od 1945r. – do 2011r.) - porównanie stanu technicznego parteru z 1978r. z jego dzisiejszym stanem technicznym . [(opracowanie autorskie faz) na podstawie poz.05]

3.5.Opis stanu istniejącego założenia zamkowego³⁶

Wstęp

Założenie zamkowe wraz z przyległym do niego terenem wpisano do rejestru zabytków. Zamek usytuowany jest na wzniesieniu, w północno – zachodniej części miasta. W południowej i zachodniej części terenu zachowały się ślady umocnień ziemnych, które tworzyły dwa wały ziemne z dwoma fosami. /il.31/ Od zachodu zbocze porasta starodrzew będący częścią terenu parku leśnego, stanowiącego najatrakcyjniejsze pod względem roślinnym, miejsce w mieście. Poniżej zbocza dostrzec można również zieleń izolacyjną i teren trwałych użytków zielonych, na których części utworzony został mały zbiornik retencyjny. Na południe od założenia zamkowego znajduje się rynek miasta, lecz niestety zasłonięty przez obiekty usługowe, znacznie przeskalowane w stosunku do otaczającej je struktury miast. Od wschodu zespół zamkowy sąsiaduje z terenem kościelnym. Od tej strony znajduje się również brama wjazdowa na zaniedbany i porośnięty krzakami dziedziniec zamkowy. Obecnie założenie zamkowe podlega postępującej destrukcji.

Ruiny posiadają wysoką wartość zabytkową, gdyż zamek jest jednym z najwcześniejszych założeń murowano – obronnych na Śląsku. Posiada dość czytelny układ przestrzenny, średniowiecznego zameczku, przebudowanego w okresie renesansu oraz wiele ciekawych akcentów architektonicznych z różnych epok, wynikających z licznych jego przebudów od końca XVI, aż do ostatnich lat XIX wieku.

W dobie świetności, zespół zamkowy składał się z trzech skrzydeł – zachodniego, będącego zarazem główną częścią kompleksu oraz nieco niższych i węższych skrzydeł południowego i wschodniego. Wszystkie one były murowane, otynkowane i tworzyły wewnętrzny dziedziniec, który od północy zamykały dodatkowo zabudowania gospodarcze. Do czasów obecnych zachowało się jedynie częściowo skrzydło zachodnie oraz mur obwodowy pozostałych dwóch skrzydeł. /il.42/

Główne skrzydło zachodnie – właściwy zamek, jest podpiwniczone, wzniesiona na nieregularnym rzucie prostokąta. Niższe przyziemie jego wschodniej części w stosunku do pozostałych /il.41/ jest konsekwencją nierównego terenu, na którym został wzniesiony.

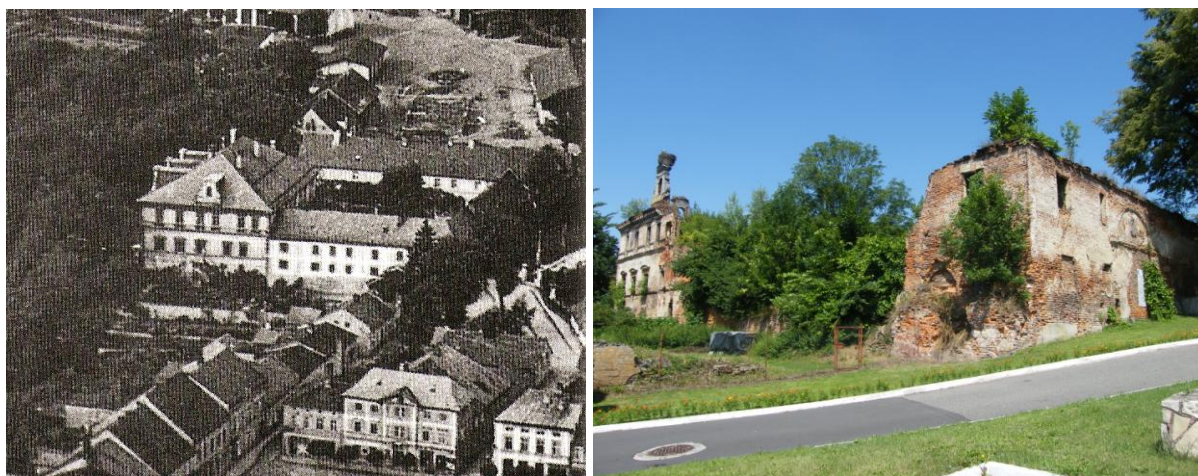
³⁶ Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975;nr.1612; [poz.02]

Skrzydło zachodnie 3-kondygnacyjne posiada zwartą bryłę przekrytą czterospadowym dachem. Kolejne dobudowane później skrzydła posiadały dachy dwuspadowe. Zamek w początkowym okresie pełnił funkcję obronną, potem przekształcony w założenie zamkowe, z główną funkcją mieszkalno – reprezentacyjną.

il. 41 Skrzydło zachodnie. Narożnik południowo – zachodni z widocznymi relikтами wałów i umocnień. [poz.04]

Do dziś zachowały się jedynie kondygnacje piwniczna i parterowa oraz pierwsze piętro w reliktach ścian zewnętrznych. Nad niektórymi pomieszczeniami zachowały się jeszcze pozostałe fragmenty ich sklepień, jednak w większości pomieszczeń zalegają grube warstwy gruzu i ziemi, a nieliczne już zdobienia zamku są w złym stanie technicznym. Budynek posiada wielką przelotową sień oraz nieregularny układ traktów, w części południowej dwutrakt, a w północnej trójtrakt.

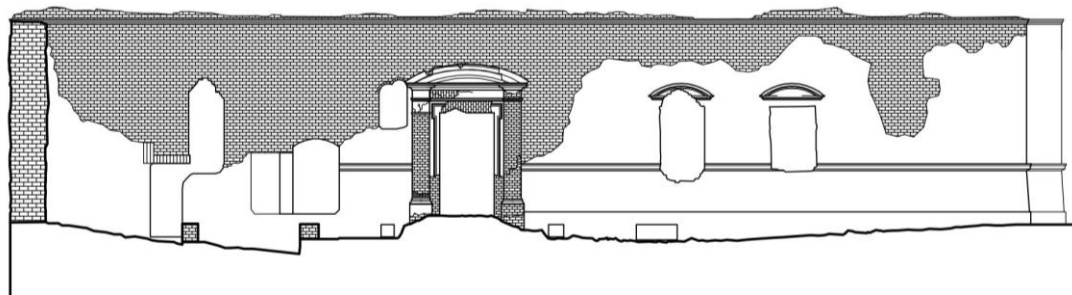
il. 42 Widok południowej części założenia zamkowego w Ujeździe (zdj. lotnicze z 1936r.) [poz.08] i stan obecny.

Elewacje

Elewacja frontowa zamku skierowana jest na wschód w kierunku dawnego dziedzińca i głównej bramy wjazdowej. Była ona dwukondygnacyjna, 6-osiowa o niesymetrycznym układzie. Okna I piętra (widoczne jeszcze na zdjęciu z 1957 roku /il.43./) miały oprawę opaskową o formach uszatyk z gzymsami nadokiennymi i konsolą na osi oraz parą konsoli w pasie fryzu podokiennego.³⁷ Dziś trudno określić ich pierwotny układ. Obecnie istnieje jedynie dolna kondygnacja elewacji z niesymetrycznie rozmieszczonymi otworami.

il. 43 Skrzydło zach. Elewacja wsch.(fot.1957r.) [poz.03] il. 44 Skrzydło zach. Elewacja wsch.(fot.1977r.) [poz.04]

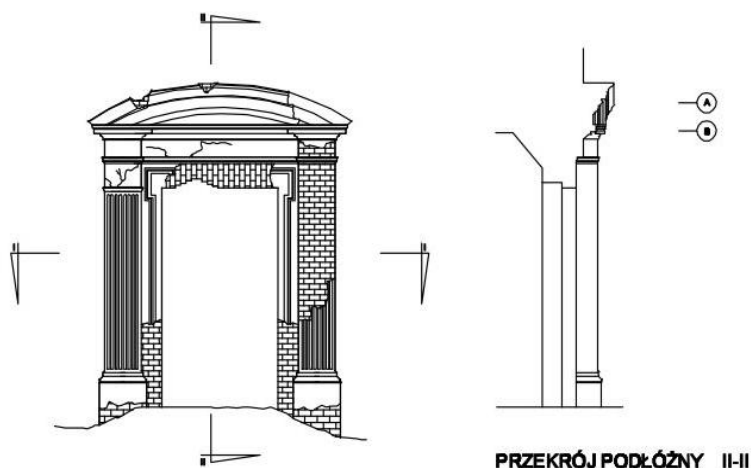
il. 45 Skrzydło zach. Elewacja wsch. (widok z wew. dziedzińca). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

W elewacji znajduje się portal główny prowadzący do sieni zachodniego skrzydła. Portal nie jest umieszczony centralnie na osi elewacji, lecz przesunięty nieco ku południowi. Otwór wejściowy w oprawie uszakowanej flankują pilastry, na których spoczywa pseudo belkowanie, zwieńczone naczółkiem. Obecnie pilastry mają duże ubytki zdobień kanelurowych, które widoczne są jeszcze na zdjęciach z 1977 roku. /il.46/ Otwory okienne posiadają pozostałości nadokienników.

³⁷ Studium historyczno – urbanistyczne do planu przestrzennego miasta Ujazd Śląski - Wrocław 1957;(nr.162) Katalog zabytków, str.3-4 [poz.03]

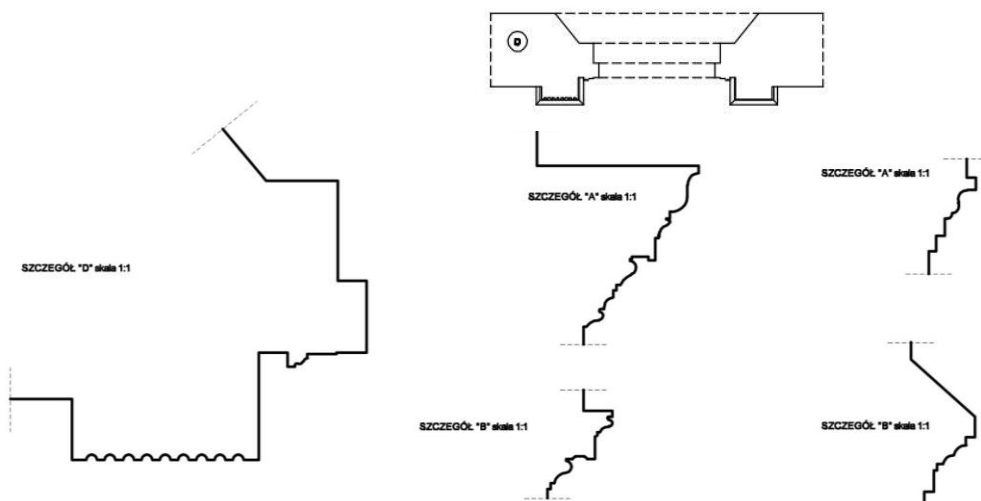

il. 46 Portal głównego wejścia skrzydła zachodniego
- elewacja wschodnia. [poz.04]

PORTAL NR.1/BUD.WSCHODNI WIDOK
Stan techniczny portalu z roku 1978.

PRZEKRÓJ POPRZECZNY III-III

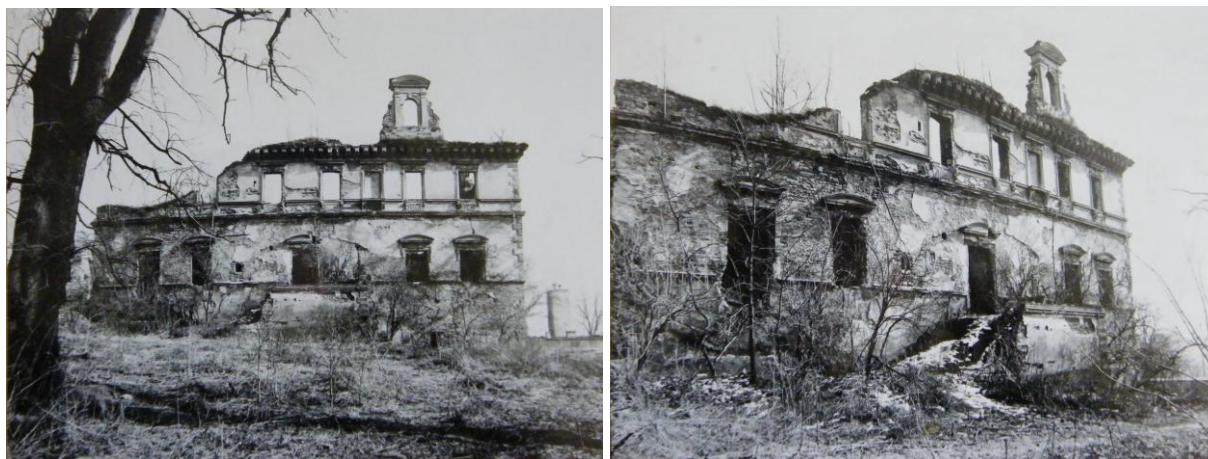

il. 47 Detal portalu skrzydła zachodniego – elewacja wschodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

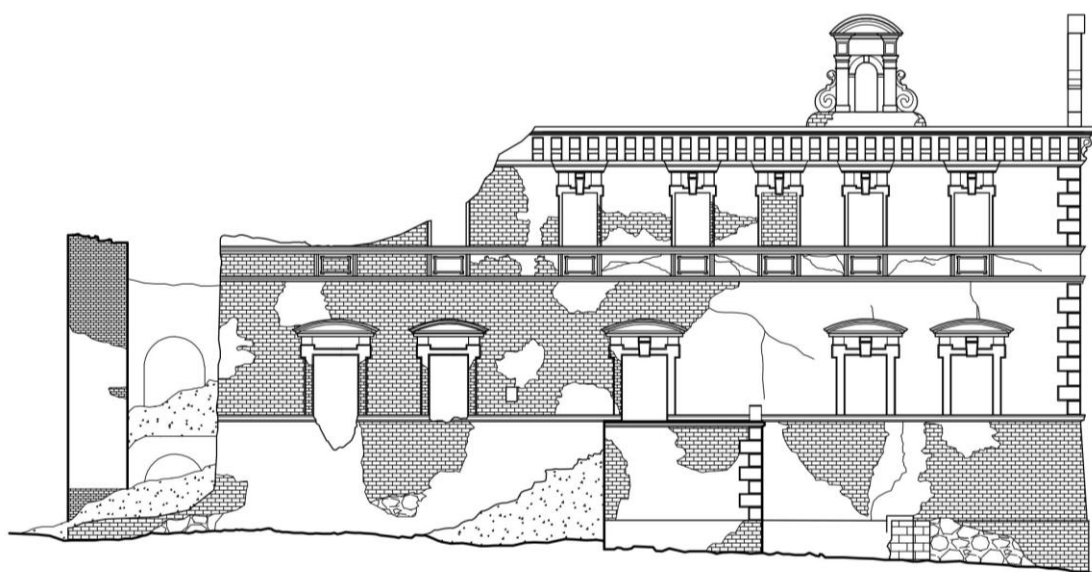
Elewacja zachodnia jest dwukondygnacyjna z widocznym układem osi. Na parterze, co charakterystyczne dla elewacji zachodniego skrzydła założenia zamkowego, znajdują się szersze (od znajdujących się na piętrze) otwory okienne, porównywalne szerokością z wymiarem otworu drzwi wejściowych. Otwory okienne parteru usytuowane symetrycznie parami po obu stronach portalu na piętrze natomiast niesymetrycznie w siedmiu osiach (z czego trzecia z prawej jest blendą). Ze względu na znaczne zniszczenie północno - zachodniego narożnika zamku, trudno określić obecnie, pierwotną formę tej elewacji. Badania archeologiczne wskazują na istnienie w środkowej osi reliktyw portyku balkonowego, wybudowanego w trakcie XIX wiekowej przebudowy.

Elewacja zachodnia /il.48/ zwieńczona jest częściowo zachowanym gzymsem kroksztynowym ponad którym zachował się jeden z trzech istniejących pierwotnie szczyków lukarnowych pełniącymi funkcję doświetlenia poddasza.

W dolnej kondygnacji między nieregularnie rozmieszczonymi otworami okiennymi, ujętymi w uszate obramienia i zwieńczonych odcinkowymi naczółkami, wyróżnia się portal z przyległym malutkim tarasem, do którego prowadziły, obecnie nie istniejące już schody. Naroża tego tarasu oraz naroże między elewacją zachodnią i południową zdobi boniowanie. Dolna kondygnacja od górnej oddzielona jest dwu pasmowym gzymsem podokiennym z konsolami na przedłużeniu opasek okiennych. Otwory okienne górnej kondygnacji zdobione są prostym gzymsem.

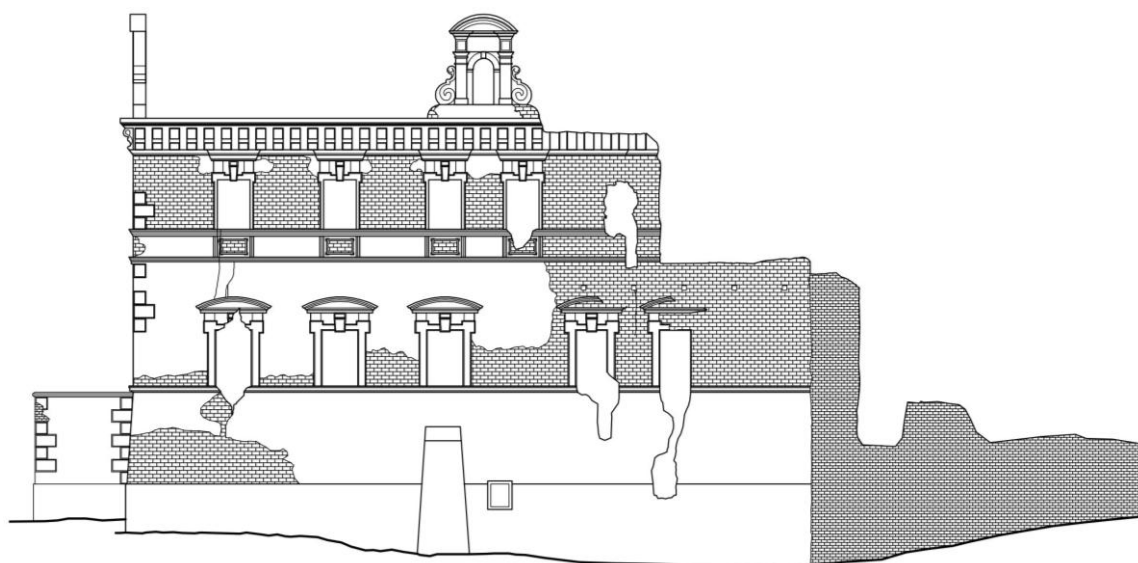

il. 48 Skrzydło zachodnie. Elewacja zachodnia. [poz.04]

il. 49 Skrzydło zachodnie. Elewacja zachodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

Elewacja południowa posiada identyczny układ i dekorację jak elewacja zachodnia. Jest podparta na wysokości przyziemia skarpą. Również tutaj ponad gzymsem kroksztynowym zachował się szczyt lukarny dachowej. Szczyt ten posiada mały otwór okienny, zamknięty półkoliście, ujęty w pilastry dźwigające belkowanie, na którym z kolei spoczywa naczółek, a całość flankują spływy wolutowe. Całość świetnie wkomponowywała się w czterospadowy dach zachodniego skrzydła, widoczny jeszcze na zdjęciach lotniczych z 1936 roku, obecnie nieistniejący, podobnie jak zadaszenia pozostałych skrzydeł założenia zamkowego. Do elewacji południowej głównego obiektu od strony wschodniej przylegają relikty zewnętrznej ściany skrzydła południowego, które niestety nie pozwalają na odtworzenie jej pierwotnego układu. Można ją jednak częściowo zrekonstruować na podstawie zdjęć archiwalnych /il.51,52/ Widać na nich, że w zachodnim skrzydle układ elewacji był niesymetryczny i posiadał na parterze pięć, a na pierwszym piętrze sześć osi. Dobudowane skrzydło południowe posiadało również niesymetryczny układ elewacji frontowej. Otwory okienne południowego i wschodniego skrzydła były znacznie skromniej zdobione niż zamkowe i zostały usytuowane w dwóch poziomach na innych wysokościach niż poziom okien skrzydła zachodniego. Świadczyć to może o różnicy poziomów kondygnacji części zachodniej i południowo-wschodniej. Poza tym wyraźne różnice występują w zadaszeniu między starą i nową częścią zespołu. Nowe skrzydła, przekryte zostały dachem dwuspadowym o kalenicy usytuowanej poniżej gzymsu dachu zachodniego skrzydła. Dobudowana część południowo – wschodnia wyraźnie zmieniała charakter obiektu, dotychczas wolno stojącego o zwartej bryle, na założenie zamkowe o wyraźnym podziale hierarchii ważności obiektów, w której zachodnie skrzydło pozostało główną częścią założenia.

il. 50 Skrzydło zachodnie. Elewacja południowa. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

il. 51 Skrzydło zachodnie i południowe (fot. z 1957r.) [poz.03] i stan obecny.

il. 52 Skrzydło zachodnie, południowe i wschodnie. (fot. z lat dwudziestych XXw.) [poz.08]

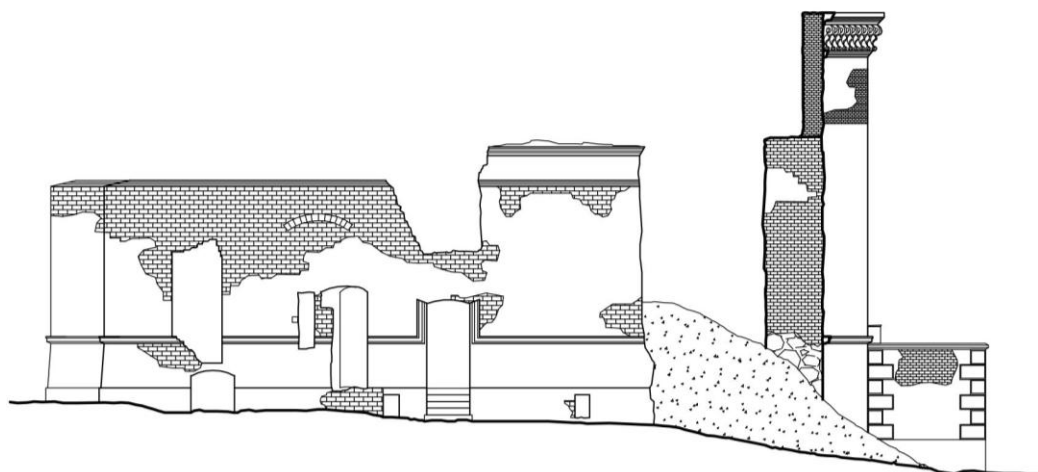
il. 53 Skrzydło zachodnie, południowe i wschodnie - stan obecny.

„Elewacja północna zamku jest lekko wypukła /il.54/ Jest ona w znacznej mierze zniszczona, jednakże zachowane fragmenty pozwalają na stwierdzenie, że posiadała identyczną dekorację jak pozostałe.”³⁸ Duża ilość cegły palcówki znajdującej się w gruzach tej części obiektu, może wskazywać, że jest ona pozostałością pierwotnych murów gotyckiego założenia.³⁹

il. 54 Skrzydło zachodnie. Elewacja północna. [poz.04]

il. 55 Skrzydło zachodnie. Narożnik pn – zach. [poz.04]

il. 56 Skrzydło zachodnie. Elewacja północna. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

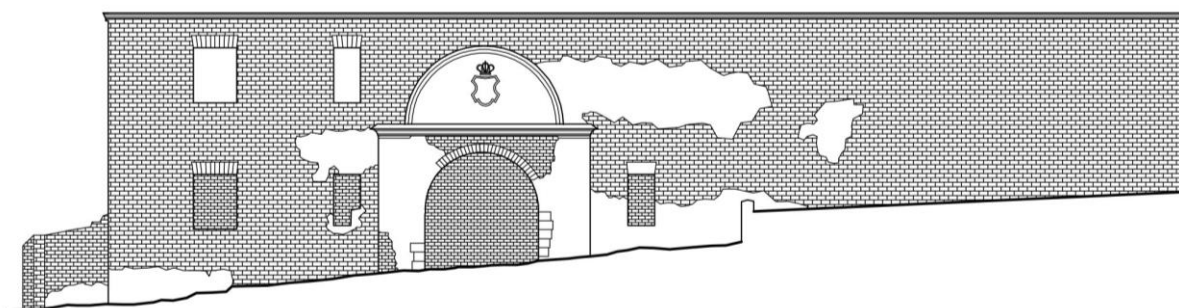
Ze skrzydła wschodniego zachowała się w całości jedynie wschodnia ściana zewnętrzna/il.57/ W południowej jej części znajduje się zamurowana brama wjazdowa na teren założenia, zamknięta półkoliście w obramieniu boniowanym. Całość bramy wieńczy gzyms oraz ślepa arkada, w której umieszczony jest kartusz z herbem rodziny Hoenlohe – Öringen /il.59/. W partiach muru wewnętrznej wschodniej elewacji widoczne są do dziś przemurowania okien wychodzących na plac kościelny, trudno jednak określić czas ich przemurowania.

³⁸ Inwentaryzacja Architektoniczno - Konserwatorska, PKZ Wrocław 1977; nr.1840 [poz.04]

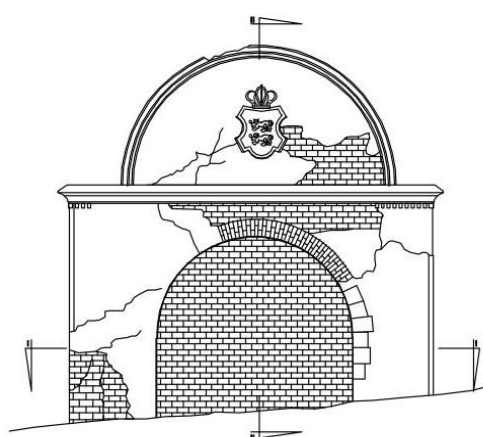
³⁹ Studium historyczno – urbanistyczne do planu przestrzennego miasta Ujazd Śląski - Wrocław 1957;(nr.162) Katalog zabytków, str.3-4 [poz.03]

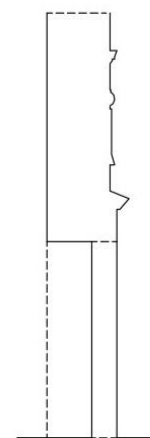
il. 57 Skrzydło wschodnie. Elewacja wschodnia. (fot. z1977r.) [poz.04] oraz stan obecny.

il. 58 Skrzydło wschodnie. Elewacja wschodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

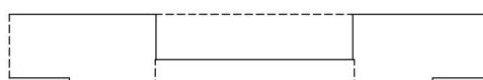
PORTAL NR.2/BUD.WSCHODNI WIDOK

PRZEKRÓJ PODŁOŻNY I-I

il. 59 Portal głównej bramy wjazdowej skrzydła wschodniego – elewacja wschodnia. Brama wjazdowa z kartuszem herbowym książęcej rodziny Hohenlohe - Öringen. [poz.04]

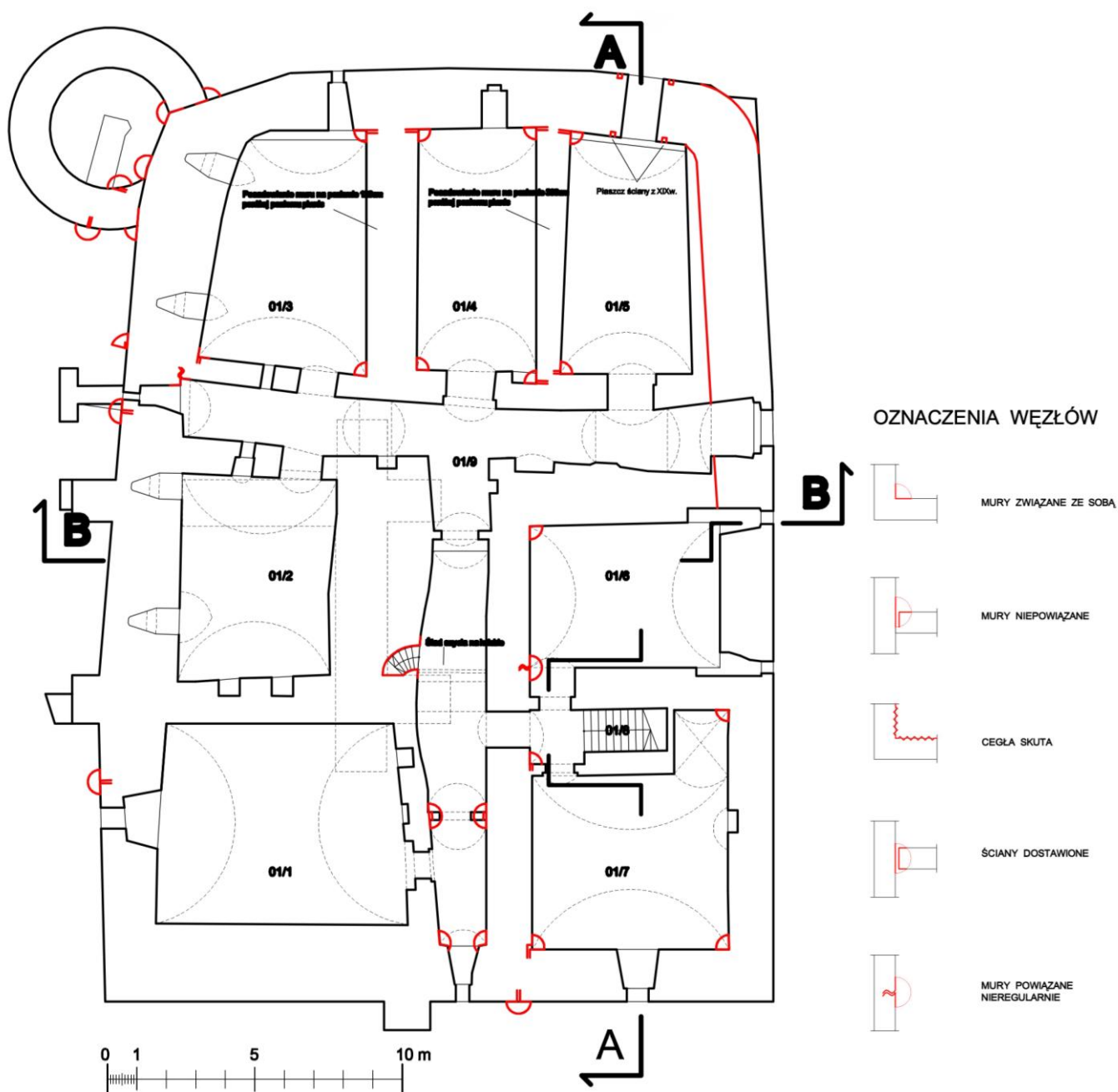
PRZEKRÓJ POPRZECZNY I-I

Budynek zamku - wnętrze

Piwnice

Cały budynek główny tzn. skrzydło zachodnie jest podpiwniczony. Pomieszczenia piwniczne przekrywają ceglane sklepienia kolebkowe schodzące czasem aż do posadzki, natomiast dwa wąskie korytarze posiadają sklepienia odcinkowe /il.61/. Struktura niektórych ścian nośnych piwnicy zasługuje na szczególną uwagę gdyż fragmenty tych murów wykonane zostały z otoczaków co ułatwia ustalenia, dotyczące ich stratygraf.

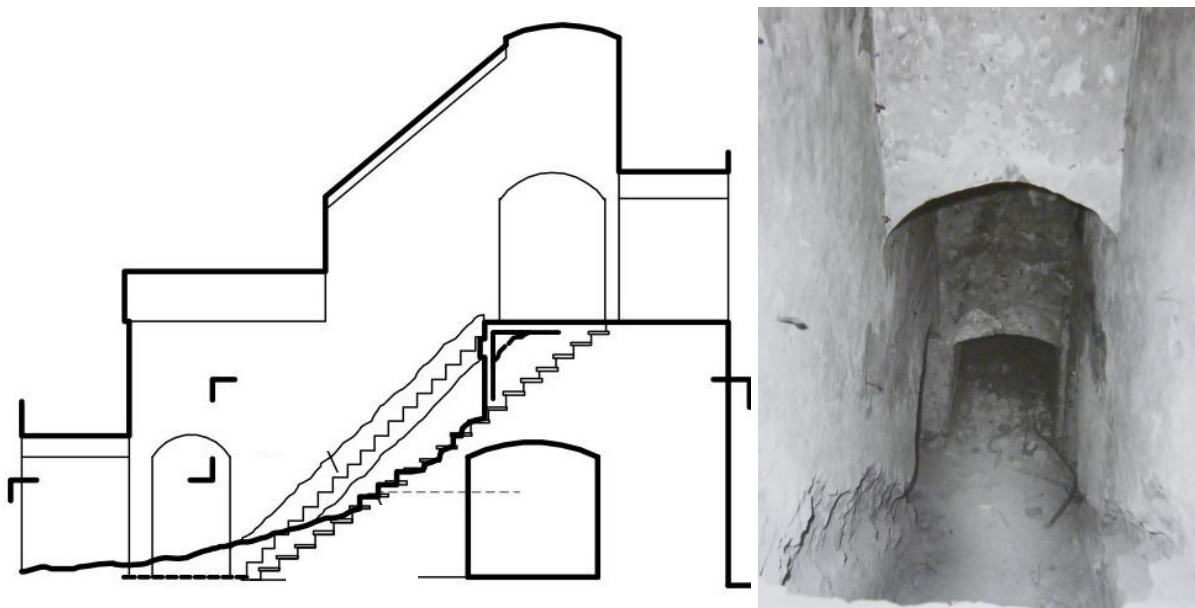

il. 60 Skrzydło zachodnie. Piwnice. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

il. 61 Skrzydło zachodnie. Piwnice – pomieszczenie 01/3, korytarz 01/9 (oś pn-pd.) i (oś wsch-zach.). [poz.04]

W części północnej kondygnacji piwnicznej znajdują się trzy pomieszczenia 01/3, 01/4 oraz 01/5. Przylegają one od południa do wąskiego korytarza 01/9. Od środkowej części korytarza odchodzi prostopadłe i skierowane ku południowi odgaślenie. Po obu stronach tego odgaślenia widoczne są kolejne pomieszczenia, od zachodu 01/2 i 01/1, a od wschodu 01/6, 01/7 oraz pomieszczenie 01/8 jednobiegowej zrujnowanej klatki schodowej pełniącej w przeszłości rolę komunikacji z parterem.

il. 62 Skrzydło zachodnie. Jednobiegowa klatka schodowa – pomieszczenie 1/8 z zaznaczonymi przebudowami biegu. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

Pomieszczenie 01/7, znajdujące się w południowo – wschodniej części piwnicy jest przesklepione kolebą na osi północ – południe. W południowo – zachodnim narożu tego pomieszczenia, na ścianie zewnętrznej widoczny jest szew pionowy, przechodzący również w ścianach wyższej kondygnacji. Dalej na północ oddzielone klatką schodową znajduje się

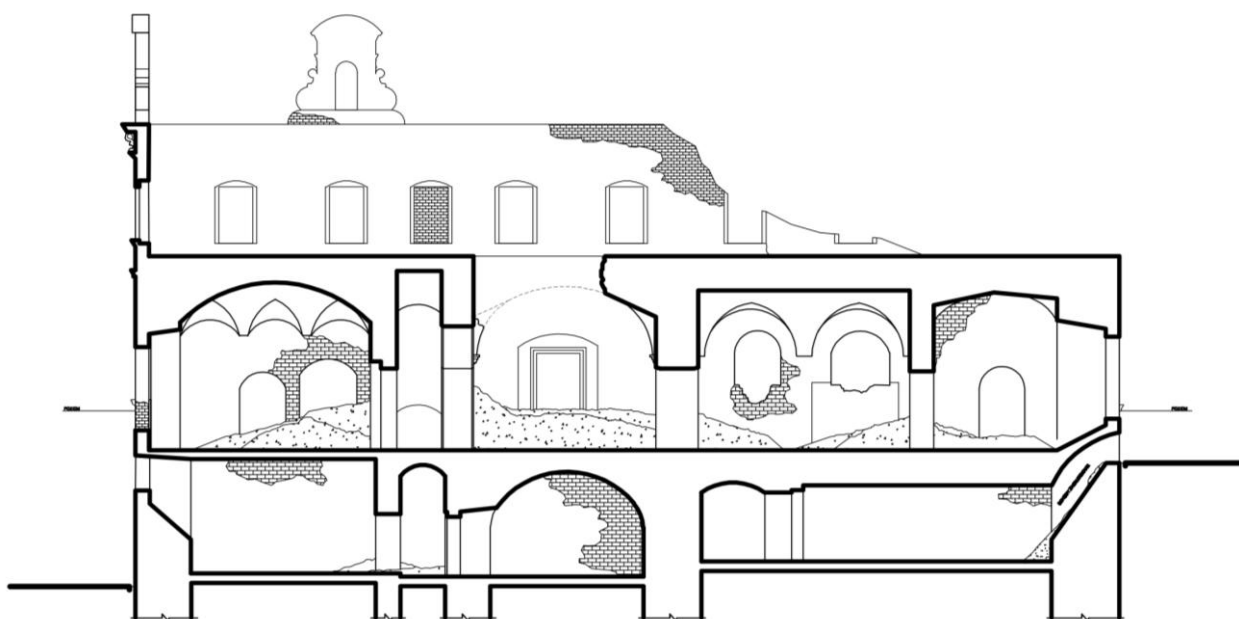
pomieszczenie 01/6. Pomieszczenie to pod względem konserwatorskim jest bardzo ciekawe, gdyż w jego północno-wschodnim narożu znajduje się regularne zakończenie pierwotnego muru z otoczków. Wewnątrz, na lewo od wejścia na wysokości glifu otworu, zachował się równie ciekawy nieregularny szew pionowy. Biegnie on wzdłuż wykonanej częściowo z kamienia łamanego ściany i pokrywa się ze szwem w sąsiednim korytarzu. Pomieszczenie to przesklepione jest kolebą, lecz o osi wschód – zachód. Pomieszczenie klatki schodowej 01/8 łączy się z korytarzem, na którego zachodniej ścianie, odkryto fragment krętych schodów ceglanych z drewnianymi stopniami kończącymi się ślepo na północnej ścianie pomieszczenia 01/1, natomiast w północno - wschodniej jego części odkryto koronę pierwotnego muru wieży. Z tego korytarza dostępne jest znajdujące się w południowo – zachodnim narożu pomieszczenie 01/1 o sklepieniu kolebkowym na osi wschód – zachód, ale już sąsiadujące pomieszczenie 01/2 znajdujące się w środkowo – zachodniej części piwnicy dostępne jest jedynie z północnej części korytarza. Sklepienie kolebkowe pomieszczenia 01/2 schodzi aż do posadzki, a jego ściany mają różną grubość oraz wykonane są z różnego materiału (tj. kamienia i cegły). Pomieszczenie 01/2 wraz z przyległą mu od wschodu częścią korytarza ma obecnie zawalone sklepienie, a nasypy gruzu uniemożliwiają dostępność i ocenę zniszczeń. Z północnej części korytarza dostępne są trzy najbardziej wysunięte na północ pomieszczenia piwnicy.

Pomieszczenia te wyznaczone są ścianami niepowiązanymi z murem zewnętrznym i posadowione są na innych poziomach niż pozostała część. Ściana pomiędzy pomieszczeniami 01/4 i 01/5 posiada grubość znacznie mniejszą od pozostałych. Nie wiąże się ona z południową ścianą oddzielającą pomieszczenie od korytarza, jednak przesłania częściowo istniejącą poprzednio tam wnękę. W partii ceglanej ściany o wątku gotyckim, umieszczone są okna tych piwnicznych pomieszczeń, które w opinii archeologów noszą pewne znamiona strzelnic.

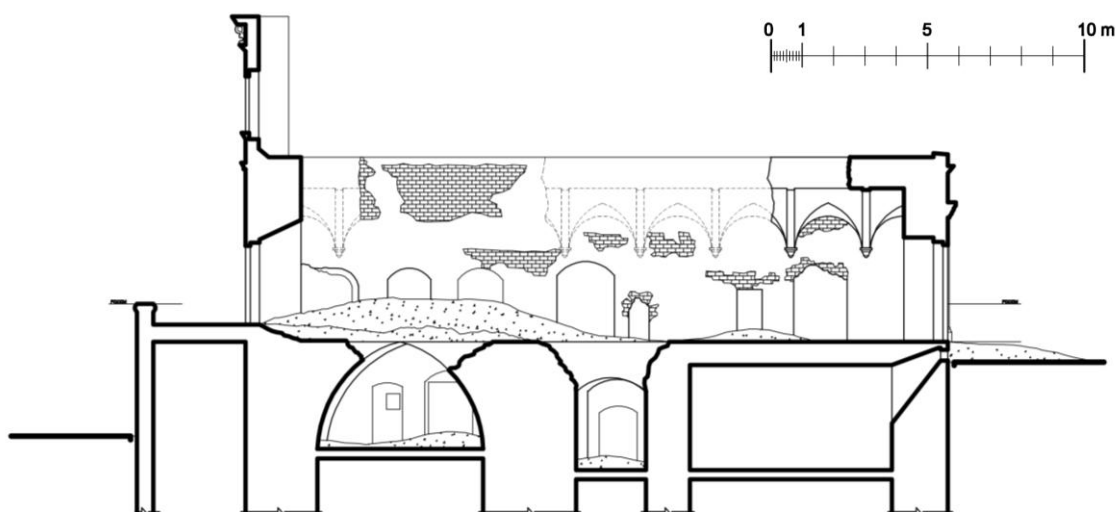
W narożu północno – zachodnim przy pomieszczeniu 01/3 w trakcie badań archeologiczno - architektonicznych w 1978 roku, odkryto zarys fundamentu okrągłej budowli związanej z murem kamiennym, jednak wykonanej z kamienia łamanego i cegły co wskazuje na późniejszy okres jej budowy. Była to prawdopodobnie wieża z klatką z okrągłym biegiem schodów. Ujawniono również istnienie pierwotnego muru kamiennego z otoczków, który zachował się w obwodowych murach dzisiejszych piwnic. Rozciąga się on od narożnika zachodnio - południowego, wzdłuż ściany zachodniej, północnej i częściowo wschodniej kończąc się na wysokości dzisiejszego głównego portalu i północno-wschodniego naroża pomieszczenia piwnicy 01/6.

il. 63 Skrzydło zachodnie. Piwnice - pom. 01/1. [poz.04] il. 64 Skrzydło zachodnie. Piwnice - pom. 01/6. [poz.04]

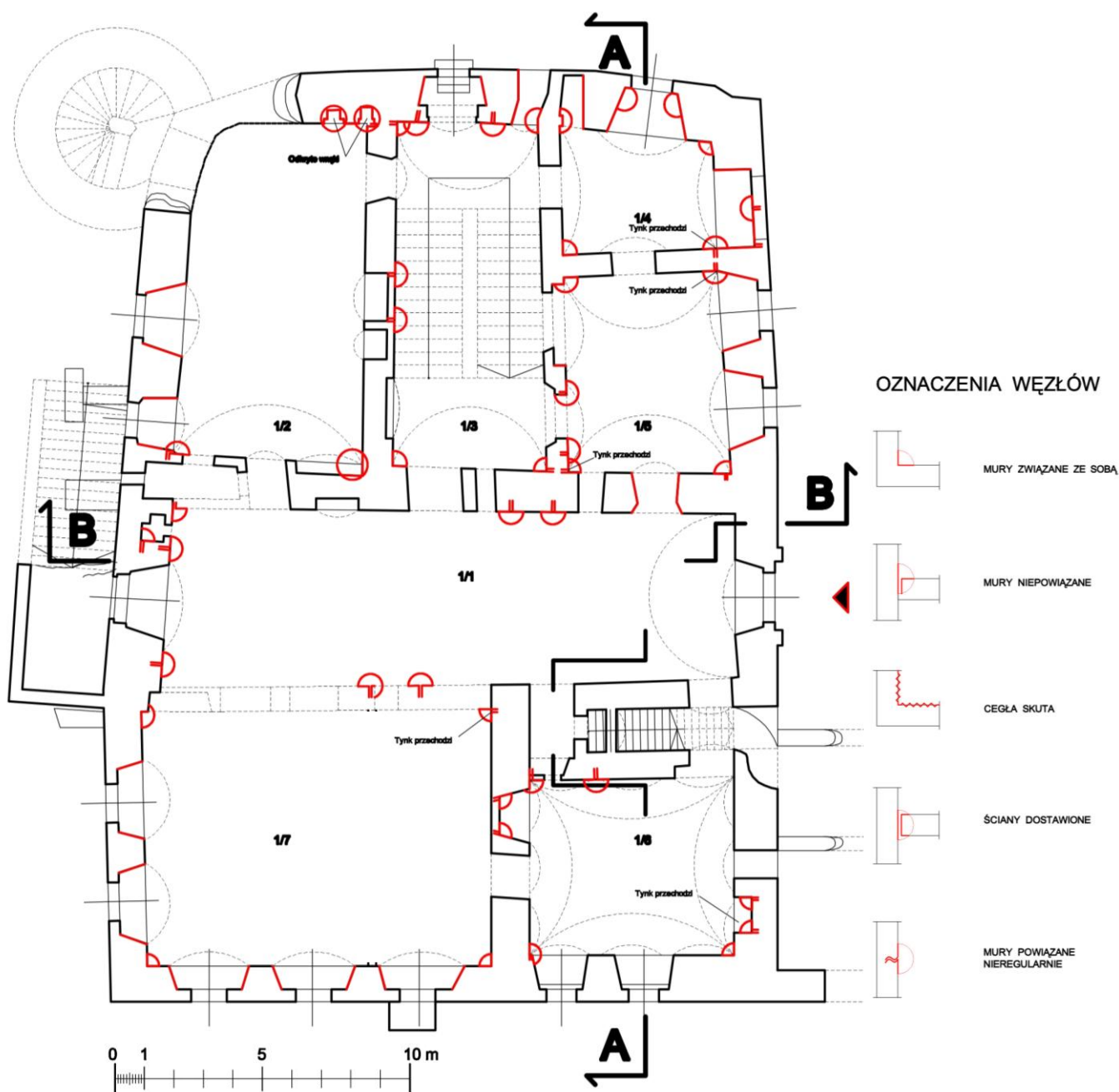
il. 65 Skrzydło zachodnie. Przekrój podłużny A-A [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

il. 66 Skrzydło zachodnie. Przekrój poprzeczny B-B. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

Parter

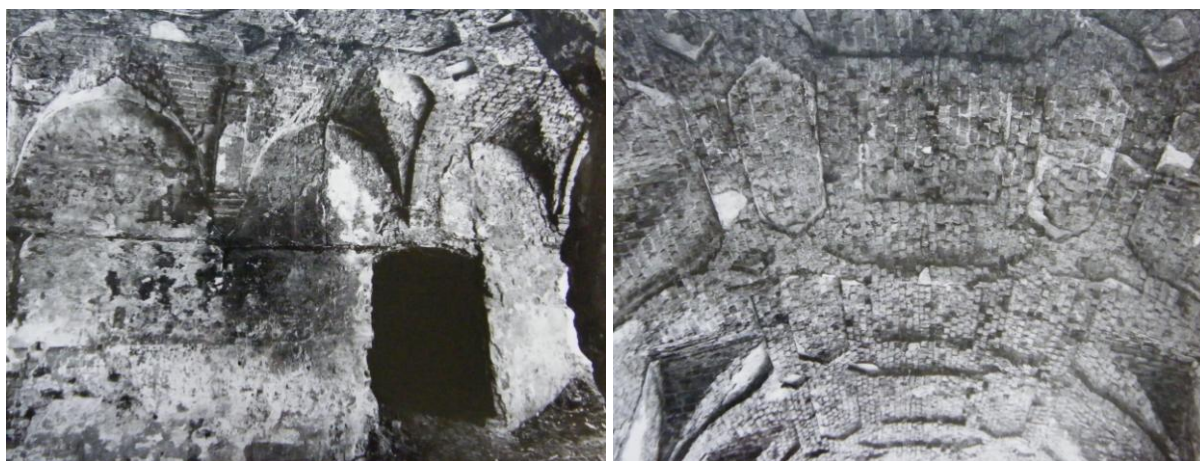
Parter budynku głównego na układ trzytraktowy, w którym trakt północny i południowy rozdzielone są wielką sienią przelotową, wychodzącą na taras zachodni. Sień ta przykryta była jeszcze do niedawna zdobionym sklepieniem, obecnie w ruinie. Pozostałe pomieszczenia parteru przesklepiały sklepienia nieckowe z głębokimi lunetami, obecnie zachowane jedynie w pomieszczeniach 1/4, 1/5 oraz 1/6. W wyniku daleko posuniętej destrukcji obiektu, zdobienia ścian poszczególnych pomieszczeń oraz ich posadzki nie są możliwe do odczytania, brak jest również jakichkolwiek instalacji wewnętrznych.

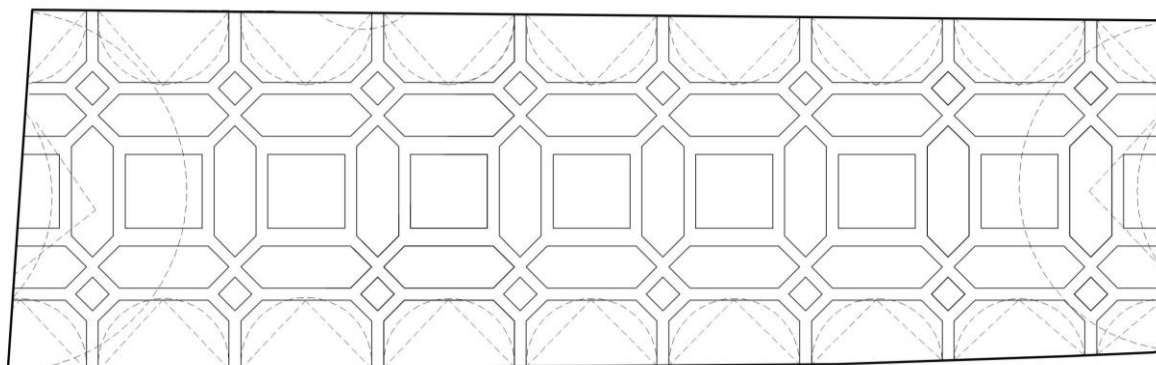
il. 67 Skrzydło zachodnie. Parter. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

Pierwsze piętro jest całkowicie nie dostępne – zachowały się jedynie ściany zewnętrzne – zachodnia i południowa do poziomu kroksztynowego gzymsu wieńczącego oraz relikty lukarn dachowych. Centralnym pomieszczeniem parteru jest szeroka, przelotowa sień 1/1, która zaczyna się od wschodniego portalu, a kończy wejściem na taras zachodni. Po obu stronach portalu wschodniego znajdują się wysoko umieszczone okna, z których to od północnej strony sieni jest zamurowane.

Całość sieni przekryta była kiedyś okazałym sklepieniem kolebkowym z lunetami, zdobionym geometryczną dekoracją - „reliefowym ornamentem okuciowym”. Całość wykonano z cegły /il.68/, ale w trakcie badań archeologiczno – architektonicznych stwierdzono, że „sklepienie nosi znamiona niejednorodnego powstania z niosącymi go ścianami”.⁴⁰

il. 68 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/1 - widoczne międzylunetowe spływy oraz reliefowe ornamenty okuciowe sklepienia. [poz.04]

il. 69 Skrzydło zachodnie. Schemat reliefowego ornamentu okuciowego sklepienia sieni , pomieszczenie 1/1. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

⁴⁰ Badania Archeologiczno – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.6 [poz.05]

W partiach zniszczonych na ścianach zachował się pierwotny tynk, który przechodzi w pachy sklepienia. Widoczne są wykute gniazda na spływy sklepienia, duże partie ścian są płaszczowane, a płaszczowanie to wiąże się ze sklepieniem.⁴¹ Spływy sklepień podcięte są profilowanym gzymsem. Ściany sieni noszą ślady licznych przemurowań i zmian w usytuowaniu otworów drzwiowych i okiennych. Wewnątrz sieni, z prawej strony północnej ściany, znajduje się zrujnowany otwór drzwiowy, z wyraźnie widocznym późniejszym jego przekuciem. Dalej znajduje się kolejny otwór drzwiowy, ze śladami wcześniejszego zamurowania oraz późniejszego przekucia i uzupełnienia nową cegłą.

W narożu zachodnio-północnym, ściany sieni są niepowiązane. Widoczna jest wnęka od strony północnej z postępującymi uszkodzeniami muru oraz z zamurowanym od zachodu okienkiem. Zachodni otwór drzwiowy na taras posiada również ślady licznych przebudowań. Prawy jego glif został wykuty w ścianie, natomiast lewy wylicowany nową cegłą w pierwotnym otworze. Krawędź pierwotnego otworu widoczna jest w górnej partii fragment łuku przesklepiającego wejście na taras.

Ściana odgradzająca się od pomieszczenia 1/7 obecnie nie istnieje. W poprzednich opracowaniach konserwatorskich wspomniano o „istniejącym w niej otworze drzwiowym, noszącym ślady kolejnych przemurowań i zamurowań, a także o relikcie kręconych schodów wychodzących z piwnicy i uderzających ślepo w tę ścianę na poziomie posadzki. W pobliżu zamurowanego otworu drzwiowego zachował się fragment oporu sklepienia, idącego skośnie, prawdopodobnie ku górze, co może wskazywać na pierwotne podniesienie schodów prowadzących na pierwsze piętro.”⁴²

W ścianie między pomieszczeniami 1/1 i 1/6, znajdują się dwa otwory drzwiowe. Pierwszy, znajdujący się bliżej środka pomieszczenia. Nad jego narożem, odkuty został pionowy szew. Odpowiada on położeniu szwu w narożniku południowo – zachodnim pomieszczenia 1/6, który to biegnie pionowo po południowej zewnętrznej ścianie piwnicy i przechodzi na górne piętra, co widoczne jest również na południowej elewacji. Naroże południowo – wschodnie pomieszczenia 1/6 jest powiązane, natomiast południowa i północna jego ściana dostawione są do ściany zachodniej, co wyraźnie wskazuje na wtórne dobudowanie tego pomieszczenia wraz z przylegającą klatką schodową, do wcześniejszego pomieszczenia 1/7. Drugi otwór drzwiowy znajdujący się w narożniku południowo – wschodnim sieni wykuty był znacznie później. Wchodząc przez ten otwór do pomieszczenia 1/6 musimy przejść przez podest jednobiegowej klatki schodowej łączącej parter z piwnicą,

⁴¹ Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.39 [poz.05]

⁴² Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.40 [poz.05]

która biegnie wzdłuż południowej ściany sieni od strony pomieszczenia 1/6. Pierwotnie schody te posiadały inne nachylenie biegu. Na podstawie fragmentów i śladów starego biegu schodów, zachowanych w piwnicy stwierdzono, że schody wyprowadzone były bezpośrednio na zewnątrz budynku gdyż ich pierwszy stopień zaczynał się tuż przy zewnętrznej ścianie parteru. Istniejący dziś podest został dobudowany wraz z budową skrzydła południowego, co spowodowało także zmianę nachylenia biegu schodów. Przy podeście we wschodniej ścianie zewnętrznej na poziomie parteru, otwór drzwiowy został częściowo przemurowany, tworząc w przekroju muru skośne przejście, które podporządkowano dobudowanemu południowemu skrzydłu. Takie następstwa wymusiły usytuowanie północnej ściany tego skrzydła, gdyż wypadła ona na osi pierwotnego biegu schodów piwnicznych. We wschodniej ścianie pomieszczenia 1/6, również ze względu na dobudowanie południowego skrzydła zamku, widoczne są ślady innych przebudów jak np. zamurowane okna czy przebicie otworu drzwiowego.

Znajdujące się w południowo – wschodnim narożniku zamku pomieszczenie 1/6 posiada od południa dwa otwory okienne i przekryte jest sklepieniem nieckowym z lunetami. /il.70/ W studium Historyczno – Architektonicznym zamku znalazła się wzmianka (na podstawie uwagi T. Chrzanowskiego w „Katalogu zabytków sztuki w Polsce” z 1961), o izbie w południowo – wschodniej części ujazdowskiego zamku i znajdujących się tam „stiukowych żebrach dekoracyjnych, które zapewne zostały zniszczone.”⁴³ Badania Archeologiczno – Architektoniczne z 1978 roku⁴⁴, określają znajdujące się w południowo – zachodnim narożniku zamku pomieszczenie 1/7, iż „było dużą, przykrytą stropem płaskim salą.”

il. 70 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/6 [poz.04]

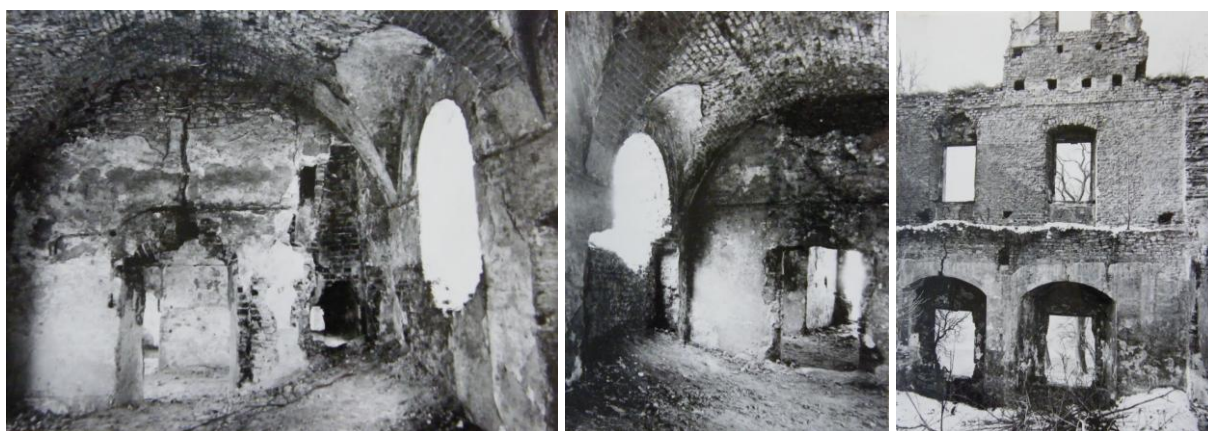

il. 71 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/1. [poz.04]

⁴³ Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975;nr.1612;str.8 [poz.02]

⁴⁴ Badania Archeologiczno – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.42 [poz.05]

Za tym typem sklepienia przemawiają znajdujące się jeszcze w zachodniej ścianie pomieszczenia otwory, na oparcia drewnianych belek stropowych. W tym samym opracowaniu stwierdzono, że naroże północno - wschodnie tego pomieszczenia „nie posiada powiązania, a cała partia ściany wschodniej niesie znamiona przemurówek” co potwierdzałoby tezę, późniejszego podziału pomieszczenia. Istnienie powiązania naroża północno – wschodniego nie jest obecnie możliwe do sprawdzenia, gdyż ściana północna tego pomieszczenia 1/7 już nie istnieje. Narożnik południowo – zachodni parteru zamku, posiada okna z poszerzonymi wnękami, z których trzy znajdują się od strony południowej, a dwa od zachodniej.

il. 72 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenia 1/5 widok pn. i pd. ściany [poz.04] il. 73 Pomieszczenie 1/7. [poz.04]

Po przeciwnej stronie sieni, w północnej części zamku znajdują się cztery pomieszczenia 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, które usytuowane są podobnie jak odpowiadające im pomieszczenia piwniczne. Badania z 1978 roku pozwoliły na stwierdzenie, że mają one trzy podstawowe wspólne cechy, wynikające z późniejszych przebudów:

- są one wydzielone ścianami działowymi, niezwiązanymi ze ścianami zewnętrznymi,
- wszystkie szerokie glify okienne tych pomieszczeń, są wykute w pierwotnym murze ceglany o wążku krzyżowym, co wskazuje na ich późniejsze wykonanie,
- sklepienia wszystkich czterech pomieszczeń powstały później, gdyż zachowane tynki przechodzą w obecne partie pach sklepieniowych.

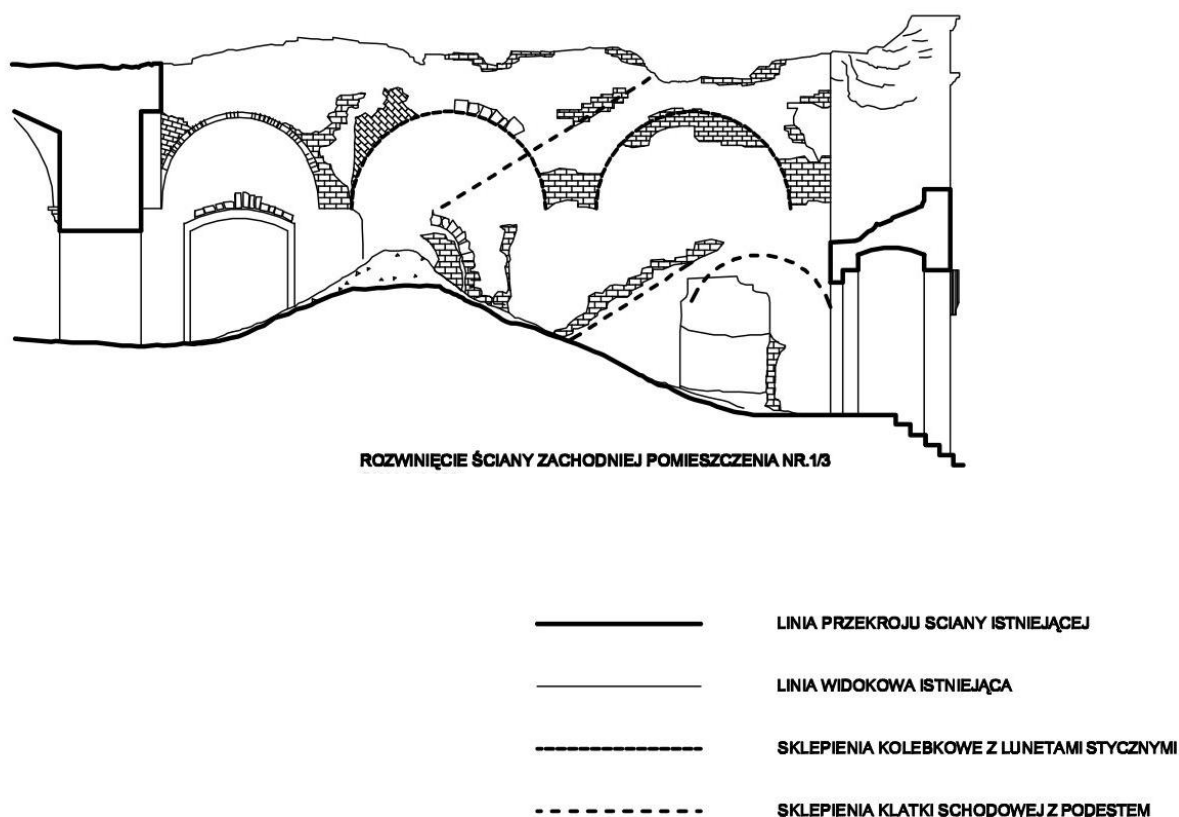
Równocześnie z tych samych badań wynika, że pomieszczenia 1/3, 1/4, 1/5 zostały wydzielone wtórnie ścianami wewnętrznymi. Pierwotnie było to obszerne, kwadratowe pomieszczenie z trzema otworami okiennymi w zewnętrznych ścianach północnej i wschodniej.

Do tego pomieszczenia dostęp z sieni zapewniał, zamurowany obecnie otwór drzwiowy, który znajdował się na osi pierwotnego pomieszczenia.⁴⁵

W północno – wschodnim narożu zamku znajdują się dwa pomieszczenia 1/4 i 1/5 przekryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami. /il.72/ Pomieszczenia te rozdziela dobudowana w późniejszym okresie ściana działowa, która związana jest ze ścianą wewnętrzną, oddzielającą je od pomieszczenia 1/3.

Również w zachodniej ścianie pomieszczenia 1/5 zachowały się ślady pierwotnego, szerokiego otworu drzwiowego łukowo przesklepionego, który w kolejnej przebudowie został zlikwidowany, a na jego miejsce powstały dwa przeźrocza, związane z klatką schodową sąsiedniego pomieszczenia.

Relikty dwubiegowej klatki schodowej (lub jak podaje Chrzanowski jednobiegowej ze spocznikiem)⁴⁶ są do dziś widoczne w znajdującym się w północno – środkowej części zamku pomieszczeniu 1/3.

il. 74 Skrzydło zachodnie. Rozwinięcie zachodniej ściany pomieszczenia 1/3.

[(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

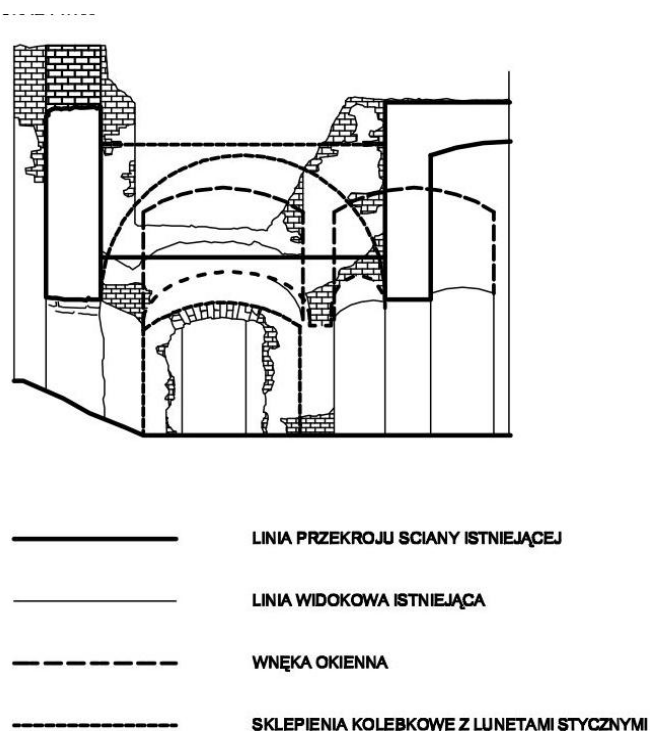
⁴⁵ Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.41 [poz.05]

⁴⁶ Katalog Zabytków Sztuki w Polsce 1961; [poz.15]

Na ścianach tego pomieszczenia, widoczne są wyraźne ślady poprzedniej fazy sklepienia kolebkowego z lunetami, analogicznego jak w pomieszczeniach 1/4 i 1/5, co związane było z wcześniej opisanym podziałem pomieszczeń. Ten fakt wyklucza jednak istnienie obecnej klatki schodowej.

W północno – zachodniej części obiektu, znajduje się pomieszczenie 1/2, którego wewnętrzne ściany są ze sobą powiązane i które podobnie jak pomieszczenia 1/3, 1/4 i 1/5, posiadało sklepienie kolebkowe z lunetami.

Ciekawym odkryciem są odnalezione w północno – wschodnim narożu ceglanego muru pomieszczenia 1/2, dwie wnęki. Pierwsza z nich została rozkuta i zmieniona później na większą, otynkowaną. Druga natomiast, choć częściowo przysłonięta przez dobijającą w tym narożu ścianę poprzeczną, rozdzielającą pomieszczenia 1/2 i 1/3, zachowała jednak swoją pierwotną formę. W węgariku tej wnęki był kiedyś zamontowany hak zawiasowy z pierwotnego zamknięcia, o czym wspominali w swojej pracy, badający zamek konserwatorzy.

il. 75 Skrzydło zachodnie. Rozwinięcie pn. ściany pom. 1/3
 [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]

il. 76 Wnęka okienna pomieszczenia 1/2. [poz.04]

Pierwsze piętro

Obecnie z istniejącego kiedyś pierwszego pietra zamku pozostały jedynie fragmenty południowej i zachodniej ściany z otworami okiennymi. Elewacje posiadają jedynie fragmenty dekoracji, w większości tynkowej, o cechach charakterystycznych dla stylu neobarokowego. Układ pomieszczeń tej kondygnacji jest dziś nie do odczytania przyjmuje się natomiast, że ich sklepienia również były płaskie. W poziomie dachu pozostały cztery ozdobne szczyty istniejących tam kiedyś lukarn. Stanowiły one doświetlenie poddasza. Z całą pewnością można również stwierdzić, że na wschodniej połaci czterospadowego dachu nie było żadnych lukarn, na co wskazują archiwalne zdjęcia.

Skrzydło południowe i wschodnie

Po dobudowanych do głównego obiektu zamku skrzydłach południowym i wschodnim, zostały jedynie ściany zewnętrzne. Skrzydła te zamykały kiedyś dziedziniec zamkowy, na który wjeżdżało się przez usytuowany od wschodu (zamurowany obecnie) zdobiony portal bramy wjazdowej. Choć stan zachowania skrzydeł jest niezadawalający, na podstawie resztek gzymsu wieńczącego całość oraz po analizie zdjęć archiwalnych, można ustalić ich formę i podziały. Na podstawie zachowanych elementów przyjmuje się, że skrzydła miały dachy dwuspadowe i płaskie stropy o konstrukcji drewnianej. Resztki murów wskazują, że skrzydła te były również podpiwniczone.⁴⁷ Na piętrze zewnętrznej ściany wschodniego skrzydła, znajduje się szereg obecnie zamurowanych okien. Mają one ten sam kształt i wymiar, a odstępy między nimi są jednakowe. Równie interesujące są dwie ściany, sąsiadujące ze wschodnim skrzydłem od północy. Są to prawdopodobnie relikty pomieszczeń gospodarczych – które zidentyfikowano w trakcie badań. Pomieszczenia te dochodziły prostopadle do skrzydła wschodniego i były z nim bezpośrednio połączone.

⁴⁷ Badania Archeologiczne – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;str.43 [poz.05]

Konstrukcja

Materiał z jakiego został wybudowany obiekt jest związany z epoką w której poszczególne jego elementy i zdobienia były wykonywane, a więc kamień łamany, cegła. Ściany pokryte są gdzieś wyprawą tynkową (dotyczy to również elementów dekoracyjnych: portali, obramowań okiennych, nadokienników, szczytów czy gzymsów). Zachowane sklepienia wykonane zostały z cegły pełnej, natomiast zdobienia gzymsów wieńczących (wykonane w ostatnich fazach rozbudowy zamku), z cegły dziurawki wzmocnionej elementami metalowymi. Strop nad pomieszczeniem 1/7 w skrzydle zachodnim oraz stropy dwóch pozostałych skrzydeł były drewniane, na co wskazują istniejące w ścianach otwory dla oparcia belek stropowych.

3.6. Wnioski i wytyczne

Wnioski konserwatorskie

Pierwsze wnioski konserwatorskie dotyczące reliktyw założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim zostały sformułowane po przeprowadzonej w 1957 roku akcji porządkowej miasta. Zamek uznano wówczas za jeden z głównych obiektów zabytkowych w mieście i nakazano zabezpieczenie jego pozostałości, zamurując otwory okienne i drzwiowe oraz wykonując prowizoryczne zadaszenie zachodniego skrzydła, chroniące je w ten sposób przed wpływem działania czynników atmosferycznych i dewastacji, do czasu jego odbudowy. Teren zalecono odgruzować. Na terenie założenia zamkowego oraz na obszarze dawnych umocnień zakazano wykonywania jakichkolwiek niwelacji czy robót ziemnych, a także zalecono przeprowadzenie badań archeologiczno – architektonicznych.⁴⁸ W tym czasie do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu pod nr.154/57, wpisano najstarszą część miasta jako osiedle o średniowiecznym założeniu. Relikty założenia zamkowego natomiast wpisane zostały dopiero 15.05.1964r. pod nr.884/64.

W 1975 roku, zapomniany na prawie 20 lat obiekt – na co również zwraca uwagę sam konserwator wojewódzki – doczekał się opracowania naukowego (Studium Historyczno –

⁴⁸ Studium historyczno – urbanistyczne do planu przestrzennego miasta Ujazd Śląski - Wrocław 1957;(nr.162) Wnioski konserwatorskie do akcji porządkowej Ujazdu, sierpień 1957 roku WKZ str.1-4 [poz.03]

Architektonicznego), w ramach którego za dyspozycję przyjmuje się wyburzenie południowego i wschodniego skrzydła oraz rekonstrukcję skrzydła zachodniego. W opracowaniu wskazana jest również konieczność wykonania badań archeologiczno – architektonicznych dla części zamkowej, które faktycznie zostały przeprowadzone w 1978 roku. Hipoteza, o obecności na tym terenie wczesnośredniowiecznego grodziska poprzedzającego wybudowanie zamku – nie została potwierdzona, gdyż wykazano, że pierwotny mur obwodowy oraz relikty wieży biskupiej posiadłości posadowione zostały na dziewiczym terenie.⁴⁹ Badania wykazały natomiast, wysoką wartość zabytkową i kulturalną założenia zamkowego, uznano je bowiem za jedno z najwcześniejszych murowanych założeń obronnych na Śląsku, z czytelnym średniowiecznym układem oraz ciekawą późniejszą przebudową na rezydencję. W opracowaniu zwrócono również uwagę na lokalizację obiektu założenia w centralnym miejscu układu urbanistycznego miasta, co pozwala na jego ciekawe wyeksponowanie przy jednoczesnej możliwości jego adaptacji do nowej, interesującej, społecznie użytecznej funkcji – co może wpłynąć równocześnie na aktywizację miejscowości.⁵⁰

Wytyczne konserwatorskie

Wytyczne Urzędowe - Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków skupiają się głównie na formie założenia zamkowego ze szczególną troską o zachowanie dotychczasowego charakteru skrzydła zachodniego i podkreślenie jego nadrzędności.⁵¹

„1) Przy odbudowie częściowo zachowanego skrzydła zachodniego należy oprzeć się na materiałach ikonograficznych (dawnych fotografiach), a jego przystosowanie do nowych funkcji i współczesnych standardów powinno być przeprowadzone z najpełniejszym zachowaniem wszystkich walorów zabytkowych obiektu, tzn. wszystkie prace prowadzone w obiektach zabytkowych winny mieć charakter zachowawczy, utrzymujący w jak najlepszym stanie jego historyczne architektoniczne wartości, takie jak:

- rozwiązanie architektoniczne i gabaryty budynku;
- kształt dachu (w tym kierunek i kąt ustawienia połaci dachowych);

⁴⁹ Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975; nr.1612
Wnioski Konserwatorskie str.23 [poz.02]

⁵⁰ Badania Archeologiczno – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978; nr.1927;
Propozycje konserwatorskie mgr inż. arch. Lech Stanisław str.51 [poz.05]

⁵¹ Zgodnie z pismem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu z dnia 18.05.2011r. [zał.01]

- artykulację, kompozycję i wystrój elewacji – m.in. lokalizację, wielkość i kształt otworów okiennych i drzwiowych oraz detal architektoniczny,
- historyczną kompozycję przestrzenną,
- relikty dawnego wyposażenia,
- elementy konstrukcji wnętrza;
- należy zastosować tradycyjne materiały i technologię nawiązującą do historycznych, użytych w obiekcie.

2) Zaleca się odbudowę skrzydeł południowego i wschodniego. Skrzydła te powinny być nieco niższe i węższe od skrzydła zachodniego. Przy ich odbudowie dopuszcza się nowoczesną architekturę i materiały budowlane.

3) Dopuszcza się dobudowę nowego obiektu (o nowej funkcji) w miejsce wcześniej istniejących pomieszczeń gospodarczych przy zastosowaniu nowoczesnych materiałów budowlanych. Budynek ten nie może formą dominować nad skrzydłem zachodnim.

4) Zaleca się uporządkowanie zieleni od zachodniej strony zamku z przeznaczeniem na park miejski.

5) Projekt rewitalizacji założenia zamkowego należy opracować w nawiązaniu do kontekstu rozbudowy miasta i jego struktur.”⁵²

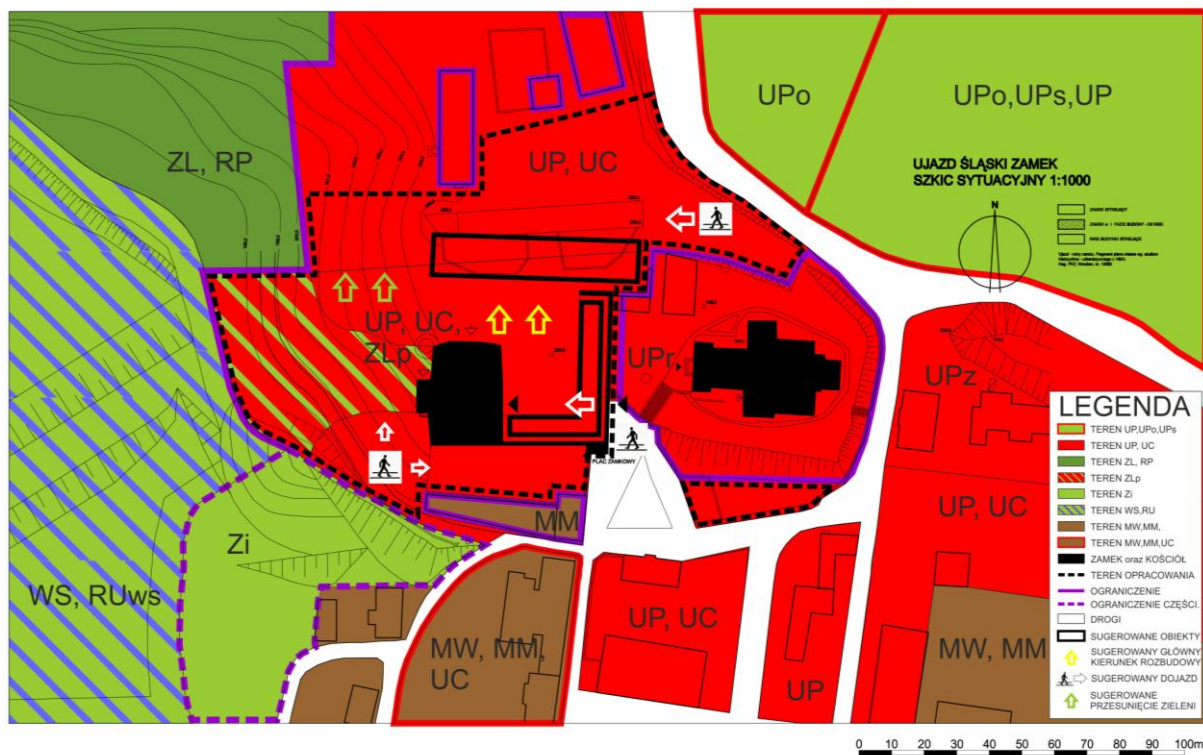
Wytyczne z Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego⁵³

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Ujazd z dnia 28 września 2004 roku określa teren założenia zamkowego jako przeznaczony pod usługę komercyjną UC, usługę publiczną UP natomiast jego zachodnią część również jako teren parków leśnych ZLp. Przewiduje on również możliwość cofnięcia bądź wyjścia elementami parteru budynku poza linię zabudowy lub łączenie kilku powierzchni użytkowych w jedną. Nowe obiekty powinny mieścić się w tolerancji 20% wysokości sąsiedniej zabudowy, lecz nie mogą być wyższe niż 15m licząc od poziomu terenu do kalenicy. Poza tym nowe budynki nie mogą mieć więcej niż 5 kondygnacji nadziemnych, włącznie z poddaszem użytkowym.

Założenie zamkowe, należy szczególnie wyodrębnić z otoczenia, zapewnić dostępność komunikacji kołowej, strefę parkowania, pełną dostępność dla osób niepełnosprawnych, a teren zamku powinien zostać objęty zakazem lokalizacji wszelkiej działalności negatywnie wpływająca na otoczenie.

⁵² Wytyczne wojewódzkiego konserwatora zabytków w Opolu.ZN.5183.105.2011.JP 18.05.2011rok [zał.01]

⁵³ Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Gminie Ujazd, Opole 2003; [poz.14]

il. 77 Analiza terenu opracowania.

Wnioski autorskie

Teren opracowania ma powierzchnię ok. 0,8 ha zaznaczoną na planie /il.77/ obrysem - czarna przerywana linia. Obecnie teren ten jest własnością Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa i zgodnie z planem miejscowym przeznaczony jest pod usługę komercyjną oraz publiczną, z uwzględnieniem zieleni parkowej, od zachodniej strony.

Relikty założenia zamkowego znajdujące się na tym terenie, które podlegają rewaloryzacji to:

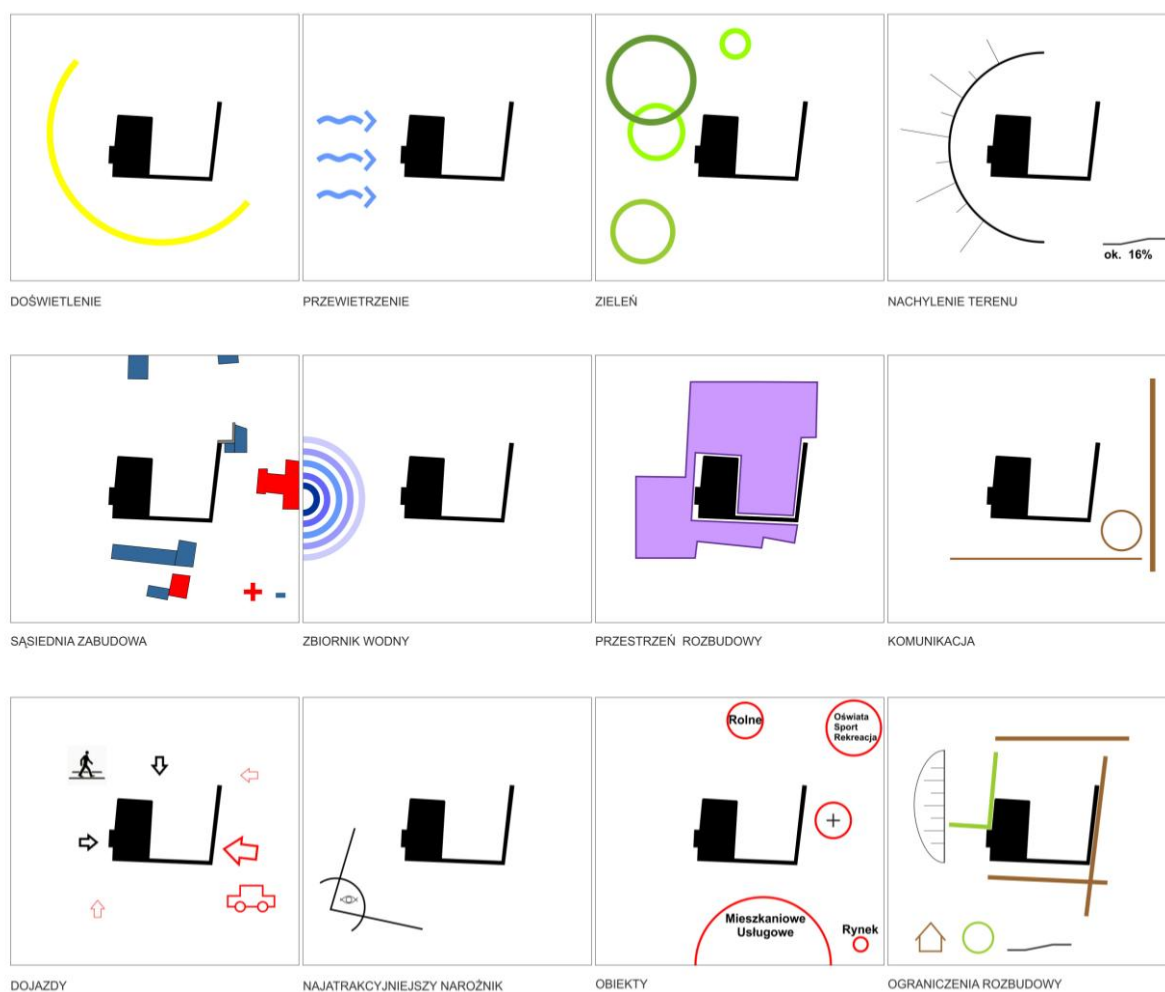
- skrzydło zachodnie ok. 680 m² ,
(o powierzchni pomieszczeń piwnic 338,0 m², parteru 446,3 m²);
- ściana zewnętrzna skrzydła południowego o dł. 34m;
- ściana zewnętrzna skrzydła wschodniego o dł. 47m;
- relikty ścian zewnętrznych pomieszczeń gospodarczych (strona północna).

Od wschodu teren opracowania graniczy bezpośrednio z placem kościelnym. Od tej strony znajduje się również brama wjazdowa na wewnętrzny dziedziniec zamku.

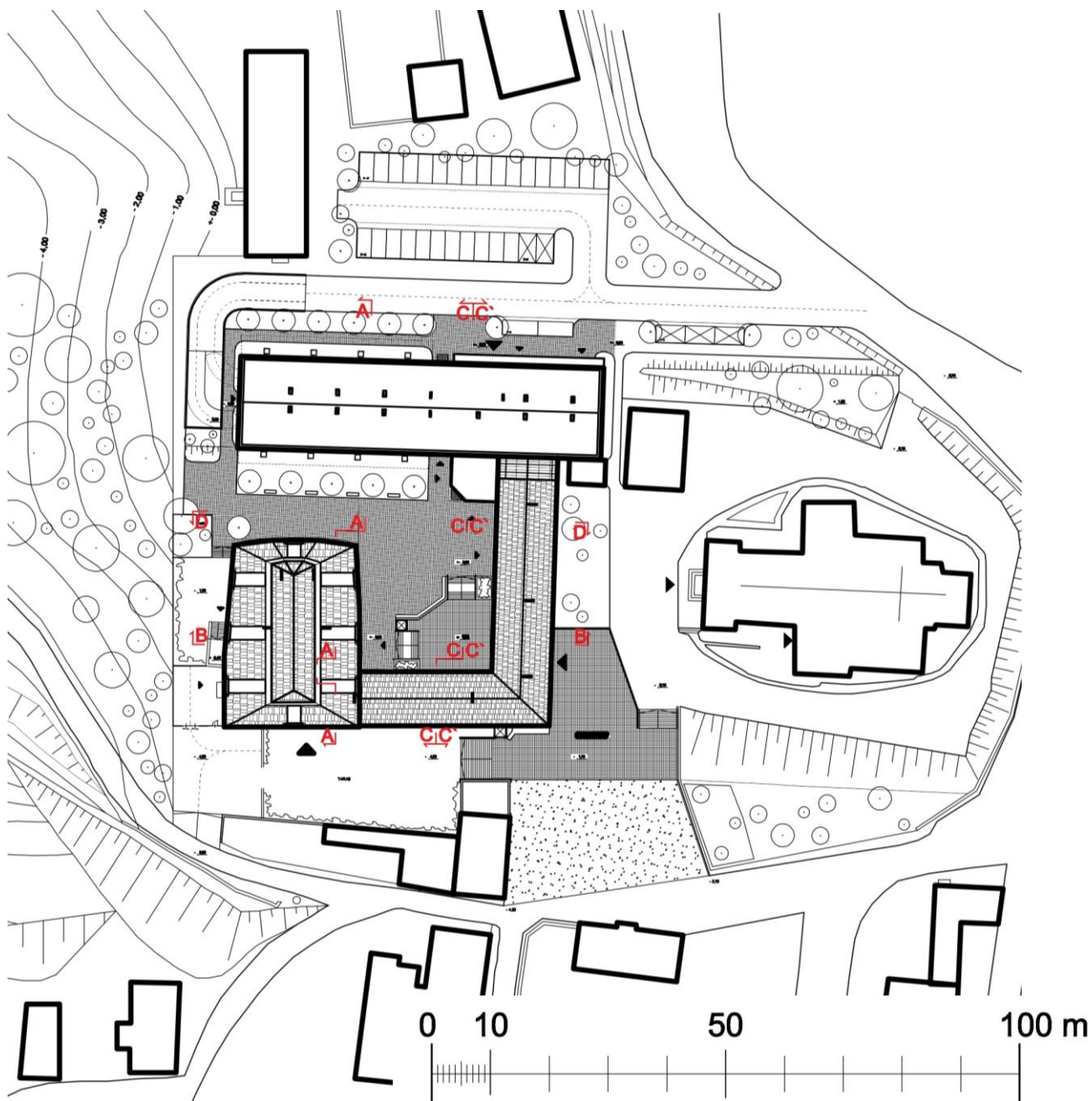
Od południa (w odległości ok. 10m) znajduje się teren niskiej zabudowy mieszkaniowej wraz z przylegającymi doń budynkami gospodarczymi. To część zabudowy miasta, którego centrum znajduje się ok. 50m na pd-zach od założenia zamkowego. Zachodnia strona

opracowania to teren leśno – parkowy – gdzie porastający zbocze starodrzew, stanowi tło dla bogato zdobionego zachodniego skrzydła zamku.

Od północy terenu znajduje się druga droga dojazdowa, a w odległości ok. 50m od zachodniego skrzydła założenia zamkowego, są zlokalizowane zabudowania gospodarcze. Obecnie teren na którym znajdują się relikty założenia zamkowego jest prowizorycznie ogrodzony i zabezpieczony, a także oznaczony jako chroniony obiekt zabytkowy. Zgodnie z art.36 pkt 1 i 11 Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszelkie prace konserwatorskie, restauracyjne lub roboty budowlane oraz prowadzenie działań mogących naruszyć substancję lub zmiany wyglądu zabytku wymagają uzyskania pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w formie decyzji administracyjnej. Założenie zamkowe jest obecnie w złym stanie technicznym.

il. 78 IDEOGRAMY - Analiza terenu opracowania.

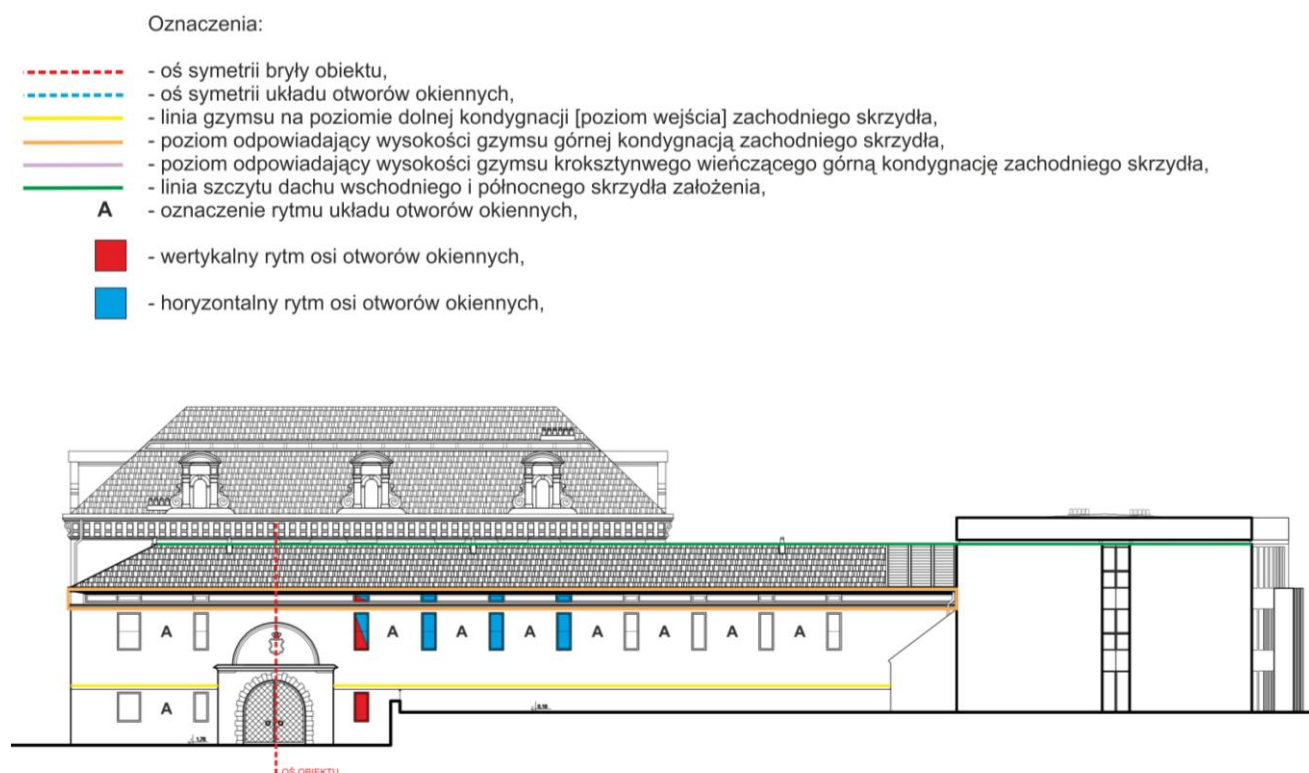

il. 79 Zespół zamkowy w Ujeździe Śląskim. Sytuacja. Koncepcja zagospodarowania terenu.

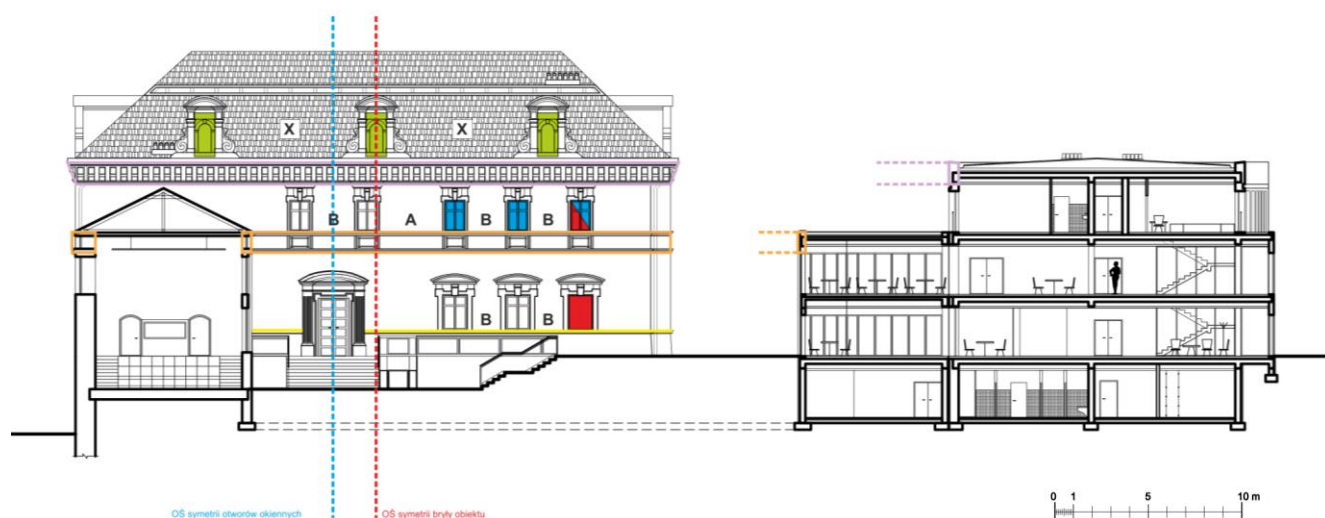
Analiza układu kompozycyjno – formowego zespołu, pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- wyraźne przesunięcie w stosunku do osi bryły obiektu, osi wynikającej z układu otworów okiennych i drzwiowych, z wyjątkiem poddasza, które wraz lukarnami wpisane jest symetrycznie w oś bryły obiektu,
- ogólny brak symetrii elewacji budynku,

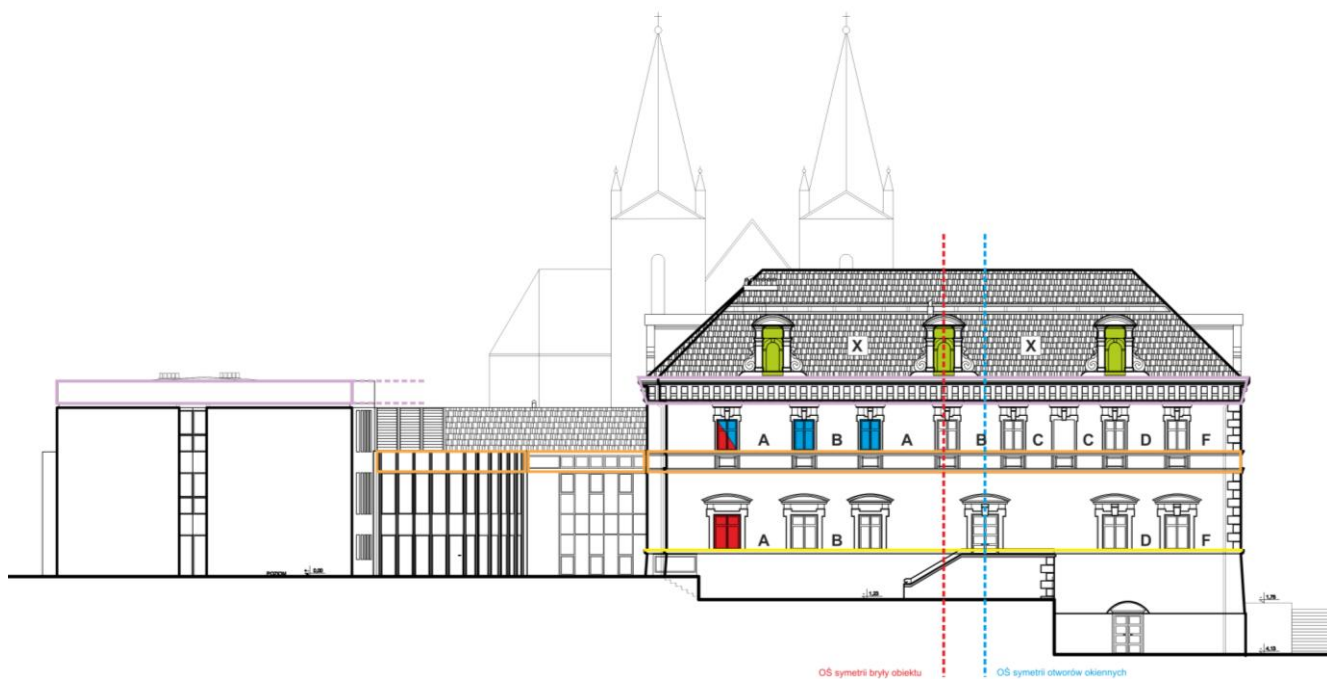
- górna kondygnacja od kondygnacji dolnej (poziom wejścia) oddzielona dwupasmowym gzymsem biegnącym przez całą długość elewacji, dodatkowo zdobioną w partiach podokiennych,
- górna kondygnacja zwieńczona jest masywnym gzymsem kroksztynowym, co dociąża dolną część budynku sprawiając, iż dach odbiera się jako lekki,
- niejednorodny rytm układu osi okiennych skrzydła południowego.

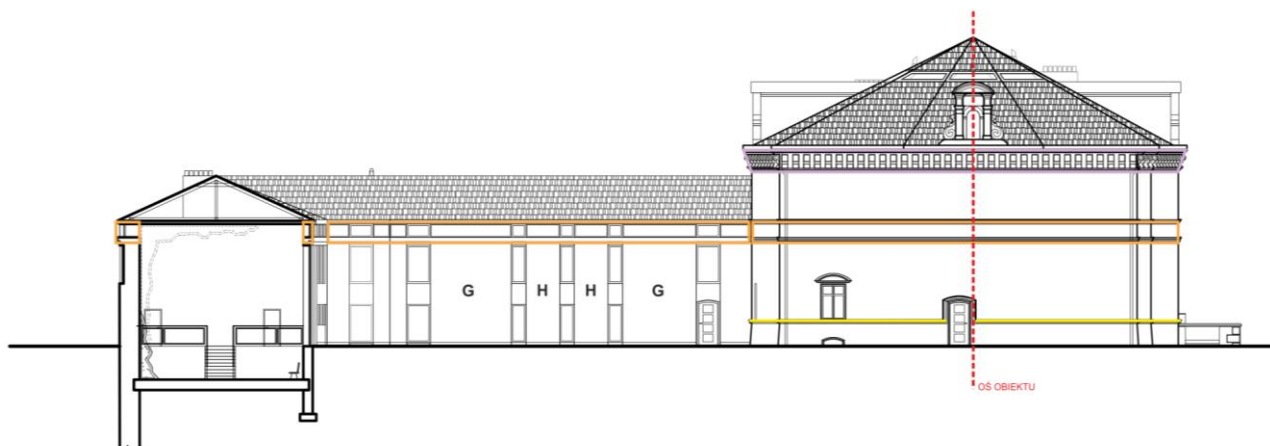
il. 80 Skrzydło wschodnie. Elewacja wschodnia.

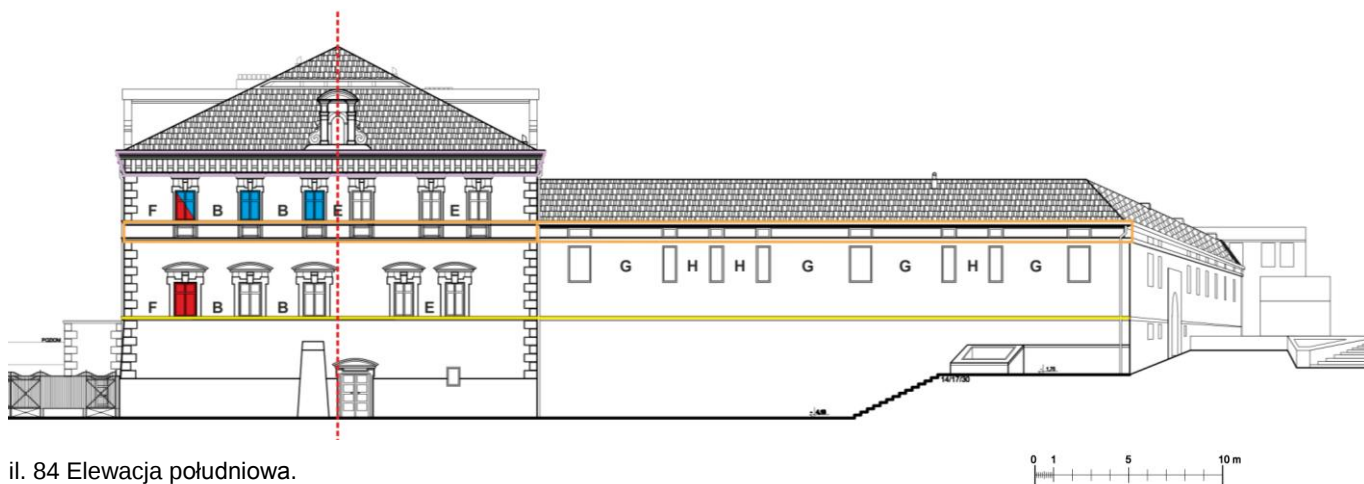
il. 81 Przekrój CC z widoczną wschodnią elewacją zachodniego skrzydła.

il. 82 Elewacja zachodnia.

il. 83 Przekrój DD z widokiem na północną elewację zachodniego i południowego skrzydła.

il. 84 Elewacja południowa.

Wytyczne autorskie

Założenia projektowe dla terenu opracowania pod względem funkcji i przyszłego przeznaczenia ujęte zostały najwyraźniej w Strategii Rozwoju miasta Ujazd. Projekt powinien odpowiadać na obecne potrzeby miasta przy najszerszym wykorzystaniu walorów tego miejsca. Po analizie strategii oraz po uzgodnieniach z Urzędem Miasta uważam, że najważniejszą nową funkcją dla zespołu byłaby funkcja kulturalno – muzealna i dydaktyczna, a jej dopełnienie funkcja hotelowo - rekreacyjna.

Ze względu na zły stan techniczny założenia i szybko postępującą dalszą jego destrukcję najkorzystniejsze dla obiektu byłoby podjęcie jego natychmiastowej rewaloryzacji.

W jej trakcie należy zadbać o:

- odtworzenie bryły i formy skrzydła zachodniego z zachowaniem jego nadrzędności w zespole,
- odtworzenie bryły i formy skrzydeł południowego i wschodniego,
- likwidację reliktywów dawnych budynków gospodarczych w północnej części zespołu,
- uzupełnienie zespołu w miejscu dawnych budynków gospodarczych skrzydłem północnym o funkcji hotelowej.

IV. OPIS KONCEPCJI PROJEKTOWEJ ZESPOŁU ZAMKOWEGO

4.1. Materiały wyjściowe do koncepcji

Materiałami wyjściowymi dla projektu rewaloryzacji założenia zamkowego w Ujeździe są:

- wytyczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu,
- materiały historyczne i archiwalne (studia i badania architektoniczno – konserwatorskie, archeologiczne, dokumentacja pozostałych reliktywów zespołu),
- dokumentacja konserwatorska założenia zamkowego,
- strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd,
- zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Ujazd Śl. w zakresie odnowy dziedzictwa kulturowego,
- analiza terenu opracowania,
- autorska analiza stanu badań i stanu zachowania zespołu zamkowego,
- wnioski i wytyczne projektowe urzędowe i autorskie.

4.2.Opis koncepcji projektowej

W opracowanej koncepcji rewaloryzacji założenia zamkowego w Ujeździe Śląskim, wytyczne konserwatorskie i zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta określają działania projektowe.

Zasadniczym założeniem koncepcji jest zachowanie historycznego charakteru rewaloryzowanego założenia z równoczesnym uwzględnieniem atrakcyjności funkcjonalnej nowych rozwiązań i ich zasadnością z obowiązującymi współcześnie normami i standardami. Właściwym byłoby również aby projekt w ramach nowej funkcji uwzględniał program, który maksymalnym stopniu zaspokoi potrzeby miasta oraz gminy i będzie atrakcyjny dla mieszkańców.

Założenie zamkowe od wieków stanowiło ważne miejsce w życiu miasta, pełniąc nie tylko rolę siedziby władz, ale również będąc jego wizytówką. /il.85, il.86/

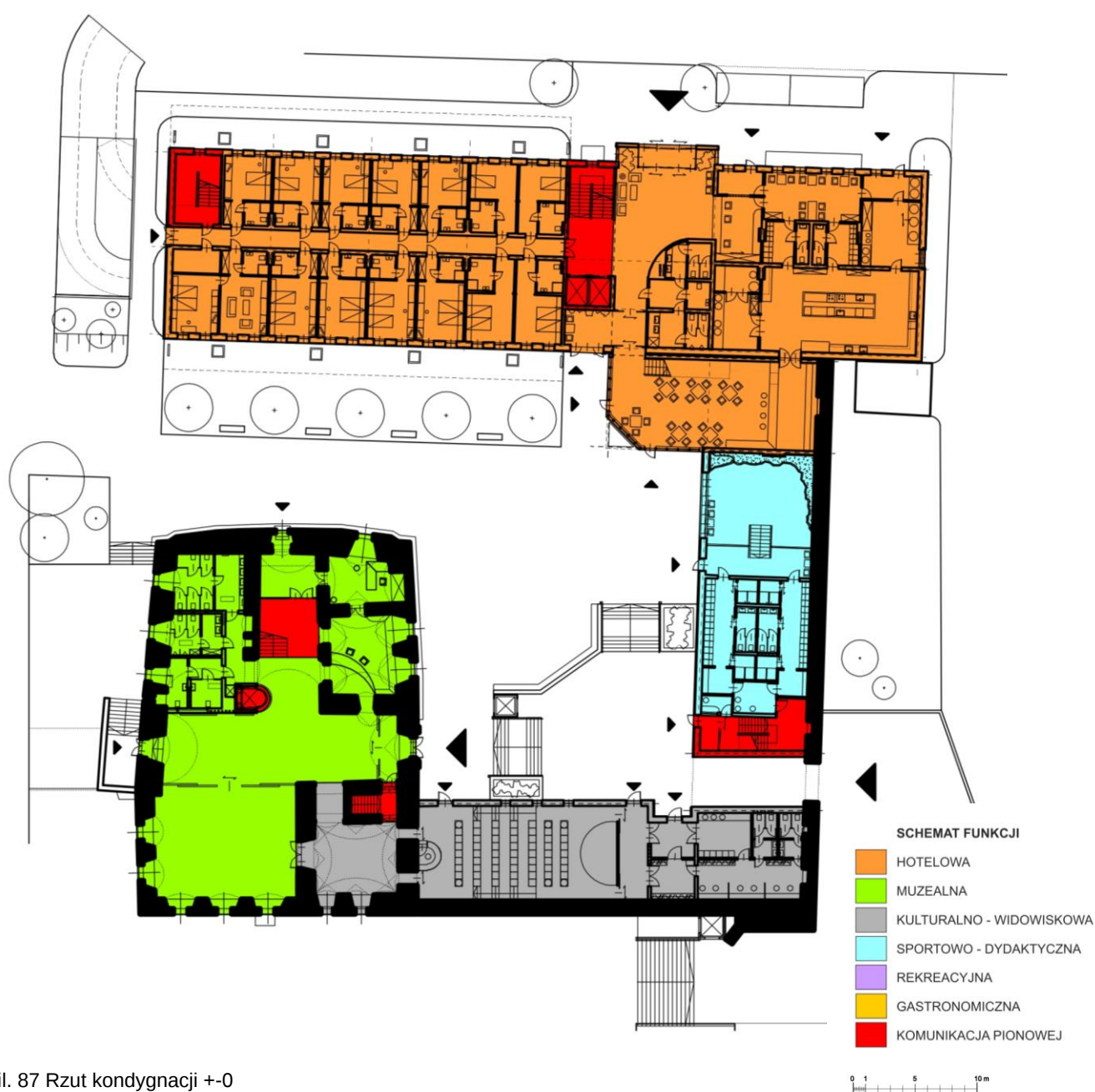
il. 85 Kartka pocztowa – Ujazd (koniec XIXw.)[poz.08] il. 86 Pieniądże zastępcze z 1923 roku. [poz.08]

Obecnie całe założenie jest w bardzo złym stanie technicznym, z roku na rok tracąc swoje znaczenie. Podejmując temat rewaloryzacji tego zespołu mam nadzieję, że moja praca przyczyni się do polepszenia sytuacji w jakiej znalazł się ten zabytek.

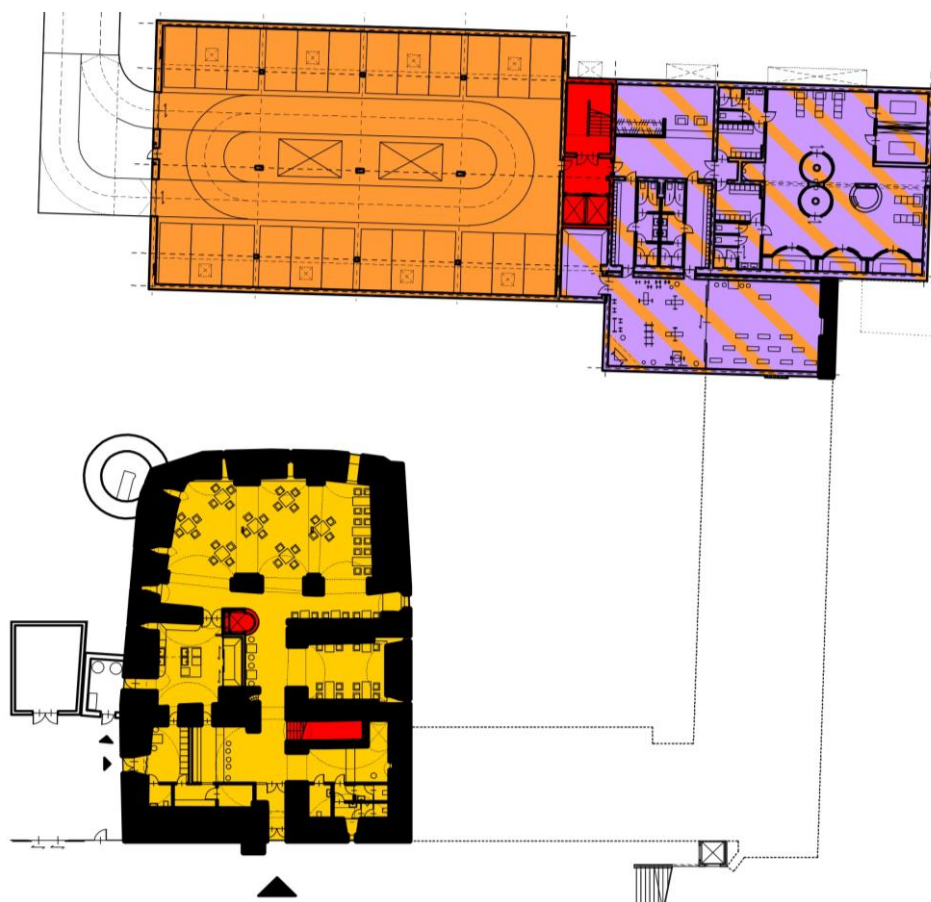
Szukając odpowiedniej funkcji dla założenia zamkowego, która z jednej strony uszanuje historyczny charakter obiektu, z drugiej zaś odpowie na nagłące potrzeby miasta i regionu. Po uzgodnieniach z władzami miasta doszedłem do wniosku, że warto byłoby stworzyć centrum gdzie zlokalizowanych zostałoby kilka niezależnych funkcji, mogących jednak ze sobą współistnieć.

Tak więc proponowana funkcje kulturalno – muzealna i dydaktyczna miałyby za zadanie aktywizację lokalnej społeczności (z ofertą dla różnych grup wiekowych), z kolei dopełniająca je funkcja hotelowo - rekreacyjna poszerzyć bazę turystyczno – noclegową miasta.

Cały kompleks podzielony został na trzy części różniące się od siebie funkcją, charakterem zabudowy, według idei „PRZESZŁOŚĆ TERAŹNIEJSZOŚĆ”. Hasło to ma odzwierciedlać sytuację, w której przed założeniem zamkowym stawia się nowe zadania, adekwatne dla terażniejszości, pamiętając jednocześnie jaką rolę pełniło w przeszłości.

il. 87 Rzut kondygnacji +0

il. 88 Rzut kondygnacji -1

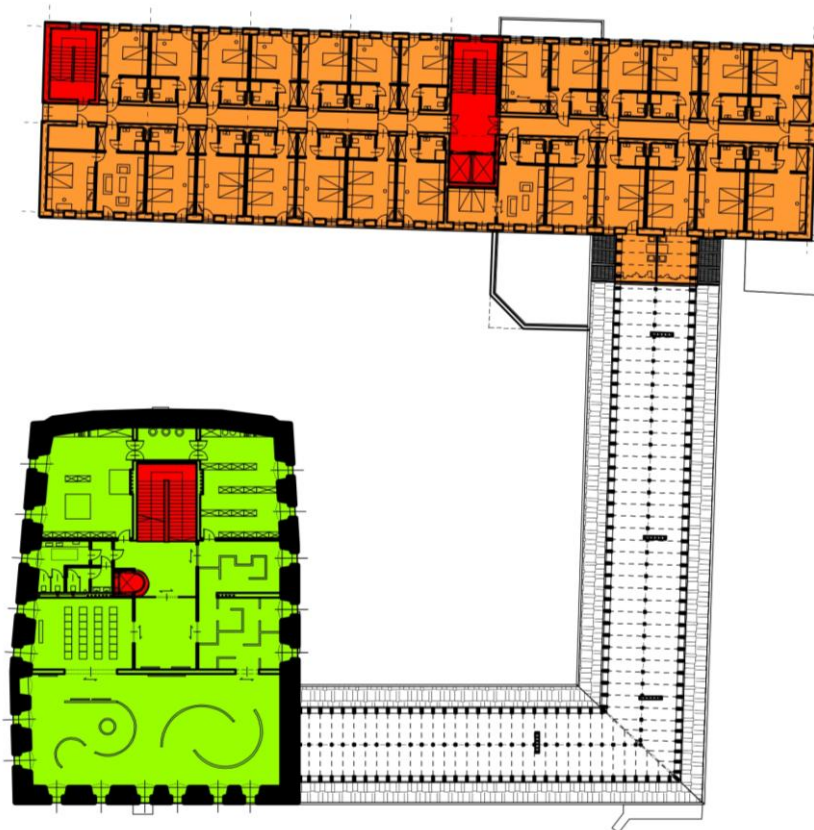

SCHEMAT FUNKCJI

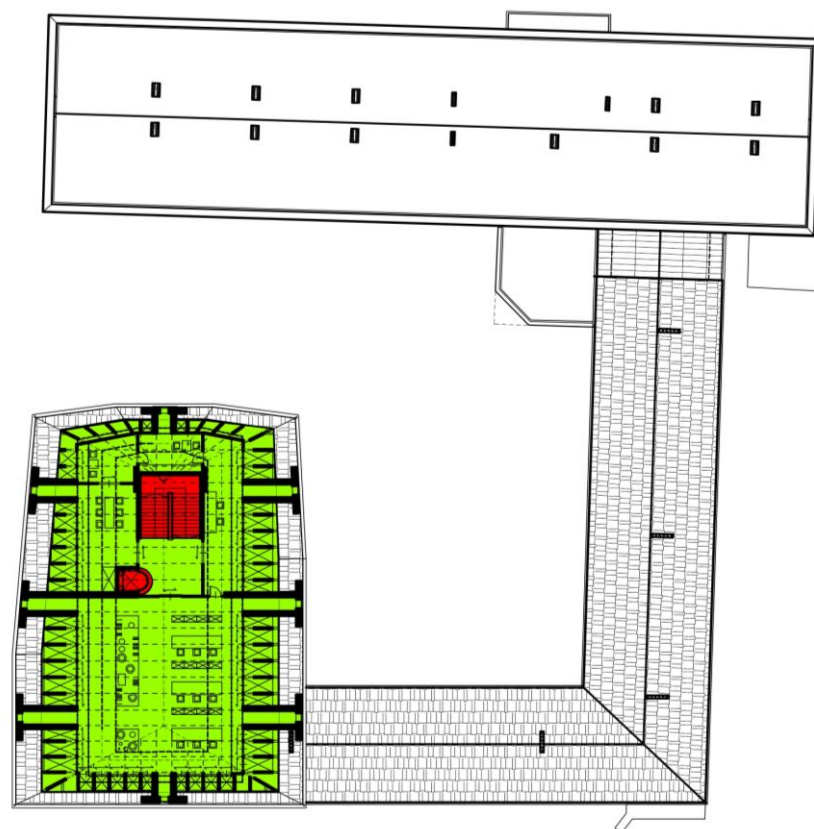
- HOTELOWA
- MUZEALNA
- KULTURALNO - WIDOWISKOWA
- SPORTOWO - DYDAKTYCZNA
- REKREACYJNA
- GASTRONOMICZNA
- KOMUNIKACJA PIONOWEJ

il. 89 Rzut kondygnacji +0` (skrzydło północne, wschodnie i południowe - rzut kondygnacji +1)

il. 90 Rzut kondygnacji +1 (skrzydło północne - rzut kondygnacji +2)

SCHEMAT FUNKCJI

- HOTELOWA
- MUZEALNA
- KULTURALNO - WIDOWISKOWA
- SPORTOWO - DYDAKTYCZNA
- REKREACYJNA
- GASTRONOMICZNA
- KOMUNIKACJA PIONOWEJ

0 1 5 10 m

il. 91 Rzut kondygnacji +2

Całość założenia zamkowego skupiona wokół wewnętrznego dziedzińca, posiada dominujący element – dawny zamek (skrzydło zachodnie).

Skrzydło to, będące w stosunku do całości założenia w najlepszym stanie technicznym, zostanie przywrócone do formy z VI fazy rozbudowy zespołu, przypadającej na XIX wiek. Wiązałoby się to z odtworzeniem bryły o dwóch kondygnacjach z dachem czterospadowym oraz bogatej artykulacji fasad obiektu.

Propozycja programu funkcjonalnego, który wpisuje się w historyczny układ przestrzenny obiektu, zakłada przeznaczenie go na funkcje muzealne, z poddaszem użytkowym (zaplecze muzeum). Poddasze przekryte specjalnym czterospadowym dachem z drewna klejonego, doświetlone lukarnami pozwoliłoby na utworzenie dużej otwartej przestrzeni funkcjonalnej (pracownie badawcze, opracowań zbiorów i ich konserwacji).

Skrzydło zachodnie zostałoby bezpośrednio połączone ze skrzydłem południowym, dla którego przewidziano funkcję kulturalno – rozrywkową (tj. sale teatralno – widowiskowe), uzupełniające funkcję skrzydła zachodniego. W poziomie piwnic zachodniego skrzydła zlokalizowano małą gastronomię (winiarnię lub kawiarnię działającą niezależnie i mającą osobne wejście), lecz powiązaną z resztą założenia.

Adaptacja kondygnacji piwnic wymusza pogłębienie niektórych pomieszczeń i wzmocnienia fundamentów. Dla uzyskania odpowiedniego układu funkcjonalnego i aranżacji pomieszczeń, konieczne jest również na tej kondygnacji wyburzenie części ścian, z zachowaniem jednak szczególnej ostrożności w stosunku do znajdujących się tam sklepień kolebkowych.

Skrzydło południowe i wschodnie tworzyłyby drugą część nowo – projektowanego zespołu, a ich bryła i forma powielają ich pierwotny z okresu fazy V- ej to jest (z początku XVIII wieku – przełomu XVIII/XIX wieków).

W skrzydle południowym umieszczona została mała sala teatralna wraz z zapleczem, dostępna z hallu głównego skrzydła zachodniego (muzeum).

Skrzydło wschodnie mieści zespół dydaktyczno – rekreacyjny, przeznaczone głównie do działań na rzecz aktywizacji młodzieży i będący dostępne od strony dziedzińca. W parterze zlokalizowana została natomiast strefa aktywizacji sportowej (ścianka wspinaczkowa).

Oba nowe skrzydła tworzące zabudowę na kształt litery L z charakterystycznym dwuspadowym dachem, byłyby nieco niższe i węższe od skrzydła zachodniego, nawiązywałyby jednak do historycznej bryły i elewacji. Elewacja obu skrzydeł utrzymałaby tym samym zachowawczy charakter, pozostawiając również pierwotny układ i wielkość.

Trzecią częścią nowego zespołu byłby budynek hotelowy – w miejscu dawnych zabudowań gospodarczych, zamykający dziedziniec zamkowy od strony północnej.

Architektura budynek hotelowego nowoczesna w założeniu nie dominuje nad skrzydłem zachodnim. Nowo projektowane części zespołu nadają mu spójność oraz zostały podporządkowane historycznemu kontekstowi założenia.

Projektowany hotel przewidziany został dla 83 gości (54 pokoje hotelowe, w tym: pokoje 1- i 2-osobowe, apartamenty i pokoje dla niepełnosprawnych) wraz z zapleczem gastronomicznym. Kondygnacje podziemne to zespół fitness z siłownią oraz centrum odnowy i SPA w części wschodniej. W części zachodniej parking o 26 miejscach postojowych.

Dodatkowo od północnej strony założenia zamkowego zlokalizowany został parking otwarty z 30-ma miejscami postojowymi.

Założenie zamkowe, tworzące zwartą bryłę otaczającą dziedziniec, podzielone zostałyby pod względem formy na trzy części. Pierwsza, nadrzędna o klasycznych formach to skrzydło zachodnie. Druga uzupełniająca to skrzydła południowe i wschodnie oraz trzecia zamykająca, odcięta od dysharmonijnej nowoczesnej formy i pełniąca raczej rolę dla głównej części założenia oraz otoczenia (szczególnie od strony północnej).

Przechodząc od architektury minionych epok do nowoczesnych rozwiązań technicznych, funkcjonalnych i przestrzennych idea „PRZESZŁOŚĆ - TERAŹNIEJSZOŚĆ” stałaby się rzeczywistością.

Zespół zamkowy - Zestawienie Powierzchni

SKRZYDŁO ZACHODNIE_Funkcja MUZEALNA

KONDYGNACJA - 1	część gastronomiczna	438m ²
KONDYGNACJA +-0	sale muzealne (foyer sali widowiskowej) administracyjna	254m ² 57m ²
KONDYGNACJA +1	sale muzealne	460m ²
KONDYGNACJA +2	<u>pracownie</u>	<u>281m²</u>
	– powierzchnia :	1803m ²
	– kubatura :	7823m ³

SKRZYDŁO POŁUDNIOWE_Funkcja KULTURALNO – WIDOWISKOWA

KONDYGNACJA -1/+0	sale widowiskowa foyer (skrzydło zach.) <u>zaplecze</u>	146m ² 41m ² <u>81m²</u>
	– powierzchnia :	268m ²
	– kubatura :	1678m ³

SKRZYDŁO WSCHODNIE_Funkcja SPORTOWO - DYDAKTYCZNA

KONDYGNACJA -1/+0	sportowa (ścianka wspinaczkowa)	211m ²
KONDYGNACJA +1	<u>sale dydaktyczne</u>	<u>267m²</u>
	– powierzchnia :	478m ²
	– kubatura :	1995m ³

SKRZYDŁO PÓŁNOCNE (nowa część)_Funkcja HOTELOWA

KONDYGNACJA - 1	parkingi podziemne część rekreacyjna SPA/fitness	667m ² 493m ²
KONDYGNACJA +- 0	7 pokoi 1 os. (w tym 2 dla niepełnosprawnych) 6 pokoi 2 os. (w tym 2 dla niepełnosprawnych) 1 apartament gastronomia	razem : 348m ² 318m ²
KONDYGNACJA +1	7 pokoi 1 os. 6 pokoi 2 os. 1 apartament gastronomia administracja	razem : 348m ² 198m ² 201m ²
KONDYGNACJA +2	10 pokoi 1 os. 12 pokoi 2 os. <u>3 apartamenty</u>	<u>razem : 657m²</u>
	– powierzchnia :	3886m ²
	– kubatura :	12824m ³

Konstrukcja

Koncepcja rewaloryzacji pod względem konstrukcyjno – materiałowym, zakłada wydzielenie dwóch odrębnych części zespołu.

Pierwsza z nich to dawny zespół zamkowy w skład którego wchodzi: skrzydło zachodnie, południowe i wschodnie. Skrzydła te, ze względu na swoje wartości kulturowe i zabytkowe poddane zostaną rewitalizacji z zachowaniem tradycyjnych materiałów i technologii, nawiązujących do historycznych. Ze względu na zły stan istniejących ścian nośnych i stropów należy wzmocnić ich konstrukcję poprzez zastosowanie wieńców oraz kotew. Należy również wzmocnić fundamenty budynków w celu ich usztywnienia oraz zabezpieczenia przed nierównomiernym ich osiadaniem. Ściany zewnętrzne tych obiektów zostaną nadbudowane w konstrukcji murowanej. Całość zachodniego skrzydła przekryta zostanie dachem czterospadowym. Ze względu na duże rozpiętości połaci dachu, proponuje się konstrukcję krokwiową z drewna klejonego. Skrzydła południowe i wschodnie dla zachowania spójności całego założenia, przekryte zostaną dachem dwuspadowym – jętkowym o niewielkim spadku. Dachy skrzydła zachodniego, południowego i wschodniego przekryte zostaną dachówką ceramiczną.

Druga część – to nowo projektowane (na obrysie dawnego budynku gospodarczego) skrzydło północne. Proponuje się jego wykonanie w technologii murowej z prefabrykowanymi stropami międzypiętrowymi oraz dachem płaskim (o niewielkim spadku min.5%).

Instalacje

Budynki zespołu zamkowego w Ujeździe, przewiduje się wyposażyć w instalację wodno – kanalizacyjną, elektryczną, przeciwpożarową oraz C.O (z sieci miejskiej).

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Materiały z Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu

Sygnatury:

- [01] 171 – Zdjęcia ze Studium Historyczno – Architektonicznego Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975;
- [02] 1612 – Studium Historyczno – Architektoniczne Zamku w Ujeździe Śląskim, PKZ Wrocław 1975;
- [03] 162 – Studium Konserwatorskie, „Studium Konserwatorskie Miasta Studium historyczno – urbanistyczne do planu przestrzennego miasta Ujazd Śląski” Wrocław 1957;
- [04] 1840 – Inwentaryzacja Architektoniczno - Konserwatorska, PKZ Wrocław 1977;
- [05] 1927 – Badania Archeologiczno – Architektoniczne, PKZ Wrocław 1978;
- [06] Marek Gaworski „Zamki, Pałace i Dwory Ziemi Strzeleckiej”, Opole 2005
- [07] Marek Gaworski „Zamki, Pałace i Dwory Opolszczyzny. Podróż w nieznane.” Wydawnictwo Matiang, Strzelce Opolskie 2007
- [08] Marek Gaworski „Zamek w Ujeździe” Wyd. Matiang, Strzelce Opolskie 2009
- [09] Józef Pilch „Leksykon Zabytków Architektury Górnego Śląska”, Wydawnictwo Arkady 2006
- [10] Krystian Heffner „Ujazd.Historia i współczesność”Instytut Śląski wOpolu1992
- [11] „O czym właściciel zabytku wiedzieć powinien...” Podstawowe zasady ochrony i opieki nad zabytkami regulacje: Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 23 lipca 2003r. (Dz. U. z 2003r. Nr 162 poz. 1568) z późn. Zm.) Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Opole 2009
- [12] Wytyczne Konserwatorskie dla Rewitalizacji Zamku w Ujeździe Śląskim. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu. Opole 2011
- [13] Strategia rozwoju miasta i gminy Ujazd 2000-2010. Ujazd 2000
- [14] Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego w Gminie Ujazd. Opole 2003;
- [15] Katalog Zabytków Sztuki w Polsce 1961;Chrzanowski
- [16] Z.Szulc,W.Dziewulski „Informator Monograficzny – Ujazd Śląski 1223-1973” Społeczny Komitet Obchodów 750-cio lecia. Ujazd 1973
- [17] Lucyna Nowak, Joanna Stańczyk, Agnieszka Znajewska: Ludność.

- Stan i struktura w przekroju terytorialnym (Stan w dniu 30 VI 2008 r.).
Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2008. ISSN 1734-6118.
- [18] Edmund Małachowicz: Ochrona środowiska kulturowego.
Warszawa: PWN, 1988. ISBN 83-01-06148-0.
- [19] Bohdan Guerquin - Zamki w Polsce, wyd. Arkady, Warszawa 1974 i 1984
- [20] Janusz Bogdanowski, Zbigniew Beiersdorf, [w:] Polski słownik biograficzny konserwatorów zabytków, red. Henryk Kondziela, Hanna Krzyżanowska, z. 2, Poznań, Wydaw. Poznańskie 2006, ISBN 83-7177-416-8
- [21] Marion hrabina Dönhoff, Dzieciństwo w Prusach Wschodnich, wyd. II, Wyd. Pellegrina, Kielce, 2009, 159 str.

Materiały internetowe:

- [22] www.palaceslaska.pl
- [23] www.ujazd.pl
- [24] www.bip.biuletyn.info.pl
(Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w gminie Ujazd dla części terenów miasta UJAZD; Uchwała Rady Miejskiej w Ujeździe Nr XXVI/109/2004 z dnia 28 września 2004 roku)
(Program opieki nad zabytkami gminy Ujazd na lata 2011-2014.
Załącznik do Uchwały Rady Miejskiej w Ujeździe Nr X/46/2011 z dnia 31 sierpnia 2011 r.)
- [25] www.bryla.pl
- [26] www.wikipedia.org
- [27] www.wyborcza.biz
- [28] www.radio.opole.pl
- [29] www.mojemazury.pl
- [30] www.nton.pl
- [31] www.googlemaps.pl

SPIS ILUSTRACJI

il. 1 Ujazd na tle mapy Polski oraz województwa opolskiego. [poz.23]	6
il. 2 Ujazd Śl. na tle mapy województwa opolskiego i śląskiego z zaznaczonym promieniem zasięgu innych miast.	7
il. 3 Ujazdu Śląski – mapa miasta z zaznaczonym założeniem zamkowym. [poz.31]	7
il. 4 Średniowieczny układ przestrzenny miasta [poz.05]	
il. 5 Dokument lokacyjny z 1223 roku. [poz.08]	8
il. 6 Widok Ujazdu z roku 1535, namalowany w trakcie podróży księcia Ottenkirch po Śląsku. [poz.08]	9
il. 7 Dobra Ujazdowska w XVI wieku. [poz.10]	10
il. 8 Plan Ujazdu z połowy XVII wieku. [poz.10]	10
il. 9 Okolice Ujazdu pod koniec XIX w. [poz.10]	12
il. 10 Ujazd z lotu ptaka 1936r. [poz.08]	13
il. 11 Północna pierzeja rynku sprzed 1945r. [poz.03]	
il. 12 Północna pierzeja rynku w 1957r. [poz.03]	14
il. 13 Pd-zach. narożnik rynku sprzed 1945r. [poz.03]	
il. 14 Pd-zach. narożnik rynku w 1957r. [poz.03]	14
il. 15 Skatalogowana zabudowa miejska w akcjach porządkowych Ujazdu Śl. z 50-tych i 70-tych lat XX w.	15
il. 16 Ujazd Śl. – zabudowa zrealizowana przed i po wykonaniu konserwatorskiego planu porządkowego.	16
il. 17 Zdjęcie satelitarne Ujazdu 2010r. [poz.31]	17
il. 18 Ujazdu – zdjęcie lotnicze z 2006 roku. [poz.23]	17
il. 19 Ujazd Śl. – z lewej strony widok założenia zamkowego, z prawej kościół p.w. św. Andrzeja. [poz.23]	18
il. 20 Ujazd Śl. – spichlerz przy ul. Szkolnej [poz.03]	
il. 21 Ujazd Śl. - kapliczka przy ul. Traugutta [poz.03]	19
il. 22 Katalog zabytków miasta Ujazd Śl. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.03]	19
il. 23 Katalog pałaców, zamków, dworów i klasztorów dla powiatów:	20
il. 24 Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Ujazd, Opole 2003r. [poz.14]	27
il. 25 Odrestaurowane przedzamcze w Lidzbarku Warmińskim rok 2011 [poz.29]	28
il. 26 Ruiny zamku w Polskiej Cerekwi i planowany jego wygląd po remoncie. [poz.30]	29
il. 27 Zamek Bobolice podczas rekonstrukcji w kwietniu 2011 roku. [poz.26]	29
il. 28 Rozbudowa Muzeum Moritzburg, Fuensanta Nieto i Enrique Sobejano. www.stiftung-moritzburg.de [poz.25]	29
il. 29 Faza I (Etap I) (pierwsza połowa XIII wieku – koniec XIII wieku.	33
il. 30 Faza I (Etap II) (pierwsza połowa XIII wieku – koniec XIII wieku).	34
il. 31 Szkic sytuacyjny zamku i obwałowań - Ujazd (koniec XIII w.) [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]	35
il. 32 Faza II (początek XIV wieku – koniec XV wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]	36
il. 33 Faza III (początek XVI wieku – przełom XVI/XVII wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]	37
il. 34 Rzut I piętra (Faza III).	
il. 35 Założenie sklepienia parteru.	38
il. 36 Faza IV (przełom XVI/ XVII wieku – koniec XVII wieku Faza V – początek XVIII).	39
il. 37 Faza V (początek XVIII wieku – przełom XVIII/XIX wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]	40
il. 38 Faza VI (przełom XVIII/XIX wieku – koniec XIX wieku). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.05]	42
il. 39 Kartusz herbowy książęcej rodziny Hohenlohe – Öhringen nad bramą wjazdową do zamku. [poz.04]	43
il. 40 Faza VIII (od 1945r. – do 2011r.) - porównanie stanu technicznego parteru z 1978r. z jego dzisiejszym	44
il. 41 Skrzydło zachodnie. Narożnik południowo – zachodni z widocznymi relikami wałów i umocnień. [poz.04]	46
il. 42 Widok południowej części założenia zamkowego w Ujeździe (zdj. lotnicze z 1936r.) [poz.08] i stan obecny.	46
il. 43 Skrzydło zach. Elewacja wsch. (fot. 1957r.) [poz.03]	
il. 44 Skrzydło zach. Elewacja wsch. (fot. 1977r.) [poz.04]	47
il. 45 Skrzydło zach. Elewacja wsch. (widok z wew. dziedzińca). [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	47
il. 46 Portal głównego wejścia skrzydła zachodniego	48
il. 47 Detal portalu skrzydła zachodniego – elewacja wschodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	48
il. 48 Skrzydło zachodnie. Elewacja zachodnia. [poz.04]	49
il. 49 Skrzydło zachodnie. Elewacja zachodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	49
il. 50 Skrzydło zachodnie. Elewacja południowa. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	50
il. 51 Skrzydło zachodnie i południowe (fot. z 1957r.) [poz.03] i stan obecny.	51
il. 52 Skrzydło zachodnie, południowe i wschodnie. (fot. z lat dwudziestych XX w.) [poz.08]	51
il. 53 Skrzydło zachodnie, południowe i wschodnie - stan obecny.	51
il. 54 Skrzydło zachodnie. Elewacja północna. [poz.04]	
il. 55 Skrzydło zachodnie. Narożnik pn – zach. [poz.04]	52
il. 56 Skrzydło zachodnie. Elewacja północna. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	52

il. 57 Skrzydło wschodnie. Elewacja wschodnia. (fot. z1977r.) [poz.04] oraz stan obecny.	53
il. 58 Skrzydło wschodnie. Elewacja wschodnia. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	53
il. 59 Portal głównej bramy wjazdowej	53
il. 60 Skrzydło zachodnie. Piwnice. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	54
il. 61 Skrzydło zachodnie. Piwnice – pomieszczenie 01/3, korytarz 01/9 (oś pn-pd.) i (oś wsch-zach.). [poz.04]	55
il. 62 Skrzydło zachodnie. Jednobiegową klatka schodowa – pomieszczenie 1/8 z zaznaczonymi przebudowami biegu. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	55
il. 63 Skrzydło zachodnie. Piwnice - pom. 01/1. [poz.04]	
il. 64 Skrzydło zachodnie. Piwnice - pom. 01/6. [poz.04]	57
il. 65 Skrzydło zachodnie. Przekrój podłużny A-A [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	57
il. 66 Skrzydło zachodnie. Przekrój poprzeczny B-B. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	57
il. 67 Skrzydło zachodnie. Parter. [(opracowanie autorskie) na podstawie poz.04]	58
il. 68 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/1 - widoczne międzylunetowe spływy oraz reliefowe ornamenty	59
il. 69 Skrzydło zachodnie. Schemat reliefowego ornamentu okuciowego sklepienia sieni , pomieszczenie 1/1.	59
il. 70 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/6 [poz.04]	
il. 71 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenie 1/1. [poz.04]	61
il. 72 Skrzydło zachodnie. Pomieszczenia 1/5 widok pn. i pd. ściany [poz.04]	
il. 73 Pomieszczenie1/7. [poz.04]	62
il. 74 Skrzydło zachodnie. Rozwinięcie zachodniej ściany pomieszczenia 1/3.	63
il. 75 Skrzydło zachodnie. Rozwinięcie pn. ściany pom. 1/3	
il. 76 Wnęka okienna pomieszczenia 1/2. [poz.04]	64
il. 77 Analiza terenu opracowania.	69
il. 78 IDEOGRAMY - Analiza terenu opracowania.	70
il. 79 Zespół zamkowy w Ujeździe Śląskim. Sytuacja. Koncepcja zagospodarowania terenu.	71
il. 80 Elewacja wschodnia.	72
il. 81 Przekrój CC z widoczną wschodnią elewacją zachodniego skrzydła.	72
il. 82 Elewacja zachodnia.	73
il. 83 Przekrój DD z widokiem na zespół od strony północnej	73
il. 84 Elewacja południowa.	73
il. 85 Kartka pocztowa – Ujazd (koniec XIXw.)[poz.08]	
il. 86 Pieniądże zastępcze z 1923 roku. [poz.08]	75
il. 87 Rzut kondygnacji +0	76
il. 88 Rzut kondygnacji -1	77
il. 89 Rzut kondygnacji +0 (skrzydło północne, wschodnie i południowe - rzut kondygnacji +1)	77
il. 90 Rzut kondygnacji +1 (skrzydło północne - rzut kondygnacji +2)	78
il. 91 Rzut kondygnacji +2	78

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1	
Pismo W KZ w Opolu z dnia 18.05.2011 w sprawie wytycznych konserwatorskich dla rewitalizacji zamku w Ujeździe Śl*	
Załącznik nr 2	
Plansza nr.1	
Załącznik nr 3	
Plansza nr.2	
Załącznik nr 4	
Plansza nr.3	
Załącznik nr 5	
Plansza nr.4	
Załącznik nr 6	
Plansza nr.5	
Załącznik nr 7	
Plansza nr.6	
Załącznik nr 8	
Plansza nr.7	
Załącznik nr 9	
Plansza nr.8_zbiorcza	

* odpowiedź WKZ w Opolu na moje pismo z dnia 29.03.2011